



గాయనపట్టు, జైర్తనపట్టు శ్రీమతి సి. సరస్వతీబాయి

ఆయుర్దాయ మనామయస్థితియు భద్రావాప్తియు గల్గి యు |  
 మ్మా, యాచంద్రదిశేంద్రకీర్తియులవై యా విష్ణుగాథల్ సుధీ |  
 గేయంబుల్ వినిపింపు మెల్లెడల శ్రీకృష్ణుండు నిన్ మేటిఁగాఁ |  
 జేయుంగాత సరస్వతీ, రసవతీ, సిద్ధాకృతీ, శ్రీమతీ ||

ప॥ కృ॥ మూర్తి.



1936

20/5/36

సంపుట 9  
పేజీ 11



## శ్రీ మొల్ల జయంతి ✓

శ్రీ మొల్లజయంత్యుత్సవ మతిచైతన్యమున నెల్లారు నగరమున జరిగెను. ఈ సందర్భమున నెల్లారు పుర మందిరమున సభ జరిగెను. ఈ సభకు అధ్యక్షురాలగు విద్యాన్ కవిలిక, కవిశాఖారద విరుదాచిత శ్రీమతి, కంచనపల్లి కనకాంబగారిని, శ్రీమతి చిల్లపాటి సీతాంబగారిని, శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మ గారిని మోటారుపై నూరేగించిరి. పెక్కుమంది శ్రీ పురుషులు వారిని కంబడించిరి. కవయిత్రమత్సెల్లలను గౌరవించి నుదార చిత్తులగు పౌరప్రముఖులెల్లరు పెటనడచి కరితయెడ గౌరవాదరములను జూపి తన్మూలమున ఆంధ్రమాతకు నన్నెచ్చిరి. తదుపరి వారందరు పురమందిర మలంకరించిరి. శ్రీ కంచనపల్లి కనకాంబగారు ఆగ్రాసవాధిపత్యము వహించిరి. అధ్యక్షురాలి మున్నడికి ముందు బాలికలు మనోహర గానముచే సభకుల తన్మయుల నొనరించిరి వారి వెనుక ఆరుసంవత్సరముల బాలిక సుందరముగ వాట్యమాడి యుడరి వానందింపజేసెను.

అనంతర మధ్యక్షురాలినిగురించి సభకుల కెఱుక గావించబడియెను. అంతట నధ్యక్షురాలు తొలిపసం గము గావించెను. అది యూదిగువఁ జెప్పఁబడియున్నది.

### దైవ ప్రార్థన

జయంతి దైవప్రార్థనతో ప్రారంభమైనది. శ్రీమతి పుష్పవల్లిగారు మనోహర గానమున దైవ ప్రార్థ మొనర్చిరి.

### అధ్యక్షురాలిని సభ్యుల కెఱుకపరచుట

ఆచల యూనియన్ కార్యదర్శి మన్నేపల్లి రామ కృష్ణరావుగారు అధ్యక్షురాలిని సభ్యుల కెఱుకచేయుచు నిట్లు ప్రసంగించిరి.

పోదర పోదరీమణులారా !

నెల్లారు ప్రాగ్గెవీ యూనియనువారు తమకు పంపుటన్న ఆహ్వానమును మన్నించి నేటి సభకువిచ్చేసిన మీ కెల్లరకు వందనములు.

## గృహలక్ష్మి

మేము మొల్లమాంబయొక్క వర్ధంత్యుత్సవమును జరుపుట కిదియే ప్రథమము. 1915 వ సంవత్సరము ఆక్టోబరు నెల తే 12 దిన ప్రారంభించిన తిక్కన జయంత్యుత్సవమును, 1932 వ సంవత్సరము డిసెంబరు నెల తే 17 దిన ప్రారంభించిన వేంకటరాయశాస్త్రి వర్ధంత్యుత్సవమును చాలమట్టుకు నేటేట జరుపుచు మా సమాచోద్యేకములలో నొకటియగు వాఙ్మయాభివృద్ధికి యధాశక్తి రోడ్డుడుచున్నాము. ప్రాచీనాంధ్ర కవులలో నెందరిలో నెల్లారుమండలము నివాసస్థానమై ఆంధ్రదేశమున విస్తరిగాంచియుండుట భాషాభిమానులగు మీ కెల్లరకు తెలిసియేయున్నది. కవిత్వములలో నిరువురకు తిక్కన యజ్ఞామెగడలకేగాక, కేరన, జమ్మన, నాచనసోమన, పినవీరన, శ్రీనాథుడు, సోమకవి, కంకంటి సాపరాజు, పుష్పగిరి తిమ్మన, మోచర్ల వెంకన, మోచర్ల దత్తప్ప, కంపాల రుద్రకవి, వారాయణకవి, జుగం శరభకవి, వెన్నెల కంటి మారన, కామనూరు అప్పకవి, గోపినాథం వేంకటకవి మొదలగు మహాపురుషులకు యీ నెల్లారు మండలమే నివాసస్థానమై ప్రసిద్ధిగాంచినదని మన మందరము జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలెను. ఈలాటి ప్రాచీనమహాకవులకు పురుషసీమలనేగాక, ఆంధ్ర శ్రీజనలోకమున ప్రథమకవయిత్రయై తొలుదొల్ల శ్రీరామచరితామృతమును మనోహరములగు పద్యములలో రచించి చారిత్రిక విఖ్యాతిగాంచిన వారీరన్న మగు శ్రీ మొల్లమాంబను ఆంధ్రదేశమునకు ప్రసాదించినదియు యీ నెల్లారుమండలమే. అట్టి మొల్ల మాంబయొక్క వర్ధంతిని నేడు ప్రప్రథమమున మా నెల్లారు ప్రాగ్నెవ్ యూనియనువారు జరుపగలుగు మేరయు ఆనందదాయకము.

ఈ మొల్లవర్ధంతిని జరుపుటకు మమ్ము ప్రోత్సహించినట్టియు, ఏకదశకార్యము నిరత విజయవంతముగ నెరవేర్చుటకువలసిన ధనాభిసమపాతముల వర్త్యంత శ్రద్ధాధ్యక్షులతో ఉదారహృదయముతో మాకు

చేహర్చివట్టియు, శ్రీజనప్రయోధిలాషి గృహలక్ష్మి పుత్రికాధిపతి డాక్టర్ కె. యస్. కేసరిగారికి మే మెంతయు కృతజ్ఞులము. డాక్టరు కేసరిగారును నెల్లారు మండలమువారేయని మీ కెల్లరకును తెలిసియే యుండును. నెల్లారు ప్రాగ్నెవ్ యూనియన్ స్థాపించబడినది మొదలు డాక్టరు కేసరిగారివలన యీ యూనియనువారు పలువిధముల సహాయమును పొంది యున్నారు; యింకను పొందనున్నారు. ఈ మొల్ల జయంత్యుత్సవసమయమున ఆంధ్రవిద్యవీరస్వామి నాయకయవలెనని, ఏటేట నాంధ్రదేశములోని ఒక్కొక్క విద్యవీరునికి గృహలక్ష్మి వ్యర్థకంఠమును బహుళ కరింపవలెనని, యిది కాశ్యోతముగజుగు నేర్పాట్లు చేయవలెనని, యిక్కార్యముల ప్రాగ్నెవ్ యూనియనువారి యాదరమున జరిపింపవలెనని వారు సంతపించియున్నారు. డాక్టర్ కేసరిగారు మాకింతవరకు చేసిన యిక్మందుచేయవచ్చు సహాయమునకు నెల్లారు ప్రాగ్నెవ్ యూనియనువర్తమున వారికి వందనకరము లర్పించుచు యీ జయంత్యుత్సవారంభముననే దీని పోషకులగు కేసరిగారికి పుష్పమాల వర్షించుకొని (పుష్పమాల అర్పింపబడెను) మా కృతజ్ఞతను తెల్పుకొనుచున్నాము.

నే నీ దీ మొల్లమాంబయొక్క వర్ధంత్యుత్సవమున కధ్యక్షతవహింప విద్యార్థ కవితిలక కవితావిభాగద శ్రమశీకంచనపల్లెకవత్తు గారివాహ్వని చియున్నాము. కవకమ్మ గారును నెల్లారువారేయని మీ కందరికి తెలిసి యేయుండును గాన వారిని మీ కెరుకవరముట అనవసర మనియే తలంచితిని. కాని తెలియనివా రెవరయిన నున్నచో వారికొరకై యింపుక నుడివెదను. కవకమ్మ గారి బాల్యుదక నెల్లారులో వారి సన్నిహితబంధువులగు కీర్తికేసులు మంగ రామానుజరావుపంతులు పంగ నామాల వేంకటరావు పంతులు గార్లయొద్ద గడచినది. వారీయమకు సంస్కృతమునను ఆంధ్రమునను తగు క్షణము నొసంగియుండుటచే, ఆమెగారు చిన్న



నయస్సుననే దైవభక్తిపూరితమగు రంగశతకమును చిన్నపద్యకావ్యమును 108 కందపద్యములలోను, అమృతవల్లియను మనోహరమగునవలను రచించి, ఆపు డినుట ప్రచురితమగుచున్న మనోధీనీగ్రంథ మాలలో 1916, 1917 సంవత్సరములలో నారెండు గ్రంథములను బ్రచురింపజేసి, అప్పటికే ఆమెగారి హృదయాంతరాళమున మొలకలెత్తుచున్న మృదు మధురికవిత్వమును, భాషాసౌష్ఠ్యమును ఆధ్రలోక మునకు వెల్లడిపజుచినది. ఆసమయముననే నరసా పురములోని విజ్ఞానచంద్రికామండలివారి విద్వత్ పరీక్షలో కనకమ్మగారు ప్రథమురాలుగా నుత్తీర్ణయి నేకబహుమానముల బడసిరి. ఆవల యిటునుండి మదరాసుకువెళ్ళి ఆంగ్లమున ఉన్నతవిద్య నభ్యసించి ఇంటర్మీడియేట్ పరీక్షవరకు చదివి, విద్యాన్ పరీక్షలో కృతార్థురాలై, ఇట్లు డిగ్రీ మేరీస్ కాలేజీలో ఆంధ్ర భాషాపాఠ్యాసమరాలుగా వన్నె కెక్కియున్నారు. మరియు యం. ఏ. మొదలగు పరీక్షలకు ప్రశ్నాపత్ర ములనొసగు సభ్యసంస్థలో సభ్యురాలుగా నున్నారు. ఇచటనుండగా వారిరచించిన రెండుగ్రంథములును గాక, మదరాసు చేరినవిమ్మట కాశీయాత్రయను సీసమాలను, శ్రీమహాభారతసంగ్రహము, గౌతమబుద్ధ చరిత్రము, రాధయను సాంఘికవల, జీవయాత్రయను వేదాంతప్రతిపాదకమైన పద్యకావ్యము, పద్యముక్తావళి, హంసవిజయమనునాటకము, శ్రీమద్రామాయణ సంగ్రహము, ఆనందసారము, అమృతసారము, పాటికథలు, అనుగ్రంథములు రచించి ఆంధ్ర నారీలోకమున చిరస్థాయియైన యశముగాంచి విలసిల్లుచున్నారు. ఆమెగారి కవిత్వమును గూర్చియు ప్రతిభావిశేషములగుండునైయు యెక్కువగ ప్రశంసించుటకు నాకు వ్యవధిలేదు. గడచిన నవంబరు 20 దిన చెన్నపురిలో కవితలకుటిరమున జరిగిన అమృతానందస్వామివారి జన్మదివోత్సవసంధర్భమున కవిసార్వభౌమ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు,

శ్రీపాద లక్ష్మీపతిశాస్త్రిగారు, జేకోద్ధారక విశ్వదారి కాశీవాసుని నాగేశ్వర రావుపంతులవారు, వెలిబుచ్చిన అభిప్రాయములేవాయిను - కనకమ్మగారి కవితాసామర్థ్యమును, తత్వజ్ఞానసంపన్నతనను, సత్కార్యవిర్వహణా కోశలత్వమును ఆంధ్రలోకమునకు వెల్లడిపజుటకు మనస్ఫూర్తువారయిన శ్రీమతి కంచనపల్లి కనకమ్మగారిట్టి ప్రఖ్యాతిగాంచినందుకు మనమెల్లరము ఆమెను ఆభినందించుచున్నాము.

నే డీ విడుషీ మణిహస్తములచే డాక్టరు కె యస్. శేషరిగారి గృహలక్ష్మీస్వర్ణకంకణము నందుకొను కవ యిత్రీ శ్రీమతి చిల్లపాటి సీతాంబగారును స్ఫెల్లారు మండలమువారే! ఆమెగారిగూర్చి ముందెక్కువగ మీరు వినబోవుచున్నార గన నేను దానింగూర్చి ముచ్చటించుట కియ్యకొనను.

నేడు మనము స్మరించు ఆదికవయిత్రమరల్లియగు మొల్లమాంబయినను, అధ్యక్షతవహింపబోవు కనకాంబయినను, బహుశరణమునొందబోవు సీతాంబయినను అందరు స్ఫెల్లారుమండలమువారేయగుట కత్యంత సంతోషమును జొందుచు, యీ మహోత్సవమున కధ్యక్షతవహించి కార్యక్రమమును కొనసాగింప విద్యాన్ కవితలక కవితావికారద శ్రీమతి కంచనపల్లి కనకమ్మగారిని కోరుచున్నాము.

ఆవల శ్రీమతి కంచనపల్లి కనకమ్మగారు అధ్యక్ష సీతక నధిష్ఠించి ఇట్లు ఉపన్యసించిరి.

శ్రీలతునాలవాలమగు సింహపురంబున వర్ణమాన శోభా లసదార్యగోష్ఠిఁ గవిపండితభక్త ప్రసన్నమందు భాషాలహసపర్యలఁ బ్రతస్తమగా ఘటించు

సత్ప్రియా

జాలము నిర్వహింప నమఃజాలఁగజేసినబాల

నన్నెడకా॥

కేవల విల్పసింహపురికా నను మొల్లజయంతిలో సభా గ్రాసనమందునుండ : నటులొగడ! పుట్టినయింట నెందువేక

# గృహ లక్ష్మి

జేసెద గ్రహభయది చిన్నదొపెద్దదొ యాడువిడ్డ; కి  
దోసము నెఱుఁడంచు వినకుల్ పొనరించు

సదస్యకోటికి॥

ధీరఁడు కొమ్మనాగుని ప్రతిష్ఠను గీరితి తేరుకొన్న గుం  
టూరునలుటియుఁ జనకుఁడుకొ లిననాడె చనుగ;

వచ్చి నె

య్యారవనించి నేజదుపులుకొ బరికంబులు

సత్కవిత్యముకొ

తేగను లెంపుగఁటినిటఁ బెద్దలునమ్మ ననుగ్రహింపమా  
యూ రిదియే యటంచు ముదమొండెద - కాంత

యమోధ్యమంబలె॥

మాపెద్దల్ పలువాట వాటముగ మకొ మాపెద్దలొ

కెడి జా

చేపల్లికొ గడుదానభోగముల వానికొ గాంచు

వ్యాపారులె

భూషణి విలసిల్లినారు; కళలకొ భూదేవులకొ దేవులకొ  
గాపాదంకఁ గడంగినారు భృతులకొ గల్పించి

మేలించుచుకొ॥

మా మాతామహు లందినారు మను సన్మాంబు

గోల్కొండలొ

హేమంబుల్ మణులుకొ మనస్సువులు భూమికుల్

పమర్చిప ను

ద్దామప్రేమ హరికొ భజించిరి మహా క్షయబంది

వేదాద్రిలొ

వామం చిప్పటికికొ వినఁబడెడు ధన్యత్వంబు

మాకద్దియొ॥

తానొకధన్యవాదిగఁ బ్రభుకొ బురమందునఁగన్న

మంగు రా

మానుజఁ డాత్మదోచుఁ బ్రభమంబున నకొ

గవయత్రికేసి, వి

ద్యానిపుణుల్ కవుల్ యతులు లెన్నొగి

ధన్యనికేయ వారిస

వ్యాసముచేసి యాపె నొకమాగ్ధము నాకును

సాధువేదకుకొ॥

రంగారాయనిఁ బంగవామణిల పారావారరాకా

మధాం

శుం గీర్తియు భావుకుకొ దలఁకునే

శుద్ధా తరంగంబునం

దుం గావ్యములు పత్రికల్ చమవఁగా మార్కాల్పి

నన్నింతదా

నింగా నేడు దివంబునుడి గనువానికొ

సాధుసన్మృతమనికొ॥

తెనుఁగున మల్లి నాథుఁడన భగవద్భాషణులవాసి

సంస్కృతం

బునకుఁ దెనుంగుకేసి బుధముఖ్యుఁడునా జయమంది

క్రొత్తక్రొత్త

వను గృతులంబొనర్చి త్రిదివంబునకేగియు వార

యీపురం

బున వెలుగొందు సత్కవికొమొక్కెద

వేంకటరాయకొత్త్రీకికొ॥

పెద్దలొ నఁ పెద్దయ్యు నిన్నలకుకొ జవవిచ్చుపిన్నయై  
గద్దెల మాటలాడెడు ప్రగల్భుఁడునై బుధకోటి

కందయై

ప్రాద్దులు విద్దలఁగడుపు ప్రాదయనా

కివరామయాయనికొ

వద్దన మానఁగా వకమె పండితుఁగోష్ఠిఁ

బ్రశంసలేయఁగకొ॥

ప్రస్తావోచితు వేటి తిక్కనను ముఖ్యమృగ్య

బ్రహ్మమృగ్య కృ

ప్రస్తోత్ర శ్రీయునికొ ద్రిలింగ పరిమన్మామృగ్య

గళావేది స

ద్యమాసానలాలముకొ విమల దుర్భావంశ్యునికొ

సన్యశో

విస్తారకొ వినుతింతు సింహనగరీ విన్వత్కమంద్రక

హితుకొ॥

కం॥ కణమీయుఁ గొంతుదురు కం

కణ మీ కలి నిర్దు రవరు కవయత్రులకుకొ

గోణమెటిఁగి యొసఁగి కేసరి

ప్రూకుల్ గనె దేశమందుఁ బ్రాచుర్యముగనె॥



కం॥ తిక్కన జయంతికీ నతి

తిక్కన కవివరునోషగు నేటిటనుఁ దెం

పెక్కంగ నూటపదారులు

తిక్కవరపు రామిరెడ్డి తెన్నెవరికగు॥

కం॥ రేబాల పంశమణులఁ

శ్రీబిలులఁ సకలనుకవి చి.తామణులఁ

రేబవలు ధర్మచింతల

తోఁ బురవెలయించుఁ బీఠితో హరి సతము॥

తైపువి కూతురయ్యు నృపచంద్రుని

శ్రీనఘరామచంద్రు స

ద్యావమునఁ భజించియుఁ బ్రబంధము వాత్సవిపై

రచించియుఁ

భూవలయంబునం గలుగు పుణ్యచక్రీతల నగగణ్యయు

మా పరితాపితల్ల నుపమంబగు మొల్లదలంతు

నెంతయు॥

ఆర్యలా ౨, సతీమతల్లులారా!

పుట్టినంటి సౌభాగ్యంబె భాగధేయ  
ముగ నలరినదాననగుట మజన్మస్థలంబగు నీ  
నెల్లూరు పురంబున నిరువదియేండ్లకు నే డీ  
పరిషత్సభ్యంబున మీ యనుగ్రహంబున  
నిలువబడుట నాకెట్టి యానందము కల్గించు  
చున్నదో నేను వాక్కుల వర్ణింపజాలను ;  
సర్వసాక్షియే మీకు దెల్పుగలదు. మీ  
మనంబుల నాయందుగల నిర్వాహానుగ్ర  
హమే నన్నీ స్థానంబున నిలువజెట్టినది.  
సద్గురుకటాక్షమే మీవంటి సదస్యుల  
సన్మానమునకు నాకు బాత్రత కల్పించినది.

శ్లో॥ సిద్ధాంతి కర్మసు మహత్స్వపి

యన్నియోజ్యః

సంభావనాగుణ మవేహిత

మీశ్వరాణామ్॥

అని కాళిదాసుని సూక్తికలదు కదా.

సింహపురిపక్షమున గృహలక్ష్మీప్రతికాధి  
పతులును, సుప్రసిద్ధాయుర్వేద ప్రచారకులు  
నగు శ్రీ కేసరియారు నన్నాహ్వనముచేయుట  
యెంతయు దగియందుటయు, మాయూరి  
కనకమ్మయని నన్ను స్మరించుకొను సహృద  
యులు మిమ్ము సంద్భించు కుతూహలము  
నాకును బట్టరానిదగుటయు, విదుషీమణి  
యగు శ్రీమతి చిల్కపాటి సీతాంబికారి  
కవితాసత్కార సమయమగుటయు, భవ  
తారకముగా శ్రీరామచరిత్ర వ్రాసిన  
కవయిత్రీమతల్లి మొల్లకు జయంతియగుటయు  
నన్నీ పురంబునకు రప్పించినవి.

మనపురంబున 1917-వ సంవత్సరమున  
జరిగిన యష్టమాంధ్ర మహిళాసభ  
కాహ్వన సంఘాధ్యక్షురాలిగా స్వాగతో  
పన్యాసమొసంగిన తరువాత నిక్కడగాని  
యెక్కడగాని నేనొక బహిరంగసభలో  
మాటలాడియుండలేదు. 1925-వ సం  
వత్సరం చెన్నపురిలో నాకు కవితలక చిరుద  
ప్రదానము నేయుటకు, గవి సార్వభౌ  
ములు, కింకవిద్రఘటా పంచాసనులు,  
దేశోద్ధారకులు సభజరిపిన నాడైన నే  
నచ్చటికి బోనైతిని. దైవదత్తమైన వృత్తి,  
మేరీరాణీ కళాశాలలోని విద్యార్థినులకు  
నాంధ్రభాషను బోధించుటయు, బ్రభుత్వము  
వారి నియోగమున విశ్వవిద్యాలయమందు  
పుస్తకనిర్ణయ పరిషత్సమావేశముల  
యందుఁ బ్రసంగించుటలేప్ప నితర సభలకుఁ  
బోనైతిని. ఈ యిరువదిసంవత్సరములనుండి



పాతనమయముకంటె భిన్నమగు ప్రతినిమే  
షము—నెట్టికీ వెయ్యివిధములు : ఎవరి  
పిచ్చి వారికానంద మన్నట్లు—సద్గురుత్వ  
మైన యీశ్వరోపాసనచేయుచు సద్గురు  
జోధమును బద్ధకావ్యములుగా వ్రాయుచు  
కాలక్షేపము చేయుచున్నదానను, బహి  
రంగగోష్ఠీ విముఖునైన నా చిత్తవృత్తి  
నెల్లారున మొల్లజయంతి యన్నమాత్ర  
ముననే సుముఖమై యీ సభకై మొగ్గుట  
నాకే వింతగానున్నది. నాజన్మస్థలమగుటయే  
గాక పావనపినాకినీ తీరమందున్న యీ  
రంగవికేతనం బేరికేని దర్శనీయంబు.  
కవిప్రయములో దిక్కున సోమయాజి ఎత్తా  
వ్రగ్గడల కవితాకాంతల కిది విహారసానము.  
సకల కళలను, నాంధ్రగీర్వాణ పండితకవుల  
నాడినుండి యాదరించి పేరుగన్న వెంకట  
గిరి సంసాన మీ మండలమునకు మండనం  
బనదగు. “కందువమాటలు సామెతలంద  
ముగాగూర్చి తేనెసోకగ నోరు తీయన  
యగురీతిఁ దోడ సర్థమెల్ల దోచునట్లు”  
చెప్పమని శ్రీరామచంద్రుండు చెప్పించిన  
పలుకుమీద నిహపరసాధకంబుగా బుణ్య  
చరిత్రంబు దేటమాటల గ్రోత్తరీతుల రచి  
యించి తనయశస్సారభము దశదిశల వెద  
జల్లజాలిన మొల్లకును మనయూరే జన్మ  
స్థలము. ఆంధ్రభాషాపారిశుధ్యమును  
గాపాడ నానపడు నీ నెల్లారు మండలము  
నాటినుండి నేటివఱకు ‘నేనుగు పండుకొని  
యున్నను గుట్టమె’త్తన్నట్లు కాలానుసార  
ముగా నెంతర్గియు నాంధ్రగీర్వాణభాష

లకు నార్యవిజ్ఞానమున కాలవాలమై విలసిల్లు  
చున్నది.

సంస్కృతంబున కాంధ్రానువాదంబులు  
స్వతంత్రాంధ్ర గ్రంథంబులు, వ్రాయబాలు  
సత్కవు లిప్పటికిని నెల్లారు కీర్తి దశదిశల  
వెదజల్లుచున్నారు. సంస్కృత కళాశాలయు,  
నాయుల్పేద విద్యాలయము, ప్రస్థానత్రయ  
జోధం బానడించు గోష్ఠీమందిరంబులును,  
భక్త సమాజంబులును, వారపత్రికలు, వివిధ  
విధవిద్యావినోద మందరంబుగ నీ పురమంది  
రంబు నీ సింహపురి కసారయశంబు గూర్చు  
చున్నవి.

ద్రవిడాలను దనయంకతలంబున నిల్పుకొని  
వారికి బరిపూర్ణంబుగా నాంధ్రత్వ మొనంగి  
పుదూరు తుమ్మగుంట ద్రావిడశాఖలనుండి  
యాంధ్రపండితులం గవుల గల్పించిన ప్రభావ  
మీ నెల్లారునకే చెల్లుగదా!

చదువుల జక్కదనంబుల నేరికిం దీసి  
పోవక పాడిపంటల భోగభాగ్యంబుల నద్వి  
తీయులై దానధర్మములకు మార్గదర్శకులై  
వెలయు రెడ్డికులంబులు నెల్లారునకే కాక  
తెలుఁగుదేశమున కలంకారమనుట యతిశ  
యోక్తికాదు.

వర్తమానకాలమున మద్రాసురాజధాని  
యందుద్యోగధర్మము ననుసరించి యుండ  
వలసినచ్చినను నాజన్మస్థానమగు నెల్లారు  
మండలమందలి యభిమానముచే నాజీవ  
యాత్రాప్రబంధమునఁ బ్రధానముగా జెప్పం  
దగు శారదయను యోగినికి దత్తజ్ఞాన



గలిగినచోటు పినాకినీ నదీతీరముననున్న సోమశిలాక్షేత్రముగా వర్ణించియున్నాను. నా బాల్యంబున నన్ను నా విద్యాచార్యుడు గంబును జూచి మెచ్చుకొని స్థలాంతరమందు నాకుగలిగిన సన్మానములకు సంతసించుచు నా శ్రేయస్సుగోరి సన్నాశీర్వాదించుచు నీ పురంబున, నీ సభాంతరమునఁగల పెద్దలు దఱకు నా నమస్కృతులు.

నా చిన్ననా డీచట మహిళామండలి విజ్ఞానముకొఱకుఁజేసిన ప్రచారముగ్ నాకుఁ జేదోడు వాదోడ్డ కీర్తిశేషురాండ్రైన నారీ రత్నములు, మహారాజ శ్రీ ఒంగోలు వెంకట రంగయ్యగారి పుత్రియగు భువనేశ్వరమ్మ గారును, మ-రా-రా-శ్రీ విస్నా రాజగోపాల రావుగారి తొలి యర్థాంగియగు కమలాంబ గారును స్మరణీయులగుచున్నారు.

భారత భాగ్యోదయమునకు పేతుభూత మగు సుద్యమంబు సన్నిఁటఁ బాల్గొని తన సర్వస్వమప్పించు ధీరస్వాంతియగు నా చిన్ననాటిచెలి శ్రీ పాణికా కనకమ్మకు చిరాయురారోగ్యైశ్వర్యము లీశ్వరు డచ్చగ్రహించుగాక!

కీర్తిశేషులగు పూర్ణ రామకృష్ణకవిగారు, పంచాంగుల దక్షిణామూర్తి శాస్త్రిగారు, మొదలగు పండిత ప్రకాండలు తొల్లి మన పురంబున చేసియుండిన సాహిత్యపరిశోధన ములు, వారి ప్రోత్సాహమున వెలువడిన యముద్రిత గ్రంథచింతామణియు, నాతలం పున దగులుచున్నవి, మండల మహాత్మ్యము,

పురప్రాధాన్యము, పండితకవుల సంస్కరణ సంకీర్తనములు గావించి నేటి సభకుఁ బ్రకృత మగు మొల్లజయంతినిగురించి నాకుఁ దోచిన భంగి మీకు వినిపించెద.

మొల్ల, ఆడుది. స్థలమేమి? నెల్లూరు మండలము. కులమేమి? కుమ్మరికులమని ప్రతీతి. తండ్రియెవరు? ఆతుకూరి కేశయ శెట్టి. కాలము సరిగా దెలియదు. శ్రీ నాథునిపేరు తన గ్రంథము దామె యుచ్చ రించియుండుటచే శ్రీనాథునితనఃపాతిదియో సమకాలీనయో యనుకొనుచున్నాము. కొందరు తిక్కనకాలమునాటి దనుకొను చున్నారు. ఆమెకు గురుఁడో దేవుఁడో శ్రీకంఠ మల్లేశ్వరుఁడు. అది స్పష్టముగా లేదు. ఆమెతండ్రిపేరు చెప్పటచే కులస్త్రీ యనుటకు సందేహములేదు.

ఆమె సులభవలె నవివాహితయో, తరి గొండ వెంకమ్మ ప్రభృతులవలె బాలవితం తువో తెలియదు. ఏ విషయమున నభిప్రాయభేదమున్నను నామెపేర శ్రీరామ చరిత్ర మాచంద్ర తారకముగ వెలయుట నిక్కువంబు. ఆమెగ్రంథముపై మనయభి ప్రాయము తో బనిలేదు. కాలమే యద్దాని మేలు నిర్ణయించినది. ఆ మొల్ల రామా యణములోని తేనెపాకమంద రాస్వాదించిన వారేయగుట నే నిట నిరూపించుట కాల హరణమని తలంతు. అయ్యది యీ మానము గృహలక్ష్మిలో ప్రాయబడిన మన సీతాంబగారి వ్యాసమున మనోహరముగ జిత్రంపబడినది.



అయిన నామె యంతరంగమును మన కెఱిగింపజాలు సూచనలఁ గొన్నింటి నుదాహరింతు.

కం॥ “గురులింగ జంగమార్చన పరుషును శివభక్తిరతుడు బాంధవహితుడున్ గురుఁ డాతుకూరికేసయ వరపుత్తిని మొల్లయనఁగ నఱలిన దానన్.

గురులింగ జంగమార్చన పరుషును, శివభక్తిరతుడు, బాంధవహితుఁడు నగువానికి పుత్తికయగుటయే తనకుగల సర్వస్వముగ వర్ణించుకున్న సాధ్వీమణి పరమార్థము వర్ణింప నలవియగునా?

కం॥ “కవిగురు బుధమిత్రాదులు వివిధార్చనలను సురపురి వెలయును రేలమిన్ గవిగురు బుధమిత్రాదులు వివిధార్చనలం బురమునవెలయుదు రెపుడు॥

కవులు, గురువులు, విద్వాంసులు, మిత్రులు వివిధార్చనముల బూజింపదగు వారని కదా, మొల్లకవయిత్రి యయోధ్యా వర్ణన మిషమున రాజులకుఁ బోధించుచున్నది.

ఉ॥ నారదులైరి సన్మునులు నాకమహీజములయ్యె భూజముల్ శారదలైరి భామినులు శంకరశైలములయ్యె గోత్రముల్

శారదలయ్యె నీరధులు పన్నగనాయకులయ్యె నాగముల్ నారిదవర్ణమెల్ల సితవర్ణములాయెను బండువెన్నెలన్॥

మునులందరు నారదులైరనుట, భామినులందఱు శారదలైరనుటలోను మహాకవయిత్రి మానసమందు, మునులకు జడదారితనము కంటె నారదునివంటి భక్తివెలయుటయందే తాత్పర్యము. భామినులందఱు నుపభోగ హేతువులుగను, సంసారబంధ హేతువులుగనుఁ బరిణమించుటకంటె విజ్ఞాన స్వరూపలై శారదాదేవిని బోలియుండవలెనని మొల్ల బోధించుచున్నది.

కం॥ చనిచని యెదుటను రాముఁడుగను గొనియె మహీజనోగ్ర

కలుషాద్రి మహాశక్తిరూపంబనదగు నాఘనముక్తి పథూవిలాసకబరిన్ శబరిన్॥” లోకములోని జనముల ఘోరపాపములని యెడు కొండలను భంగించునట్టి వజ్రాయుధంబనదగు తపోమహిమగలదానినిగా, ముక్తి కాంతాశిరోభూషణమనదగు కబరి (కొప్ప) వంటి దానినిగా శబరిని మొల్ల వర్ణించినది. స్త్రీలు బ్రహ్మచర్యంబున మోక్షమును బొంద నర్హులనియు, నొక్కవ్యక్తి తరించిన దత్ప్రభావంబున జగంబు తరించుననియు మొల్లయాశయము. ఒక డొక్కకుటుంబమునతరించినచో “తనదువంశ్యులు ముయ్యేచుతెరమువారు”తరింతురను మాట కవయిత్రి సూచించుచున్నది. ‘విదుష ఆత్మత్వా’ త్తనునట్లు భగవద్భక్తునకు భగ



వంతున కభేదమనుటయు, భక్తుని కనితర  
సాధారణ ప్రభావము భగవత్కృపచే  
ఘటించుననియు, బోధించుచున్నది.

కం॥ పావని కనుగొనె నవ్వంశం

పావన విభాత్యనుగుణభావో పేతన్  
నేవితదనుజ్జనాతన్

భూవనితా జాత నిత్యపూతన్ సీతన్॥

ఇటఁ బావనియనక వాయుసుతు డనఁ  
జెల్లదా? పావనియనుటచే పవిత్రుడగుట  
హనుమంతుడు నిత్యపూతయగు సీతా జేవిని  
జూడగల్గెను. అపవిత్రులు పవిత్రులనుజూడ  
లేరు. “నారుద్రోదుద్రమర్చయేత్.”  
సామానాధికరణ్యములేని వారల కన్యోన్య  
స్వభావము లెఱుంగరనుట మహాప్రాధి  
మతో సారకవిశేషణములు మొల్ల ప్రయో  
గించినది.

ఇట్టి వెన్నియోగలభు. నవనీతమువంటి  
యా మహనీయురాలి కైతలోమేలేరుట  
హాస్యాస్పదము. మానవకోటి పరమార్థ  
మునే వేదశాస్త్ర పురాణేతిహాసకావ్యము  
లలోఁ బ్రాచీనులు పొందుపరచినారు.  
మొల్లయు నార్యసంప్రదాయానుసారముగా  
జీవిత పరమార్థమును సాధించిన జ్ఞానవతి  
యగుట నామెకు చరమ పురుషార్థ  
ప్రాప్తియే సాధింపదగినది. కావ్యమునకు  
వేదశాస్త్రములకుంబోలె మోక్షమే పరమ  
ప్రాప్త్యము.

కం॥ ఈ రామధరిత మెవ్వంశం

వారిక వినినట్టివారు వ్రాసినవారున్

గోరి పఠించినవారును

శ్రీరాముని కడఁగ మేలు సెందుదు  
[రెలమిన్॥

‘శ్రీరాముని కడఁగ గలుగు మేలు  
మోక్షమే! సుఖదుఃఖంబులు కాలప్రాప్తం  
బులు. ఎయ్యది పొందరా దట్టిమేలు సిద్ధిం  
చుటకై హరిభజనచేయవలయును’ అని  
భాగవతమున తెప్పబడినది. పొందరానిమేలు  
మోక్షమే!! అయ్యది శ్రీమదామాయణ  
పతనాదులవలన గలుగునని మొల్ల  
ఘోషించుచున్నది. “భక్తవృత్తాంతైతా”  
అటలురాలి మోక్షవలె చెన్నదరిగియున్న  
వృక్షములకు వసంతునివలెను భవభార  
వహనశ్లాంతులైన భక్తులకు శుభసామగ్రి  
సంపాదించి బ్రహ్మపదప్రాప్తి కలుగజేయు  
వాఁడా యని మొల్లపరమాత్ముని సంబోధన  
జేయుచున్నది.

ఉ॥ శ్రీమహిమాభిరాముండు వ

సిద్ధ మహామునిపూజితుండు ను

త్రామవధూకళా భరణ

రకుక్ష డాశ్రితపోషకుండు దూ

ర్వామల సన్నిభాంగుండు మ

హాగుణశాలి దయావరుండు శ్రీ

రాముడుప్రొచు భక్తతీ

రంజిలునట్లుగ నెల్లకాలమున్॥

ఎల్లకాలము రంజిల్లునట్లు, అఖండా  
నందము బొందునట్లు రాముడు ప్రొచుగాత  
యనుచున్నది కవయిత్రి. ప్రకృందన  
వనితాది భోగనముదాయంబు క్షణభంగు

## గృహలక్ష్మి

రము కాని బ్రహ్మానంద మొకటె యెల్ల  
కాలము రంజిల్లఁజేయునది.

మాలిని. కువలయనళనేత్రా  
కోమలస్మిగ్ధగాత్రా  
భవముఖమతిపాత్రా  
భక్తవృక్షాశిత్రా

రవిశశి సమభామా  
రక్షితాహంఘ్రిభామా  
కవిజననుతనామా  
కావుమా మమ్మురామా !

కామకోధాది శత్రుభయము బాపి  
తాపాదుమది మొల్ల మొజుపెట్టుచున్నది.  
తక్కినమార్గము లన్నిటికంటె 'దంతి  
యాభవు చందంబున భక్తిసేయవలయున్  
దాత్పర్యసంయుక్తుడై' యను భాగవ  
తోక్తి ననుసరించి మొల్లయు భవమో  
చనముగోరి తారకనాముని "కావుమా  
మమ్ము రామా" యని వేడుకొన్నది.

ఉపనిషత్తుల కాలమునాడు గార్లిమైత్రే  
యియు, దరువాత కులభయు నిటీవల  
మొల్ల, తరిగొండ వెంగమాంబయు, జీవిత  
పరమార్థమును, కావ్యకల్పనారాధనా  
విశేషంబున కాంచి కృతార్థులై, 'పాత్రలు  
భేదమైనను పాలాక్కటియే' యన్నట్లు  
పురుషులేమి స్త్రీలేమి భక్తివంధులై  
వ్రాసినకావ్యంబులలోని రసము కావ్యపర  
మార్గ మెరిగిన సాధువుల కొక్కటిగనే  
తోచుచుండును.

ఉ॥ తిక్కనభక్తియందు కవి

ధీరుడు నన్నయపండితుడు తా

నొక్కివచ్చించెవండు రమ

ణున్ గొనియాడఁగభోతసంద్యుర

మృక్కుప్రపూర్ణభావమున

వ్యక్తుల భేదములున్నె? యూరకా

ఫక్కినిబల్కుచుండ్రులె

పన్ బుధకోటికి సద్రసంబులే

చక్కనిబాటుచున్న గవి

చంద్రుల చంద్రికయాటనేకమై

మక్కువగల్గఁజేయు నొగిమాస్యత

గాంచును దత్వదృష్టిచేన్.

అని యిదివరకు "తనయాత్ర"లో రచించి  
యుంటిని.

వాఙ్మయాదర్శ మిక్కాలమున విస్తృప్తం  
బుగ లేకపోవుటచే యిటీవల గ్రంథములలో  
నేకదేశముగఁ గొన్ని విశేషములుండిననుఁ  
జాక్కావితేని పడవలవలె తేలియాడియాడి  
కాలప్రవాహమున భగ్గుమగుచున్నవి. మాన  
వులకు గలుగు సకల ప్రవృత్తులను సంపూర్ణ  
ముగ గ్రహించి మన పెద్దలవ్యాపించి బోపిం  
చిరి కాని వృద్ధులైన రసము సంగీకరింపక  
నియమము లేర్పరచి తత్ప్రవృత్తులలోని శుభ  
పరంపరను మాత్రము గ్రహించి యసర్థ  
పరంపరను బ్రతుకైమున బరిహసించిరి. ఈ  
రహస్యమెఱుంగిని బుద్ధిమంతులు దేశీయ  
విజ్ఞానమార్గముల నవలంబించి శాంతముగ  
నడువలేక నూత్నములగు త్రోవల జొంకల  
బరుగులిడుచు విఘ్రాతులగుచున్నారు.

ఇట్టివిషమ సమయమున మానవులకుఁ  
దమ పరమార్థమును నిరూపించుచూర్ణములు



కానవచ్చుటలేదు. మతమునందు భక్తి శ్రేణులు తగ్గిన నేటికాలమున మతగురువుల జయంతిలయందు జనుల కంత యాదరము కలుగుటలేదు. తమకవితా మాధుర్యంబున జనుల హృదయవీరముల నధిష్టించియున్న మహాకవుల కవయిత్రుల జయంతిలు నల్పిన రసలుబ్ధులైనవారు కావ్యోపాసననల్ప క్రమముగా తద్వర్జితమైన పరమార్థమును బొందగలరని గాబోలు మన నెల్లారు మంషలమునఁ బెద్దలు తిక్కనజయంతి, యెఱ్ఱానగ్గడజయంతి, మొల్లజయంతి ప్రారంభించినారు. “వచ్చినగాని కవులను గౌరవింపరాదా” యనియొక విద్యోక్తవియన్నట్లు మౌర్యకవుల సన్మానముతో సరిపెట్టక జీర్ణించియున్న కవులకు గవయిత్రులకుగూడ సన్మానముజరుపు నేర్పా టిపురంబున జరుగుట యెల్లరకు సంతోషదాయకమై యితర పురవరంబులకు మార్గదర్శకమగుచున్నది.

ఉ॥ స్వాంతమునందువెమ్మును జ  
యంతులునే యుటెకాదు ధర్మదృ  
ష్టాంతములట్లనిల్చిన మ  
హాత్ములమార్గమునన్ జరించి వి  
భ్రాంతులుమాని ఘోరభవ  
బంధ విమోచనముంబొనర్చు శ్రీ  
కాంతునిసంతరంగమున  
గట్టి భజించుట మేలుమేలగున్॥  
ఓమితి శివమ్  
శ్రీరామ.

ఆధ్యక్షురాలి ఉపన్యాసము ముగిసిన విమ్మట శ్రీమతి చిల్కపాటి సీతాంబికారు మొల్లమాంబను గూర్చి రచించిన యీ క్రింది పద్యములను శ్రీయిత వి. యల్. వరసేంహంగారు చదివరి.

శ్రీరఘురామ పాదసరసీరుహముల్ మదినిల్చి భక్తివి  
స్తారచణక్త్యమీరుపడ పద్మయముల్ గదియించి కీర్తన  
క్రీరహి గాంచిమించిన దిశిష్టజనాదరణీయయొక్కావహా  
దారిచరిత్ర మొల్లను మృదుత్వల వాకొననొన  
యొకికా.

క॥ పద్యంబులు కవిబుధజన  
హృద్యంబు లుదారభావవిలసనములు సుం  
వేద్యంబులు జనపాఠికి  
గద్యంబుల లలితమెన్నగా వశనూజే.

క॥ మాటలు పెన్నగ కవ్రపు  
మాటలు భావించిమాడ మోక్షముజేర్చక  
బాటలు చవిగొనవచ్చుతపు  
దేటలు శ్రీ మొల్లమాంబ లేటలేటంగుర్.

క॥ ఏకాలమున జనించెనొ  
ప్రాకటముగ నీమెధ క్తి భావయుతముగా  
శ్రీకాంతుని మృదుపదముల  
వాకొని పూజనమునల్చి వాఙ్మగుమములకా.

గీ॥ రతనమట్టుల శ్రీలలో రహిజనించి  
అవ్యదుర్లభమైన శ్రీ హరికథలను  
కల్పముశొనర్చి సరులలో ఘనతగాంచె  
ధవ్యగుణకేటి మొల్లమాంబావధూటి.

అశల శ్రీమతి కంచనపల్లి కనకమ్మగారిం గూర్చి  
కర్నూలుజిల్లా మురవకొండ పోస్టులోచేరిన కొల్లా  
పురం గ్రామవాస్తవ్యులగు శ్రీయౌతులు రామసుబ్బ  
రాయుడు, వి. ఎ., వెంకటనారాయణగారలు వ్రాసి  
పంపిన యీ క్రింది పద్యములను శ్రీయిత దీక్షాల  
పితృయ్యకాశ్రీగారు చదివరి.

# గృహలక్ష్మి

కాంచనపల్లి వంశమునఁ గాంతలలోపల మేలుబంతిపై  
గాంచితబింబమీపు కనకము! భరాతలమందుఁ బ్రాక ని  
ర్యంధికిఁ ద్రివైభవము ప్రాక్షవపుణ్యవశమృచేత, నా  
కాంచన గర్భుఁడెంతయు ముఖబాసఁగూర్చుఁజిరా  
యరున్నతిక.

కాంచనపల్లి వంశమునఁ గల్గిన నేనులు గాని నీవలెకా  
గాంచితి యొక్కఁడేనియు వఖండయశంలు కవిత్వ  
మందు, ని  
న్నందితులైనవార లహహాయని మెచ్చుటగా ల  
దొక్కొక్క ? ఓ

లిందిన నీవు నీడుగలకే ? యెవఁడేనియు  
నెందుకేనియుకా.

కాంచితి నీకఃత్వమును గాంచితిఁదత్త్యవిచార  
మంతయుకా  
గాంచితి నీదుఁగంధములఁ గాంచితి నీదగు  
యోత్రయకా

గాంచితి వాక్పృథోవమును గాంచితి సత్కృతు  
రన్నియేనియున్  
గాంచితి సర్వముకదనివిఁ గాంచితి వేయువదించ  
నేటికికా.

నవమలభిత్తో రచన సల్పిన “ హంసజయంబు ”  
నంతయుకా  
బదిలితి దానియందుఁగల సారముగ్రోలితిఁ దత్త్వ  
బోధనన్

బోదలుటఁజేసి వాక్యముల పొంకికయుకా రససా  
వహార్యముల్  
వదుగుగవిల్వై బాకవలకుకా బ్రమదమ్ముఘటించఁ  
జేయుచుకా.

సత్వముదాపనేటికి ? రసజ్ఞులు మెచ్చుదు  
తత్త్వబోధనన్  
మత్స్యములైన భావములు మూల్కమునట్లు రచించి  
నా వనా

భిత్వము గానదాదవటఁ జెప్పఁగనేటికి గట్టుజన్మ రా  
హిత్యము మోక్షముక గలుగు వింతిటి సమ్మోచి  
వ్రాసినందుకుకా.

గీ॥ హంసరత్నైర్భగ్మ మెల్ల నీవరసి నాపు  
నిశ్చలందైవ యోగపన్నియతిచేత  
దాన సంపాదచక్రంబు దాటగలవు  
ధన్యతను గాంచివావమ్మ భాగిలోన.

ఇంతమమించితేకం వచింబంపఁగ నేటికిఁ చెప్పు  
పొద్దు కా  
కుంతలయొక్కఁడేయశము గూర్చుగఁజాలిన  
గంధరాజమా  
వంతయులేదు పఁచియును వాపెంబునీదగు  
“ జీవయాత్ర ” ఖం

దాంతరమందునిల్వఁగల దంతమమించినకీర్తి కీర్త్యంకా.  
కవదగుభర్త వాక్యములఖండముగానొదఁగూర్చునీదు లే  
భవి యవిమాన్ము బుద్ధినిలగించి యెఱింగిన జ్ఞానస్థైర్యముం  
డెవఁడుగరానిసోమ్యమును వేర్వద గాంచి కుభంబు  
రెప్పడుకా

గను బలుమాటలేటికిఁకఁ గన్పడుమోక్షము  
జీవయాత్రలోకా.

గ॥ భర్తృర్థ మోక్షసాధన  
కర్మముల కనువగునట్టి కావ్యములిట్లే  
నిర్మలవృద్ధి త్రిమువం  
దర్శిల్లిమైఁజేయునుమ్మ యశమును గొమ్మా.

ఆవల శ్రీమతి కాళ్లకూరి మహాలక్ష్మీమందరమ్మ  
గారు ఉపన్యాసమును ప్రారంభించుటకు ముందుగా,  
యూనియను కావ్యదర్శి మన్నేపల్లి రామకృష్ణరావు  
గారు ఆమెగారిని సభ్యుల కెఱుఁగవరచుచు, శ్రీమతి  
మందరమ్మ గారు మదరాసు ప్రెస్సిడెన్సీ కాలేజిలో  
సంస్కృతమున యం. ఏ., పరీక్షను పఠించుచున్న  
విద్యార్థినియనియు, పట్టుకు గోదాదరిజిల్లా ఏలూరు  
మునిసిపల్ ఆఫీసులో వివిధా ఆఫీసరుగానున్న  
శ్రీయంత కాళ్లకూరి శేషయ్యపంతులు ఏ. ఏ., గారి  
సతిమణియనియు, “ హిందూమందరి ” పత్రికాధిపు  
రాలై ముప్పవద్దిగాంచిన విమర్శకునియను శ్రీమతి  
కాలాంత్రిపు శేషమ్మగారి సహాధియనియు తెలియ



జేపిరి. అంతట సుందరీయ్యగారు వివాహానంతరము నిట్లానరిగిరి:—

శ్రీ! అమృతానందవాదాయ వాదాయవృద్ధిచేరవారు!  
చేర! నీతి క్రిదావాయ వాదాయచురవేసము!

శ్రీ! కల్యాణానాం నిధానం కరిమల  
మదనం పానం పానవానామ!

పాశ్చేయ: యమ్యమ్యున్ స్పృహతి  
పరపదప్రాప్తయే ప్రవృత్తిస్తు  
ప్రకాశప్రాసమేకం కవిచరితచరాం  
తేవనం తేవవానామ!

నీలం నిర్మలమయ్య ప్రభవతు  
భవతాం భూతయే రామనామం ||

అగ్రలారా! వారీమయలారా!

ప్రత్యక్ష పరాంతికయోయన్నట్లు పేరాలగంబున గూర్చున్న శ్రీమతి వివర్తన విలిలక కవిత్వావిభాగన విద్యాన కంచనపల్లి కవకాంతా సన్నిధానంబున నావంటి చాలిక 'స్థలీతి' ప్రకాశనకావ్యాగమై విలసిల్లి! శ్రీరాజవంశమున వర్ణించిన కవిత్వో చిల్లర రాజులొకమును దృఢీకరించిన కవయిత్రమతల్లియగు మొల్లగుణించి నేటి సభలో మాటలాడుట నా పాప సమా, భాగ్యమా?

ఈ యనకాకము నాకు గలుగుట మత్పురాకృత పురస్కరపాకముగా నెంచి సన్నిధానజలమే యూరగా నాకు దొరికినదిగా మాటలాడెదము. చిన్నవిద్యల తొక్కిపటములు విని సంపించు తల్లిదండ్రులవలె నాయీ ప్రపంచంబునకు సంపించురని నమ్మిక నన్ను మీర అనుగ్రహింతురుగాక!

కవయిత్రులను సన్మానించు సత్కార్యమునకు నెల్లూరు తురమే దేశమంతటికీ వారియూపినది. విద్యావతియై గృహిణియై పద్మినీ పరిణయాది లలిత కవిత్వాలకు నాంధ్రదేశమునఁ బ్రాకించుచున్న శ్రీమతి చిల్లరాటి నీతాంబికాగారి సన్మానము జరుగు సభ

వాదవలనను నీతాంబికయు శ్రీమమనసఁ గలుగుట కంతయు?

శ్రీ తిరుమల శ్రీనివాస త్రిలింగ మహావిద్యా పీఠమునకు భర్తృధికారిజేయై, బ్రహ్మభూతులగు అమృతానందవాదప్రవాది కంఠేవాసినియై, జీవయాత్రాది మహా ప్రబంధముల రచించి, మహాపుల మన్ననలదనె, కవిసార్వభౌములకు సత్కారము చేయఁ జాలిన మహాపాద్యాయుని యధ్యక్షింపింప యీ సభఁ మామధ్యాప్తము కలుగునను నాసతోగదా గృహలక్ష్మి పుత్రికాధిపతులగు కేసగారు నన్ని యుపన్యాసమునకు బ్రోత్సహించినపుడు నే నంగీకరించితిని.

అచ్చేరు పెట్టుకొని వచ్చినదాననుగాన మొల్లను గుణించి యెల్లరెఱిగినమాటలే నా నోటఁ బలికెదను. ఈ సార్వభౌమ మొల్ల నెల్లయమండల వాసినియు, నామహార కేసయి పుత్రికయనియు, శ్రీకంఠ మల్లేశునివరమున గలతాభోరణి సంపాదించినదనియు నామె గ్రంథమునబట్టి తెలియుచున్నది. పుత్తుడి మొల్ల యను లోక ప్రవీణివలన నీమెను నిలాలవలంభూత యనియే మనయు భావించుము.

ఏమలమైన కేసు?  
'ఈరకు లోతులేదు జగదీశ్వరువాళ్లకు లాతిలేదు వి  
భ్యాతికి లోతులేదు పరమాధ్యక్ష దృష్టికి లాతిలేదు!!'

అని జీవయాత్రయందు కనకాంబికాగారు వదించి వట్లు, నిలాల సంఘాతయయ్య గుణప్రాధాన్యముచే నెలబాకాంధ్యత గాంచినది.

శ్రీ! చదివిన బంధితులగునను  
చదివెము గానన్నయెడల వెల్లులె పురుషుల్  
చదివినఁ జదువకయున్నను  
ముదితెలు విద్వాంసురాలంద్రు పుట్టకన్వరతి ||  
జీవయాత్ర.

చదువని ముదితలే విద్వాంసురాలంద్రునఁ జదివిన నింకెంత విశేషము! ఇదువుకన్న గురుపదనీప కలిగిన

వారి కింకారం విశేషము! మిల్ల గారీశ్వరవరప్రసాద లల్లమైన కవిత్వముకలది. 'చెప్పమని రామచంద్రుడు' పెప్పించిన పల్కుమీద' చెప్పినది కవయిత్రి రామ యణము, 'భక్తియొ కారణమగు గాని చమత్త కారణ మగునే' యని మెల్ల యెల్లలోకములకుఁ జూపినది. భూర్జుతి మహాకవియు 'బోధావిర్భావనము' చమత్త లయ్యు కావు. ర్వేత్పాదసంసేవాసక్తియొ కాక మానవులకు శ్రీకాళహస్తీశ్వరా! అని యుద్వే ధించి యున్నాడు.

చమత్తవారిని సన్మానించుటలో నాడుతన మాటంకము కాగూడదు. అదిగాక తురువశ్రేష్ఠులకు గూడ మాతృదేవోధవముని జీవప్రాజీలగు తల్లు లాడువారే! నాగీశ్వరియగు సరస్వతి యాడుదేగదా! 'గుణాః పూజాస్థానం గుణేభః; వన లింగం వన వయః' గుణవంతులయందు గుణములే పూజింపదగినవి. వారి యాడుతనముకాదు మగతనముకాదు, పదుచుదనము కాదు, ముదుఫలితనముకాదు మమి యని ధవధూరి ప్రకటించినాడు. ఆంధ్రభాష నమ్మకలేతి వధ్యాత్మ రామాయణము రచించిన పరమభక్తుడగు మల్లప్రహ్లాద కవి తన మనంబున నహంకార ముదయించిన వాక నాడు పరమేశ్వరుడు వృద్ధబ్రాహ్మణమాపయనవచ్చి వ్రాతప్రతి తుచ్చుకొని పోవుచున్నాడట. కవి, వెంట బడి నా తుష్టము నా కిప్పించుమని వేదగా, నీతి నీతృష్టకమేయైన నిందకేపంక్తి చెప్పమనెట! కవి యొక్కపంక్తియేని చెప్పలేక యని యాశ్వర దత్త మనియు, నీ బ్రాహ్మణుడు స్వస్వరూపము బోధించు టకు వచ్చిన కవులనియు దెలిసికొనెట!! త్యాగరా జాను, గర్వపరిహరణముకై 'ఎందరో మహామధావులు వారందరికీ నావందనము'లని పాడియున్నాడు. కాళి దాసుడును 'మందః కవియశః ప్రాప్తి' యనుకొన్నాడు. పోతరాజు 'పరికించెడువాఁడు రామభద్రుండట' యనిపల్కెను. "It speaks and I am the first audience" అని యుచ్చతానందనాథస్వామి యాంగ్ల

మున మచ్చరించెను. అది అనగా కల్పలహ్మ పలుకు చున్నది, మాటగాడు నేను, మొదటనువాడనన్నాను. జీవయాత్రయందును కవయిత్రి శ్రీవేంకటేశు మద్దీ కించుడు "బాలికవతి పలుకుదు నీ లీలలు విలుధాధి మెచ్చు లీలన్ నాలా! నాలింపుము నిమనీజే! బాలించు కలా ద్దుక్త పరమపవిత్రా॥" స్వామీ, నీజే నాలా విలుధులు మెచ్చులీల బలుకుదు "సర్వం భర్తృరం బ్రహ్మ" యగుట నీ మాటలు నీజే యాలింపు మనుచున్నది. అంతశ్శరీరమునకు మానవునకు వోయ బలుకు సాధనమైవట్లు, పరమేశ్వరున కింత జగత్తుం దగా మహాకవుల ముఖములే తన స్వరూపబోధకు సాధనములుకావ సర్వదా భగవద్భావ పరవశులగు వారి నాత్మలు కాశ్వరములై నిల్చును. మొక్కవ యిత్రియు, భగవంతుని నమ్మియే తత్సూక్తలే వ్రాసినది. వెంకట్యయు తలికుండ నృసింహస్వామి పరికించినట్లు తాను పల్కుచున్నానన్నది. మఱి యొక్కరో "తచ్చుంగారోక్షులు తానె పల్కి కొను నా శ్రీ కృష్ణు పేరించెదన్" అని వ్రామ కొన్నది. ఆమె కవిత్వము పలక్షణమైనది. ధ్వనికేమి అలంకారములందేమి గుణయుగేమి ఇతర కావ్యముల కేమాత్రమును తినిపోవనిది. మచ్చునకు కొన్ని పద్యము లందహరించెద.

పూరలు పోటికిన్ దువలు

గూడులదప్పెను దుంపమాడులు

గారముతోచె జిహ్వము

గమ్మునితేనెలు చేదులయ్య గం

గారమొక చిత్తమంతయును

గంటికి పిద రసంబవయ్య కృం

గారమెలర్చు నీతః బాద

గానమి రామకృపాల హాళికె ॥

పై పద్యమున మొల్లకవయిత్రి శ్రీరాముని విరహము వెంత స్వభావసిద్ధముగ వర్ణించినదో చూడుడు!



క॥ ఏ యొడఁజూచిన భరణి

వాఁడు శ్రీపాదయుగము నాదిర్తములో

దాఁడునని విన్నవించుము

వాయుతమాటండ్ల పుణ్యచతుర కెలిమిన్.

గంధీరభావగర్భితమగు నీ పద్యము మొల్లకవయ్యితి  
యొక్క సామర్థ్యమును బాటుచున్నది. ఎంతచెప్పి  
నను తరుగనిభావము నామె యొక విన్నపద్యమున  
నిమిషబాలినది.

రాజులు కాంతియందు రతిరాజులు నూపమువందు

చాహిని

రాజులు రావనమందు మృగరాజులు విక్రమకేళి

యందు గో

రాజులు భోగమందు దివరాజులు సంతక లేటమందు రా

రాజులు మానమందు వగరమ్మున రాజమహుడు

అందఱున్.

యనుకమున కిదియొక యుదాహరణము.

కనునీయి గాంధీర్య సువసముద్రులు గాని

యిరులిరభంగసంగతులుగాను.

విశోధాభాస కిదియొక యుదాహరణము.

గంటిన్ జానకిఁ బూర్ణచంద్రవదనన్ గల్యాణి

వా అంతలో

గంటిన్ మీ పదపంకజులులనుకేఁ గొఠూహం

లోపుగా

గంటిన్ మీ కరుణానిలారసము విభ్యాసించుగా

గీర్తులు

గంటిన్ మాకవిర్రబొందములలో గంధీర్య

పాథోనిధి.

మానుమందు బ్రహ్మచారియయ్య రాముని  
చిత్తివృత్తియందు గల యాంబోధిమును గ్రహించి  
తాను చూచినదొక సంగతి చెప్పిననే రాముడు నిల  
గలనని ముందు తాను కంటిని జానకినని చెప్పి అట్లు  
కన్యామణి శ్రీరాముని పాదములే కారణమని

నిరూపించి మానుమందు భక్తిని మొల్లకవయ్యితి  
మొడితేయుచున్నది.

నీ విడుదపున్నటికేనే జడలుగా సవరించి

మలిన జీర్ణాంబరం బొలియగట్టి

భూమిరజంబు విధూతి పూరగఱాసి

తన దివ్యమూర్తి జీర్తమున నిల్చి

నిరళసనీతితోడ విలిచి, భూశయ్యను

బలించి నిదురయేర్పడగ, విడిచి,

తారక బ్రహ్మ చుర్రంబుఁ బెరింపుచు

గతన రాక్షస దుర్ముగములలోని

తే॥ పరీత లంకా మహాద్వీపగహవసీను

తపము సేయుచునున్నాను తిమ్మగూర్చి

వాకు బ్రతిక్కమగునని వాధవనము

విన్నవించుము సత్త్వ సవన్న నీవు ॥

భర్తనుగూర్చి యిట్టి తపస్సుచేయుగల శక్తి

నీతాదుల కున్నందువలననే యోగులకు నిర్ధించు

కాపాడుగహసామర్థ్యము వారలయందు గానవచ్చు

చున్నదని మొల్లయాశయము.

కనుపర్తివరలక్ష్మమ్మగారి ఉపన్యాసము

ఆవల శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు

మొల్లకవిత్వము గూర్చి విమర్శించుచు నుపన్యసించిరి.

పోదర పోదరీయలులారా !

నీటి యీ మహాసభ ఆనేకవిధములుగా ప్రాముఖ్య

మైనదగా ఉన్నది. అనికవయ్యితి మొల్లజయంతి

కవితలక కంచనపల్లి కవకమ్మగారు అధ్యక్షురాలు,

శ్రీమతి చిల్లపాటి సీతాంబికాణి కంకణసత్కారము

మొలారుమందలంబానైన యీ మువ్వరి సన్మానసందర్భం

చూచినట్లే ఆత్మార్పణమయముగానూ ముదావహము

గానూ ఉన్నది. కాని యీ సభలో నేను ఉపన్యాస

మివ్వడము తిలుచుకుంటే మాత్రం భయావహంగా

ఉన్నది. కనుకనే శ్రీ శేషగిగాను మొల్లవిషయమై

నేను ఉపన్యాస మివ్వవలసిఉంటుందని తెలియజెంది

నప్పుడు వాకు యిట్లా అనిపించినది.

అశికవయ్యరి యా మొల్లమాంబున  
 ప్సానికజయంతి పుటపుడేద  
 విదుషీచుటియు మఱి విజ్ఞాననిధియునా  
 కవకాంబ యధ్యక్షకర్తణమేద  
 కవయ్యరితిలకమై క్రాంతిదీపికాంబ  
 కంకణపత్కార భవతరేద  
 పండితకవులను బట్టగువెల్లారి  
 పురమున నీపథ జనుపుడేద  
 ఆల్పమతిగు నేవేద యజ్ఞిపరమ  
 మొల్లమాంబమ గూర్చిన ముచ్చడేద ?  
 అరయ నిటవంటిపదిపేయు యత్న మెల్ల  
 తలన మీటివపదిగాది తలవహన.

విజయవసు యీపది కర్తలు, సుదీపులు, పాత్రైక  
 పరిశోధకులు అయినవారు చేతువలసినది. కాని యీ  
 అగ్రతలలో ఒక్కటిహావ నానలేదు. అయినను  
 మొల్లయు నేమ ఒక్కస్త్రీజాతికి చెందవారము.  
 ఆమెయందు భక్తియు, ఆమెకవిత్వమువందు ప్రేమయు  
 నాను అగ్రలము, కనుక నేను ఈవిషయము చెప్పటకు  
 సాహసించినాను. మొల్ల కాలనిర్ణయము చేయుటకు  
 పరియున ఆధారములు లేవు. ఆమె తిక్కవకాలపుదని  
 కొందరు, కృష్ణదేవరాయలకాలపుదని కొందరు అభి  
 ప్రాయపడుచున్నారు. అయితే యీమె తిక్కవ  
 కాలపుదని చెప్పటకు తిక్కవ తమవారంకుకొల్ల  
 ముల కీవరివారైన శ్రీవాసులును ముతించును ఆమె  
 రామానుజులులో వ్రాసినపద్యము అద్దముద్రున్నది.  
 కనుక యీమె తిక్కవకాలపుదిగాక రామలకాలపు  
 దని చెప్పటయే కొంతవరకు సమంజసము గానున్నది.

ఆంధ్రకవయిత్రులలో ఈమొల్లయే మొల్లమొక  
 టిది. ఈమెను ముందు కవిత్వముచెప్పిక శ్రీరెవరు  
 యీతవలకు తెలియదనెను. ఈమె గ్రామము  
 విషయమెగువ సుదేహములున్నది పడుకుపాదవి,  
 గోపవరసుని రెండుపేర్లు చెప్పుచున్నారు. కాని  
 పడుకుపాదమటకు తగిన ఆధారములు కాన్పింపవు.

ఈమె తనరామానుజులులో "గోపవర శ్రీకంఠుడైకు  
 వరముచేరె తెలికవిత్వంబుచెప్పగా నేనుకొంటి"వని  
 చెప్పితిన్నది. కావున ఈమె గోపవరమనియే  
 యెక్కువమంది అభిప్రాయపడుచున్నారు. మొత్తము  
 మీద ఈ రెండుగ్రామములలో యే గ్రామ మెవఱ్ఱటికి  
 ఈరెండు వెల్లారుమండలముగోవిదీ గనుక ఆవికవ  
 యిత్రుని గనివ అద్భుతము నెఱుఱుపేమకే దక్కినది.  
 నానుగాక నేనుగూడ ఈవీరు కవయిత్రులకు పాలము  
 గానేతిన్నది. అందుకు నేకవృత్తాంతర మక్కనిలేదు  
 నేతనభవన అగ్రాపవచుష్టిందివట్టియు. కంకణపత్కార  
 మందుచున్నట్టియు కవయిత్రులేసాడీ.

అయితే నేదొక మసమావారము విన్నాను. నేటి  
 కవకాంబ అధ్యక్షోపన్యాసములో తమ జన్మస్థానము  
 గుంటూరునట్లు తమపెద్దలు మృతి నీవులాని  
 దాచేపల్లి మాదగ్గ, గ్రామములో నివసించినట్లును  
 చెప్పియున్నారు. ఇంతేగాకపండ గుంటూరువారి  
 యూరు. కనుక నేను ఈమెను సయాము అడుదినను.  
 ఈవిధంగా కవకత్తు గాను మా గుంటూరువాడైనందు  
 లకు నాను చాలా సంతోషము గానున్నది.

మొల్ల సేనుకవయిత్రుగూడ చాలా సందేహము  
 లున్నది. మొల్ల, లేక మల్లియా అని ఈసూచనాము.  
 నానుమాత్రము ఈమెపేరు మల్లిగాని మొల్లగాదని  
 తోచుచున్నది. ఎందుకనెనంటే మొల్లరామానుజ  
 ములో కవరెండ్ర కివధ క్రితుడనిదు, తాను మల్లేశ్వ  
 రుని వరముచేర కవిత్వముచెప్పు నేనుకున్నాననియు  
 వ్రాసితిన్నది. కనుక కివధ క్రితుడైన ఆమెకెండ్ర  
 తమయిప్పడవమైన మల్లేశ్వరస్వామిపేర తరళిమా రైకు  
 మల్లేశుని నామకరణము చేసియుండును. గాని మొల్ల  
 యని చేసితింకను. ఇకతామగదొడ మల్లి మొల్లగా  
 మారినోయి ఉండవచ్చును. లేక ముద్దుచేతగూడా  
 సేనుల కిట్టి తానుమాను న సంభవించుట వింతవిషయము  
 గాదు. మల్లయ్య, మల్లయ్య, మల్లి, మల్లాయి, మల్లె  
 కాదులకు ఆతేపేర్లు ఆంధ్రదేశంలో అన్నివర్ణముల



వారిలో ముఖ్యముగా కూమ్రులలో వాడుకలో ఉంటుం అందరం యెరిగియున్నాము. ఈకవయ్యత్రిమీయ మల్లిగాని మొల్లగాదనే అభిప్రాయం నాకు చాలకాలమునుండి ఉన్నది. పూర్వముకమారు యా విషయమై నేను భారతిలో ఒకవ్యాసముగూడా వ్రాసిఉన్నాను. ఇంతేగానూడా 'భారతవిద్యయో' అనే హిందీపుస్తకములో దక్షిణభారత విద్యవీరులు అనుకూర్చి వ్రాసినచరిత్రలలో మధురవాణి, మోహవాంగి, మల్లీ, అభయ, వాచీ, అనువారినిగూర్చి వ్రాసిఉన్నది. అందు మల్లీ, అనువామె చరిత్రలో ఈమె దక్షిణభారతదేశమున జన్మించి ఉండెనవియు, ఈమె సంభికార పుత్రికనియు, ఈమె రామాయణమున విరచించెననియు వ్రాయబడిఉన్నది. ఇది యాదగానే ఈమెపేరు మల్లిగాని మొల్లగాదనే నా అభిప్రాయము ఈ పుస్తకమందైవము దృఢపడెనుగదా యని నాకు చాలా సంతోషముగలిగినది.

ఈ మొల్లవిషయమై కొన్ని అపవాదులున్నవి. ఈమె కృష్ణదేవరాయల ఉంపుడుగై అనేది మొదటి అపవాదు. ఇది యెంతమాత్రము నమ్మదగిన విషయము గాదు. ఈమె తన రామాయణములో

“పల్లెలిక ప్రతాపగుణసాగరుడై విలసిల్లి ధాత్రిపై బల్లిదుండైన రామనరపాలననిక మృతీచేయుజిహ్వకున్ చిల్లరరాజుగోకమును చేకొని మెచ్చగ నిచ్చవుట్టునే అల్లములెల్లమున్ దినుచు నప్పటికప్పుటి కావచేయునే.

అని రాజమాత్రు లందఱిని తృప్తికరించినది. ఈమె రాయల అధీనముననున్న స్త్రీ అయినచో యిట్లు తృప్తి కరించుటకు నీలులేదు. పైగా రాయలచే మిక్కిలిగా గౌరవింపబడుచున్న పెద్దనాది మహాకవులను ప్రస్తావింపకుండ నుంచుటకును నీలుపడదు. కనుక ఈమె రాయలకు సమకాలికురాలైనప్పటికి ఈమెను రాయలకును యేలాటి సంబంధమునులేదు.

ఈమె వారాంగన అని మఱియొక ప్రవాదముగలదు.

నిజ ములోచించిన యదిగూడ నమ్మదగినవిషయము గాదనియే తోమును. మొల్ల తనరామాయణములో

వారాంగన శ్రీరాముని  
పేరిడి రాచింకఁదిలిచి పెంపువహించెన్  
నేరుపుగల చందమున  
వారాముని వినుతినేయ హన్సముగాడే.

అని వ్రాసియున్నది. ఒక వారవనితయే 'రామా', అనేపేరుతో రామచింకను విలిచి పెంపువహించి యుండ యిక రామాయణమేవ్రాసిన తాను ఎంత సద్దతిపొందుననిగదా ఆ పద్యభావం. వారవనిక ఒక విధంగా తక్కువదనీ, ఆమె రామచింకను వీలును కంటేనే పెంపుపొందినదన్నప్పుడు ఆమె వారవనిక కాదని తప్పునందా ముఖరిస్తున్నది. ఆమె వారవనిక అయినపైతే అటువంటిపద్యము వ్రాసిఉండదు. ఇంతే గానూడా యామె తనకంద్ర

గురులింగ జంగమార్చన  
పరుచును శివభక్తిరతుఁడు భాంధవహీతుఁడున్  
గురుఁ డాకుసురి శేషయ  
వరపుర్తిని మొల్లయనంగ వరలినదానక.

అని యెంతోగొప్పగా వ్రాసినది. వారవనికలకు వివాహపద్ధతి ఆనాడు లేదు గనుక తండ్రినిగూర్చి వ్రాయుటకు సామాన్యముండకాలదు. వేద్యలకు తండ్రి యింటిపేరు తమయింటిపేరుగా చెప్పుకొను ఆచారము లేదు. తల్లియింటిపేరు వారికి యింటిపేరు. శివభక్తి పరుడైన ఆకుసురి శేషయశక్తిగోమార్త వారాంగన యెంతమాత్రము కాజాలదు.

ఈమె తన రామాయణములో కొన్ని అసభ్యపదము లతోగూడిన వర్ణనలకు తోటిచ్చికది కనుక ఆమె కులాంగజై యుండదని గూడా చెప్పబడుతున్నది. కాని మొల్లయొక్కకాలమును నునముకమారు స్మరించి నట్లైతే మొల్ల తనకావ్యములో యెంతఉచితముగా ప్రవర్తించినచో తెలియుగలదు. కృష్ణదేవరాయల

కాలములో మెల్ల ఉన్నదని చెప్పుచున్నారు. అదోకా  
రెట్టివో మనకు తెలిసియేఉన్నది. పెద్దవాడిచువతలను  
శృంగారప్రబంధములు రచించి పల్లంకికాది సన్యా  
సములుపొందిన దోకాలని. ప్రతికవియు తమ కవిత్వా  
లతను శృంగారపృక్షమునకు ప్రాకించినగాని చక్కగా  
ఉండదని, రాజానుగ్రహముపొందదని, ప్రజాదరము  
బడయదని భ్రాంతితో శృంగారరసప్రబంధములు  
రచించుటకు పూనుకొనిన దోకాలని. అటువంటిదోకా  
లలో ఉన్న మెల్ల తనకవిత్వమునకు శృంగారమును  
ఆపలంబనముచేసికొన భక్తిరసధరితమైన రామకథను  
కథావస్తువుగా తీసుకొన్నదన్నచో ఆమె స్త్రీత్వము  
సెంతగా పాటించినదో వేరేచెప్పవలసిన పనేమి.  
ఎక్కడో ఏమారుమూలపద్యములతో ఒకటిరెండు  
చిన్నపదాలతన్న అశ్లీలవర్ణనలు మెల్లరామాయణ  
ములో లేవలేవు. మెల్ల ఆర్తవారిప్రకంప తనకాద్య  
ములో చేయకుండుటగూడ ఒకటక్షేపణగా కొందరు  
చెప్పుచున్నారు. స్త్రీలు పుట్టినంటిగూర్చి సంతగా  
ఆర్తవారినిగూర్చికాని, భర్తనుగూర్చిని ప్రకంపింప  
కుండుట లోకసాధారణమైనదంగతి. అది స్త్రీలకు  
సహజమైన అజ్ఞాన్యభావంచేతగాని ఆర్తవారిని లాఘవ  
పలచే ఉద్దేశముచేత యెంతమాత్రముకాదు. మనాసి  
మల విషయములోనే యీవిషయ మిట్లాఉంటుంది.  
ఇక నామె లోకవాడుకప్రకారము బాలవిరంతువే  
అయిఉన్నచో ఆమె ఆర్తవారిప్రకంప చేయకుండు  
టలో అమతితమేలేదు. అందుకు వేరే దృష్టాంత  
మక్కరలేదు. ఈవాడు ఈ మహాసభకు అగ్రాసవాధి  
పత్యమువహించిన కవికమ్మగారి ఆర్తవారియింటిపేరు  
ద్రోణంబాజావారు. కాని ఈమేమి యీలో యెందరికి  
తెలుసు? కనుక మెల్ల ఆర్తవారిప్రకంప చేయవలె  
మాత్రమున ఆమె శకించుట తేమాత్రము ఆదకాకము  
లేదు.

మల్లి భక్తురాలు. పోతనకువలె రాము డామెకు  
యిష్టమైవము, కనుక పోతనవలెనే రాజమాత్రుల కృప

కరించి రామునకు తన కావ్యము సంకీర్తించి భక్త్యురా  
లైనది. కృతి యిచ్చుటలోవేగాక మల్లి పర్యవచనలో  
గూడ పోతనవే అనుకరించినది. పరికించిమాచిన్నట్లైతే  
పోతన భాగవతములోని పద్యములవంటి పద్యము  
లెన్నో మనము ఈమె రామాయణములో చూడ  
గలము. మల్లి యేవిషయమునైనను కన్నులగట్టినట్లు  
వర్ణించుటలో కడునేర్పరి. చూడండి - నీతవర్ణనలలో  
ఆమె లేఖని తూలికయై ఎట్లు చిత్రించినదో, ఆమె  
రూపమును.

పరిఃభాసివట్టి యాపదకంటెఁ బలుమారు  
వివిధమాయలచేత వేగి వేగి

వీరదానవకోటి వికృతవేషంబులు

కనుగొని చిత్తంబు క్రాగిక్రాగి

తన దిక్కులేమి కై తల్లడిల్లుచు వాక్మ

లోపల మిక్కిలి తోగిలోగి

కర్ణకతోరంబుగా వాడు మాటలఁ

దొరగడు కన్నీటఁ దోగిదోగి

రాముడలఁచుకొంచు రామునిఁ చేర్కొంచు

రామరామ యనుచు రమణీపలుకఁ

గపివరుండు మాచి కామినీరత్నంబు

నీత యనుచుఁబొంగెఁ జిత్తమందు.

నిడుదపున్నటివేణి జడలుగా పవరించి

మలినశీర్ణాంబరం జొలియగట్టి

భూమీరాజంబు విభూతి పూతగఁబాసి

తనదివ్యమూర్తి చిత్తమున నిలిపి

నిరశనసితితోడ నిలిచి భూశయ్యమ

బవలింది నిడుర యేగ్గడగ విడిచి

తారకవ్రహ్మమలైరంబు బలింపుచు

కతిన రాక్షసదుర్మృగములలోన

వహితలంకామహాద్విపగహాసనీను

తపము నేయుచునున్నాడు తన్నుగూర్చి

వాట ప్రత్యక్షమగుచుని వాధునకును

విన్నవించువు సత్యసంపన్న నీవు.



మల్లి రచించిన కావ్యము చాలాచిన్నది. అయినప్పటికి ఒక చిన్నపుపుల రంగు, అందము, సౌమ్యమార్గము, జీవశక్తి, మకరందము, అన్ని పొందింపబడియున్నట్లుగా కావ్యలక్షణములన్ని పొందింపబడిఉన్నది. ఈమె కావ్యములో లక్షణానామ లన్నట్లుగా చెప్పవచ్చును. కాని యీ ఆక్షేపణ ప్రతికావానికీ ఉంటూనే ఉన్నది. దానిమాటకేమి? మొత్తముమీద ఈమె రామాయణము చాలా ప్రశస్తమైనది. సందేహములేదు. ఈ కవయిత్రి అన్నింటి నన్నూ రేండ్లైనది. ఆమె కోరిఉన్నచో యే రాజమార్గాదుడో ఆమెను సన్మానించుచుండును. ఆ విరాగినికి, ఆ తపస్వినికి, అట్టికోర్కెలేదు కనుకనే రాముని కంకితమిచ్చినది. ఆమెను సన్మానించుట ఆమెకర్మరలేదు మనకు కావలయును. మానవజీవితోత్తేజమునకు ఇట్టిమహానీయుల సంస్మరణము అవశ్యకము. వీరులు, భక్తులు, కవులు మున్నగువారి ఆరాధనము మనజీవములోనే గాక ప్రతిజీవములోను ఆచారముగా ఉన్నది.

మనజీవములో గూడా పురుషులలో కవిపండితులైనవారు అవాదినుండి సత్కరింపబడుచునే ఉన్నారు కాని స్త్రీలను సన్మానించుట మాత్రము ఆంగ్లజీవనరీతిలో నవీనవిషయము. ఇట్టిమహాత్మర కార్యమును నిర్వహించుటకు, శ్రీయుత డాక్టరు కె. యస్. కేసరిగారును, వర్ధమానసమాజమువారును పూనుకొనుట యెంతయు సంతోషకరముగా ఉన్నది. ఈ మహాసత్కారమును బహువిధపుచున్న శ్రీమతి చిల్కపాటి సీతాంబగారు ఆయురారోగ్యములు గల్గి సౌభాగ్యవతియై చిరకాలము వర్ధిల్లి ఇతోధికగ్రంథములు వ్రాయుగాక యని కోరుచున్నాను.

ఎల్లరు చెప్పకొనుచున్న వేగాని క్రొత్తవిషయము లేమియూ నేను మొల్లనుగూర్చి చెప్పకపోయినను మీరెల్లరు సావధానముగా వినినందులకు నామనః పూర్వక వందనము లర్పిస్తూ యింతటితో ఈ ఉపన్యాసము ముగిస్తున్నాను.

పై ఉపన్యాసము ముగిసిన తర్వాత శ్రీయుత మోచర్ల రామకృష్ణయ్యగారు దుపవ్యసించిరి. ఆ ఉపన్యాసపారాంశము నిట దెబ్బచున్నాము.

కల్పకాపనుడు నన్నయభట్టారకుడు 'విశ్వక్సేయః కావ్యమ్' అని వదించినాడు. కావ్యము లోక కల్యాణమునకు ప్రయోజనకరమగుటచే సక్కిపులు సర్వకాలములయందును సకలజీవములయందును బరమ పూజ్యులు.

'జనవాదాగ్రణి యాత్య రాజ్యమున నిచ్చర'

పూజ్యుః; దాసీమః

నీనః దా గవ్యయుః జేయః; దన్నికదలః

శ్రేష్ఠుండువిద్వాంసుః; దా

యనకన్నం గవి మేటియా 'నుకవితా'

యద్యస్తీరాశ్యవక'

మృదువాక్యంబు నిజంబు; దీనిగని

కావ్యంబుల రచింపందగుక'.

అని అప్పకవి చెప్పియున్నాడు. శ్రమకోర్చి పొండితిని గడింపవచ్చును. సర్వకామప్రపారంగతుఁడు కావచ్చును. కవియగుట దుష్కరము. ఒకఁడు పొండితినిఁబొందు కాకపోవచ్చును. సరసకవితావికారమఁడుగా నుండవచ్చును. ప్రతిభావయిండును పండితులు కాని కవులెందఱోకలరు. పండితులై కవులుకానెంచి విశ్వప్రయత్నములుసలిపి భంగపడెనవారునుగలరు. బమ్మెర పోతరాజు భక్తిపారవశ్యమునఁ దెనుగుభాగవతము రచించి యమృత కవితాలవారిని వెదఁజల్లి తన జననమును చరితార్థముం గావించిన భక్తాగ్రగణ్యుఁడు. మొల్లయు

కం|| శేరిచిహగడినవానికా నేరక కొనియాడువారి

నిజకృప మమపకా

గారణమగుట కుభక్తియే కారణమగుగాని

చదువు కారణమగునే||

అనినది. పూర్వకపు లక్షణము రఘురామచరిత్రములు

రచించియుండినను 'భూమి' కల్పకంబగుచు భుక్తికి ముక్తికి మూలమైన యీ రాజ్యము దైవమైన రఘురాము నుతించినఁ దప్పకలుపే' యని రామాయణమునకు మొల్ల యుపక్రమించినది.

మొల్ల తెల్లకవనంపునుర్యాదలు చక్కగాతెలింగిన కవయిత్రి. తెలుగు శేటమాటలపై నీయను కథిమా నముపెందు. సంస్కృతమునరచియింపఁబడిన కృతులఁ దమఁ గు సేయుచోఁ గమ్మని తెనుగుంబల్కుల గూర్చుటయే యీయను యభిప్రాయము

“మను సంస్కృతములదేటగఁ | దనిగించెడిచోట  
శేమి తెలియకయుండె”  
దనవిద్య మెలుగుగ్రమ్మ || 1 శునముగ సంస్కృతము  
తెప్పఁగా రుచియగునే?”

“కందువమాటలు సామెత | లందముగాఁగూర్చి  
తెప్పవది తెలుగునకుం  
లొందె రుచియు నీమల | విందై మతి కానుపించు  
విలుధులమరికి” ||”

కవకమ్మగమును శ్రీరాముడు పెంబడించి చనుచో  
వది కావించిన చిత్రచర్యకు మొల్ల యిట్లు వర్ణించినది.  
నీ! తమబట్టనొప్పున నెనుకొనిచనుచును  
నిలఁతఁతలఁపుఁదాఁచెలిసి తెలిసి

చేరున మెలుగుచుఁబూరిమేయుచుదాసి  
మెల్లన నంతంత మెలగి మెలగి  
తననీడఁగఁగొని తాపె దిగవదాటి  
భయమునఁబరుచెల్లి పలుచిపఱచి  
రొదదైవఁబోవక యెలయించి కనుగొన్న  
దరువులనొప్పున నొరసియొనిసి.

గీ! చెవులు నిక్కించుచునుచు తెలగిచెలగి  
పోవ రాముండు దవ్వగాఁ బోయిపోయి  
యెలమి మాయామృగంబని యెఱిగి మదిని  
దీవింపుచుగాకని తెగువచేసి.

మారుఁ డీ పద్యమొక స్వభావవిధమై సరళమై

మార్గవసుంబాలమెయున్నదో! ఈ ఘట్టముననే ఇతరులు రచించిన పద్యములం బాడుదు.

దాయంబోయినఁబిమ్ముగొమ్ములఁ బ్రచంద  
నూర్పురైలంఘించు నే  
చాయంబాచితఁదోచుగొమ్మలుం నోజక  
మచ్చిక నిచ్చరా  
మేయుం బచ్చిక; మచ్చికంగడిసినక మించుక  
దసుంబట్టఁబో

బాయం బిట్టలయించు బొడిగుచు నప్పటక  
మృగం దిగతిక.  
పలుచుక దవ్వగఁజేయనంతనిలచుక బట్టికయాసా  
పలం

లిజువోవుంబొదలందుడిందఁ బొదముంబిట్టుల్కి  
తేదాఁటుఁ గ్ర  
మ్మతీయాచుం, తెవిదార్పినిల్పుచులయుక మట్టాచుఁ  
గోరాదునే

మనపట్టుండుచ్చులుంబు మేయువలయుక మాయా  
మృగంబిమ్ములక.

మొల్ల కవిత్వమున సమరయనుగుణ మెల్లదలం గన  
వచ్చును. సరళములగు కల్పములచే విరాజిల్లుచు నదక  
తప్పక ఈమె కవిత్వము మధురమై రవవంతమై  
యుండును. ఎంత పరిశీలించియాచినను సామాన్యముగా  
నీమె కవిత్వమున నభుద్భుతములు అనర్థకములు కావ  
రావు.

ఈ కవయిత్రి కాలమును నిర్ణయించుటకు సరియైన  
ఆధారములులేవు. తుక్కిటిపురాణములు కొన్నింటి  
వలన ఈమె తిక్కన సోమయాజికాలములో నుండిన  
దనియు మకముచేయు సిద్ధాంతములు నివృత్తయోజన  
ములు నిరాధారములు. 1447 వ సంవత్సరమున  
బొంబాయిలో నచ్చుర్రంపటి ప్రకటంపఁబడిన  
Biographical sketches of the Deccan Poets అను  
ఆంగ్లగ్రంథములలో పండిత్ పి. వెంకటరామస్వామి  
అనువాద వ్రాయుటలో మొల్ల శ్రీకృష్ణదేవరాయల





అవతూయ (పాఠభరించు శ్రీమతి కి. సంకరాభరణి  
(హస్త ఇండియా ఫిలిమ్స్)



శ్రీమతి వి. జ్యోత్సన, బి.రాజ్ కిరీయరాణి  
బాచయదిరూగముల సదృశితుయిండ్ల ప్రభుమరాణి.



కాలమున నుండినది తెప్పియున్నారు. కాని ఆరవ నకు పైకి మేమియు నాధారము బుదాపించియుండ లేదు. మొల్ల రామాయణములో శ్రీవాధుని ప్రశంసించియున్నందున ఆతనికి పల నీకవయ్యితి తీవించి యుండవలయుననిచేయు ఈ మాటైతేము ఈ మాటాత్రమే కాని వేరుకాదు.

ఈమె నివాసము గోపవరముని గ్రంథమునందలి “గోపవరపు శ్రీకంఠ మల్లభవరముచేత పెజి గఱిత్వంబు చెప్పగా నేర్పికొంటి” అను వాక్కులచేత తెలియవచ్చుచున్నది. ఈ గోపవరము: అత్తవారు తాలూకాలో కలువాయికి సమీపముననున్నది. చివ గోపవరమునియు పెదగోపవరమునియు రెండు గ్రామము లాత్మకురి తాలూకాలోనున్నవి.

కవితా కళాప్రళ స్థింగాంచిన తెలుగు కలంధులలో మొల్లయే మొదటిదని చెప్పటలో సరికయ్యాక యేమియునులేదు. తంజాపురం రాజధానిగాఁ పరిపాలించిన ఆంధ్రనాయకుల కళాత్రయం నిలకిందొకచో పదునారవ కళాల్పికాఁబలుపున శ్రీమణి గ్రంథముల రచించివాసింగాంచినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. వారిలో తిరుమలాంబయను నీమంత్రికి పరదాండితాపరిణయము మరంగాజన్మయను రమణి మన్నానవాస విలాసము. ఈ పాపరిణయము ఆను రెండుకృతులకు, రామ భద్రరాంబయను విడువీయణి రఘునాథాభ్యుదయమును ద్వీపద నాటకమును, రచించి విఖ్యాతి నార్జించినట్లు గుర్తుచుచున్నది.

రామాయణమువంటి ప్రళక్ష గ్రంథము రచించి యశము గడించిన మొల్ల మన మండలమున పేరల్లి యందుట మనకు గర్వకారణము. అట్టి యీ మండలమున శ్రీమతి చిల్లపాటి నీతాంబ, కవీలిక కంచన పల్లి కనకాంబికార్లు ఈవాఁడు ముద్రసిద్ధకృతులవాసి ఆంధ్రవాగ్దేవి కలంకారములం గూర్చుచుచున్నారు. ఇట్లే సింహపుర మండలములో శ్రీ విద్యావిభవము పెంపొందుగాఁగ.

## శ్రీమతి చివుకుల వెంకటసుబ్బయ్యగారి ఉపన్యాసము

ఆపల శ్రీమతి చివుకుల వెంకటసుబ్బయ్యగారిండుకనీవు ప్రసంగించి పార్చిన కవయితుల పుత్తిభావికేషముల స్మరించుట ఆపవరమేయైనను అంతటితో తృప్తికొందక తలిదండ్రులు తమబాలికలను పాఠశాలలకుబంపి విద్యావంతు రాండుగి నేసి యిప్పటి వాడుకాద కవయితులగుటకు మఁము యత్నింప వలెనని హెచ్చరించిరి.

ఆపల బాల్కర శే. యస్. శేసరిగార్లు గృహలక్ష్మి స్వల్లకంకణమును శ్రీమతి చిల్లపాటి నీతాంబగారి కొసగుటకై అధ్యవ్యూహాలియొద్ద స్వల్లకంకణము వ్రేసగుటకు పూర్వ మిట్లుపన్ననీంచిరి. సోదర సోదరీమణులారా!

శ్రీ సింహపురమునవాసిని కవీశ్వరము. ఇది యు వారినుండియు నాల్గవసాహిత్య సంపదను పెంపొందిం పుట్టుయందు వాసిగాంచినది. ప్రాచీనపంచమామ్నాయ మందు ప్రధాన భాగంబులకు లేట తెనుగన తెలిగించి ఆంధ్రజనుల దెందలులకు విందొనరించినాడు తిక్క నాయకుఁడు. ఆసరిక ప్రపంచ సాహిత్యమునందలి పలు పోకడల గుర్తించి వాని నాంధ్రమున క్రితించి కీర్తికేస్తుడైనాడు శ్రీ వేదం. కేంకటరాయకాశ్రీ. విజయపురకు నడిచు తెందరు పండితుల మండలము నుండి తెలుగుభాషకెట్టి జీజగులు దిద్దికో మనము చూచు చున్నాము.

శ్రీ సింహపుర మండలమునవాసిని కవీశ్వరము. ఇది యు వారినుండియు నాల్గవసాహిత్య సంపదను పెంపొందిం పుట్టుయందు వాసిగాంచినది. ప్రాచీన పంచమామ్నాయ మందు ప్రధాన భాగంబులకు లేట తెనుగన తెలిగించి ఆంధ్రజనుల దెందలులకు విందొనరించినాడు తిక్క నాయకుఁడు. ఆసరిక ప్రపంచ సాహిత్యమునందలి పలు పోకడల గుర్తించి వాని నాంధ్రమున క్రితించి కీర్తికేస్తుడైనాడు శ్రీ వేదం. కేంకటరాయకాశ్రీ. విజయపురకు నడిచు తెందరు పండితుల మండలము నుండి తెలుగుభాషకెట్టి జీజగులు దిద్దికో మనము చూచు చున్నాము.

పండిత ప్రకాండలు మొదలు బడులలోని చాల బారికలవలన మల్లము పల్లవింపజేయు నులభ నుందర రామాయణమును రచించినది శ్రీమతి మొల్ల. తన యాత్ర భాంపవిజయాద్వనే కాధ్యాత్మిక గ్రంథముల రచించుచు నేటి పండిత పామర ప్రపంచమునెల్ల రంజింపజేయుచున్నవారు శ్రీమతి కంచనపల్లి కనకమ్మ గారు. నిరుపమాన లోక సేవాపరాయణులై యనేక నుందర కథా గీతముల పత్రికలందెల్ల ప్రకటించుచు పాఠక లోకముయొక్క యుల్లములనెల్ల కొల్లగొడుచున్న శ్రీమతి పాణికా కనకమ్మగారు మొదలగు విదుషీమణుల నెందరివోగొంది యీ మండలము ధన్యత నొందుచున్నది.

తిక్కన వేంకటాచలకృష్ణ మొదలగువారి జయంతులను ప్రతిసంవత్సరము నాచరించి యీపుర మితరవగిరముల కాదర్శనప్రాయమగుచున్నది. ఈ సంవత్సరమున మొల్ల జయంతిగూడ ప్రారంభ మొందుట కిట్టిమందల మే ధన్యము. ఇట్టి కవివరులను స్మరియించువారును కీవత్కివయ్యులను పత్కిరించువారును నొనరించిన పుణ్యమే పుణ్యము.

ఈ సంవత్సరమున నీమొల్ల జయంత్యర్చనసందర్భమున శ్రీమతి చిల్కపాటి సీతాంబ గారిని సత్కరించు భాగ్యము నాకర్మిసంధులకు నేను పరమానందము నొందుచున్నాను. సీతాంబ గారి పేరు వివనివారు అధుని కాంధ్రసాహిత్యపరిచిత లోకమునను, పత్రికాపాఠక లోకమునను గూడ నరుదు. ఈమెకల్పన లగాధములు; భావములు మనోజ్ఞములు; కథావస్తువు లానందవాయకములు; అందలి పాత్రములు దివ్యములు. ఈమె పద్యములనుగాని, కావ్యములనుగాని, కథలనుగాని చదువలూనుకొనినవారు వానిసారమును పూర్ణముగ గ్రోలినను వానిని విడంపవోలరు.

ఈమె కాదాచిత్కపద్యములు, పద్మినీపరిణయము మొదలగు కావ్యములను పఠించినవారి కిట్టి కవయిత్రులు ఆంధ్రమున నరుదుగా నున్నారని విశదము

గాకమానదు. ఇట్టి కవిత్వము కేవల భాగ్యసమాగ్రే లభ్యముగాదు. పూర్వ పుణ్యపరిపాకమున గాని యది లభింపజేరదు.

మా 'గృహలక్ష్మి' పుట్టిననాటనుండియు యీమె తన యపూర్వ నుందరచవలతో దాని నలంకరించుచున్నారు. ఈమె చిన్నారిపద్యము లా బాలకు సిందూరతిలకములు! ఇట్టి యల్లాండు మా గృహలక్ష్మి కొనంగుచున్న కామకల ఋణములను మాగృహలక్ష్మి యొప్పుడును తీర్చుకొనజేరదు.

అమ్మా! సీతాంబగారూ, నేను కేవల కృతజ్ఞతా నూతకముగ నర్పించు యీ స్వల్పబహుమానమును నీ స్వర్ణకంకణమును స్వీకరించి నన్నానందింప జేయగోరుచున్నాను. మరియు మీరు రచించిన అరిపిందయును నుందరమగు నవల వచ్చుత్తించి 500 ప్రతులనుగూడ కానుకగ నర్పించుచున్నాను. నమస్కార పూర్వకముగ నొనంగు యీ కానుకల నంగీకరింపవలయునని ప్రార్థించుచున్నాను.

భారత సాంప్రదాయప్రకారము ప్రతివారీమణి కొనంగు నమస్కారమునందును ఆపైర్త భాగస్వామి యగుచున్నాడు. ఈమె భర్తగారగు శ్రీమాక వేంకటనరసింహాచార్యులువారు పండితులై యీమె పాండిత్యమునకు దోహదమొనరించినారు. నాథుడే గాక గురునాథుడుగూడ నైనాడు. వారి సరిపూర్ణ కటాక్షములేనిచో నాంధ్రదేశమునకు శ్రీ సీతాంబ గారి యనంతరచనాసౌందర్యము గ్రోలు నవకాకమే యుండెడిది గదా కనుక శ్రీమాకవారికి న్నామస్కారములు జెప్పచున్నాను. శ్రీరంగనాథుడు మిమ్ముల ప్రోచుగారి !!

సీతాంబగారికి న్వర్ణకంకణ ప్రదానము

ఆవల గృహలక్ష్మి స్వర్ణకంకణ ప్రదానమునకు ముందు అధ్యక్షురాలగు శ్రీమతి కంచనపల్లి కనకాంబ గారు ఆశువుగా నీక్రిందిపద్యమును, అనగా



గీ॥ పలుకుదొయ్యలి మంత్రేతి చిలకపాటి  
నీతంబును లక్ష్మీయిచ్చె వలయుంబు  
కరము మాటాడుటయును కంఠము నిడుని  
యత్త, కోడలిదానిపై వాదరమున.

అనినదివి, ఆవల శ్రీమతి నీతంబిగారి కంఠమున  
పుష్పమాలనుడైచి, ఆమెహస్తమున స్వర్ణకంఠమును  
దొడగిరి.

శ్రీమతి చిల్కపాటి నీతంబిగారి  
ఉపన్యాసము

పోదరీమణులారా, ఆర్యులారా!

ఈ వా డీట్టి మహాత్మ్యవృద్ధసన్మానము నీ  
మహాసభయుండు అల్పజ్ఞులనగు వాకోసంగి మన్నిం  
చుట యీ నెల్లూరి పురప్రముఖులకును వర్తమానసమా  
జమువారికిని శ్రీ కేశవమహాశయలక్షణము ఆంధ్రసోదరీ  
జుముపైగల ఆదరాతికయోపలక్షణమేగాని నా  
యందు గణింపదగిన యతిశయమేమియు లేదని  
విజ్ఞాపన. గురుజవానుమతిచే యథోచితవిద్యలంబదసి  
లేదాశీర్వాదములచే నే డీల్లాద్యుల మన్ననలందగంటి.  
ఆట్టి గురుజనంబులకు నా సమస్కార కఠంబులు.  
మఱియు నిగ్రహమగ్రహదష్టందగు శ్రీ పరమేశ్వరుని  
యనుగ్రహమే నే డీ మహాశయల మన్ననగా పరిణ  
మించినయది. కానిచో నీ యార్యుల సమ్మతిమేడ  
యేమియు యెఱుంగని నేనేద.

మహామభావుండగు తిక్కయజ్ఞ శ్రీమదాంధ్ర  
మహాభారతమును యీ పురవరంబుననే విరచించి  
తెల్లనీమకు వన్నెసూర్చిన తరువాత నెందరెందరో  
కవిపుంగవు లీ నీమనే యవతరించి యీమండలమునకు  
మండవాయమామలై ముఖండయశం బొర్లించి  
యున్నారు.

అదికవయ్యలి మొల్లనూరి యీమండలంబుననే  
లేటతెలుంగున శ్రీమద్రామాయణము వాంఛికరించి

యాంధ్రసరస్వతి నలరించి యాంధ్రసారీమండలములో  
తొలుదొల్త పారస్వతీత మలంకరించినయది. తరు  
వాత వాంధ్రసోదరీమణు లెందరో యెన్నెన్నియో  
గ్రంథముల విరచించి పురుషులలో బాటు భాషానేవ  
గావించిరి.

నేటికిని యీమండలమున కా వాని కొరపోకుండ  
శ్రీమతి విద్యావా కంచనపల్లి కనకాంబిగారు అనేక  
గ్రంథములవిరచించి యెనలేని విఖ్యాతినందియున్నాడు.  
ఇంకను యిట్టి విదుషీరత్నముల కొందరికో యీనీమ  
పుట్టినిల్లెయున్నది. గుణగ్రహణపారీణులగు నీ పుర  
ప్రముఖులు దేశక్షమాభిలాషులై భాషానేవకై తమలో  
రాటు శ్రీవిద్యాభ్యున్నతికై కంఠబద్ధులై పూర్వ  
కవయిత్రుల జయంతులనొనర్చి నేటి వనితాలోకము  
నకు గూడ భాషానేవ దేశనేవల విషయమున మత్సా  
హముగల్గించుట కవిపండితస్థానమగు నీ నెల్లూరి గొప్ప  
వారికి పెట్టని భూషణ మైయున్నది.

అదియుంటుండ యీపురప్రముఖులును అభిలభారత  
సారీసోదరులగు శ్రీ కేశవమహాశయలక్షణము మహాదాసు  
లగుటనే వచ్చియురాని యవ్యక్తములగు నా రచనల  
నొక గొప్పతేసి వికాశమును నీ యాంధ్రావనియుండు  
తెలయింపబూనిరి. ఇంకను దేశసేవాపరాయణులగు  
విద్యాకోభిలము వ్యాపరచవాధురీణులును ఆశేష  
శేషుషీవిధూషితమును నగు విదుషీమణులెందరో యీ  
పురవరంబున నలంకారభూతులైయున్నారు.

వీరిలో నన్నొకరినను గాకేర్ప యిట్టి సత్కార  
యొసంగి మన్నించుటచే యీపట్టణ మహిళాసంఘంబు  
నకును యీ నెల్లూరిగొప్పవారికిని నాయందుగల  
సాహస్యమునకు గురుతని వీరి యాసతిచొప్పున నీ  
సన్మానము వనేకవందములతోనంద సాహసించితిని.  
యీ సన్మానముంగైకొన నేరెగివదానము తలంపున  
గాదు. ముద్రణాదికవ్యయములకు శక్తిలేమి యొక  
మూలపై చిననా రచనలంగాంచి విగ రించుచుండుకరి,

# గృహలక్ష్మి

అదలోయిన శీర్షమెదులైనవిధమున, కవిత వ్రాయ నేర్చిన కాంతలేమన్న సమాదరభావమున వెలయించి మన్నించు తలంపుగలమహాకయూని కంకణబద్ధులై యుండుట, చిన్నిగృహలక్ష్మి సన్నసన్నల మహిమిం దినయిది.

తదాది వా నేర్చిన కొలదికొలది వ్యాసననుమము లచే నపుడపుడు గృహలక్ష్మిం గూడించుచు నత్యుత్సాహ కర వచనవారణింప సౌరభవిలసమమిత భావోన్మీలిత యగు నరవిందయను చిన్ననవలను విరచించి గృహ లక్ష్మి సదవమున సమర్పించితి. తోడనే కవితాకాంతా కల్పధూమసూచగు శ్రీ శేషరిమహాశయు లాపార్వతియుం బరికించి సమాదరమున వహ్నిప్రీతించి యొసంగుచు యీ పురవరంబున కవిపండితస్థానమగు నీయలఘు ధూమిని యీ చివ్వత్సభాముఖంబున ఆకవయిత్రి యగు శ్రీమెల్లజయంతుల్వత్సరపందర్భమున ఆమూల్య సువర్ణప్రభావాది సత్కారములర్పించి మన్నించుటచే యీ కవిత సార్థకమయ్యె.

ఇటులే దిరిగను శ్రీ విద్యాభ్యున్నతికై నేయు సుత్సయత్సములు సఫలీకృతములగుచుండ నీది కీర్తి యను కల్పలత శ్రీ గృహలక్ష్మి వరప్రసాదలభ్యామృత పరిషిక్తయై ఖండఖండారతరంబుల నలముకొని శ్రీ లోకము నుద్ధరించుగాక.

ఆంధ్రభాషాభిమానులును శ్రీ విద్యావిధానాభి లాషులును సిద్ధపంకజ్జులునునగు శ్రీ శేషరిమహాశయులు చిరాయురారోగ్యైశ్వర్యకోభికులై శ్రీ పరమేశ్వ రామగ్రహమున వర్ణింపబడు గాక. ఈయెడ శ్రీ శేషరి గారి ఘనప్రయత్నములకుండోద్బుధి వాయెడ నవ్యాజ పూర్వార్థముంబాటించి మన్నించిన వెల్లుగు కవ యిత్రి శ్రీమతి కవితలక కాంచనపల్లి కనకాంబగారికి నా కృత్జ్ఞతాజేక నమస్కారములు. ఘనకార్యా చరణచలులును మహాదారులగు శ్రీ వర్ణమాస సమాజమువారికిని, విలుధులగు తత్సంగల వెల్లుగి

పురప్రముఖులకును, ప్రశంసాభివందనము లర్పించి నీడుకొనియెడ.

జయమగుక్రీవరలక్ష్మికి జయమగుకారవమహాంధ్ర సౌరస్వతముకా గయివేయకవకమాంబున జయమగు గృహలక్ష్మి కృత్యం జయమైయలరుకా శ్రీయుననామయమునది వ్వాయువు విరక్తిర్తనాంధ్ర తార్థంబులు శ్రీ శేయికా శేషరిమనన బా.మకసత్వకుదోసగి పాలించుగృహకా. చిన్నిగృహలక్ష్మి(తరుదావి)శేషగరిను ఆఖలభారత వారీజనాభి కలమి ఘనతరైశ్వర్యములూపంగి మమపుమనుచు చేతులనుదెచ్చివినుతింతునీరమాంబ||

## గావము, నాట్యము

శ్రీమాకా వేదాంతాచార్యులవారి కుమారిరణ గావము నాట్యము ఇంచుక నేపుచేసి సభ్యుల వాచంద పఱచిరి.

## సీతాంబగారింగూర్చి పద్యములు

గృహలక్ష్మిపక్షమున శ్రీయుత పనుమర్తి కృష్ణ మూర్తిగారు రచించిన యీ శ్రీ పద్యములను వారే చదివిరి.

శ్రీ సీతారఘురామచంద్రులు, వయాసింధుర్, బగద్యాంధపుల్ . మా సీతాంబకుఁ జిల్లపాటి ధుల పద్మాదేవి కాశీగ్వను . శ్రీ పౌర్ణగ్వను లేపువారంగఁ శరంశివిత్యమున్ సత్యవి . వ్యాపారభ్యమొపంగి లోకమును నిత్యశ్రీకముం జేయుతకా|| సీతానామము సార్థకంబగుచు వాసింగాంచె నీయంచుఁ ద . క్తి, తద్యంబిది! కన్నవారలును దెండ్లింగొన్నవా రెంతవా .



శా!! తామిట్టి యశాశీకంబయిన పక్ష్యగంబుచే నిర్భయము :

ప్రీతింబొంది అపవ్యసోధవికులై పెంపొందగా ధాత్రిలో॥

అక్కా, చక్కటి దప్పవెప్పుదును; విద్యాదేవితే కాని యా

ఘక్కిం దక్కితివీవు; బావయెడ వీధక్కిపభావంబు మి

న్నెక్కెన్; దక్కిన యిద్దరమ్మలకు నీవే యుద్దివై యున్న నా

నిక్కెర నీర్లులు మాత్ర మొల్ల వెళుదేవీన్: బాలదే జన్మనన్.

కవితారాజ్య రమావిభూతులకు భాగస్వామిమల్ కోర్దమం

ది; విశిష్టాభ్యులు మొల్లమాజులంటు. ధాత్రిన్ వారలంబోలుభా

గవతీరత్నమనీమటుం చివటి రంగస్వామియే సాక్షియై

వివరించెన్ బలమారు లోకమున సాధ్వీరత్నముల్ మేలనన్.

గృహలక్ష్మిం గనివట్టి యాద్యండు, మధ్యోయండు మేర్పిక శుభా

వహమా దివ్య సభాసమక్షమునఁ గావ్యశ్రీ సమారాధనా

మహితుండైయిదు కంకణంబిదియె కొమ్మా సోదరీ మాడు ని

సమాజాతల్ ముద మెందినారు విరిసేసల్ సల్లనున్నారో.

అధ్యక్షురాలి ఉపసంహారోపన్యాసము

అధ్యక్షురాలు కార్యక్రమమును ముగించుచు, వివిధోపన్యాసములు నిర్వహించుచున్న విభులును సుపర్యవేషించినవియు, నెల్లూరువాగు తమయందు జూపిన గౌరవమునకు కృతజ్ఞతాపూర్వకవ. దనము లాచరించు చున్నాననియు, నాటియుదయమున సింహపురి ప్రమా ఖులలో నొకమమ భామభిమానులునగు శ్రీయుత తూములూరు శివరామయ్యపంతులుగారు ప్యగృహ మున కుటుంబిజంధుమిత్రుల సమక్షమున తనకు నూట పదియారు రూప్యములనొస గి గౌరవించినదియు చెప్పిరి. బ్రహ్మశ్రీ దుర్గామలబ్రహ్మణ్యకర్మగారు కనకమ్మగారిని బాల్యమునుండియు కవిత్వమును నక్కబుది ప్రోత్సహించిన కారణమునకు వారికి కృతజ్ఞతను తెలుపుకొనిరి.

నందనములు, తాంబూలసమర్పణము

ఆచల బ్రహ్మశ్రీ దుర్గా సుబ్రహ్మణ్యకర్మగారు అధ్యక్షురాలిని ఉపన్యాసకులకు, డాక్టర్ కేసరి గారికి, సభ్యులకు యథోచితవాక్యములతో వ. దనము లప్పించిరి. తాంబూలము, పండ్లు, పుష్పములు సభ్యుల కందరికి పంచిపెట్టబడెను. శ్రీయుత దంటు సుబ్బారా ధనులవారి మంగళ స్తవముతో కార్యక్రమము ముక్కిలి జయప్రదముగ పూ ర్తియైనది.



చర్మమును మృదువుగా  
వలె మృదువుగా  
జేయును



అతి స్వల్పకాలముననే చర్మమునకు  
సానువు మృదుత్వము గలిగి మృదువువలె  
సుందరివట్టు మార్గోసాబు కృత్రిమరమము.  
ఎప్పుడును యివ్వవలయును గా నన్నదనోరి  
నగో మార్గోసాబునే యివ్వవలయును.  
ఎందుకనె మార్గోసాబున దలి కేవలమునే  
చర్మమున కత్యంతోపకారి.

# MARGO SOAP

మార్గో సోపు

అన్ని సాగునులకు అనర్హమైనవన్ని

మార్గోసోపు కలకత్తా కెమికలు కంపెనీ (లిమిటెడు) వారి కర్మా కార్య  
రహస్యమైనది ముద్రాపితము చేయబడినది





మి థ వి ష్య త్తు ను

ది డె క్కా అ సూరె న్ను కం పె నీ,

(లిమిటెడ్) పండు

భీ మా చే సి కొ ను డు

ప్రీమియములు స్వల్పములు

పద్ధతులు ఆర్థికములు, సమీకరములు

రోల్పరాని ఎందును లేని లోకర్యములు

బోర్డు ఆధ్యక్షులు

శ్రీరాజా నాయని వేంకటరంగారావు బహదూరు, మునగాల జమీందారు

శ్రీల ఆర్చిబిషాప్

శ్రీమతులు డా. ముత్తలక్ష్మిరెడ్డి, ఆచంట రుక్మిణిలక్ష్మివతి,

అమ్మనామినాథమగార్లు

అన్నిచోట్ల విద్యావతులగు స్త్రీలు లేను కాలమును వృథాపుచ్చక మా  
కంపెనీపనిపీఠీసుకుని పనిచేసిన స్వల్పమును పొందుటగాక ప్రజలకు అందు  
ముఖ్యముగా స్త్రీలకు ఎక్కువలూభమును చేకూర్చినవారగుదురు. సంకోచిం  
పక కృతనిశ్చయై నేడే యిక్కార్యసాధనోపాయముల సరయుటకు మాకు  
ప్రాయదు.

ఆంధ్రుల పౌరర్యము సకై కి త్తర ప్రత్యుత్తరములు

తెలుగు భాష యందు కూడ జరుపబడును.

బ్రాంచి ఆఫీసులు:—

మద్రాసు,

హెడ్ క్వార్టర్సు:—

మునగాలభవరము

బెంగళూరు, హైదరాబాదు (డక్కా)

బె జ వా డ

జే. ల. పి. కృష్ణ వారి

కృష్ణ లీలలు

ఆంధ్ర దేశమునం దన్నిచోట్లను ప్రదర్శింపబడుచున్నది



(దుర్భర శోకావలయన కృశించుచేటి శ్రీరంజని)

పత్రికలు, ప్రముఖులు ప్రకరింపించిన ప్రఖ్యాతిఫలిము  
ప్రతి మహిళామణియు దర్శింపదగినది.

పా త్రి థా రు లు

వేమూరి గంగయ్య

పారుపల్లి సుబ్బారావు

పారుపల్లి సత్యనారాయణ

మాస్టర్ రాజేశ్వరరావు

మిన్ రామలిలకం

.. శ్రీరంజని



ఉ ప

పనుమర్తి కృష్ణమూర్తిగారు

[చూడండి, నేనుకనమయములను చాలచాలింకలు చేరి యొకగంటకాలము విశోదింపవచ్చుననుకొని వ్రాసిన దీ యేకాంశము. కథ అందఁకొనవలెనో, బాల్యమునుండియే యీ లలితకావ్యరచి గలిగించుట యిద్దానికీ అరమప్రయోజనము. ఇట్టివానియొకఁ జనువరులకుఁ గలుగఁగల యాదర్శ మెంతయో తెలియదలము]

శోణపురము — శివనన్నుభి. ప్ర॥ బాణుండు నకుటుంబియై.

బాణుఁ— పాటః—శంభో మహాదేవ - శంకర గిరిజారమణ

శంభో మహాదేవ - శరదాగత జనరక్షక

అంభోరుహలోచన - పాదాంబుజ ధర్మింకేహిమే ||

లోకపితలకు సాష్టాంగములు. అమ్మా ఉమా, అనుకూలదాంవత్య పాభాగ్యముల నొందఁగోరు నీవంటి కన్యకల కీ పురాణదంపతులు సంతతశరణ్యులు. రమ్మ — బాగిలి మొక్కుము తల్లీ! — మీరందరుగూడ నట్లే చేయుదున్నారా?

పార్వతిః—వత్సా, సంతోషము. మరల నేమిగోరెనవు?

బాణుఁ—నాయనా త్రిశయనా, చూడు మాయమ్మకు నాపై సంతోషమో! అమ్మా, యిదివరకుమాత్ర మేమికోరియుంటిని? ఏదో విడ్డూ వాకడకు కష్టపడుచున్నాఁడు గదా యిది కనికరమూని వచ్చితిరిగి.

శివుఁడుః—పార్వతి, వాఁడు మూఁఁడే; యైన కమాయీకుఁడు కాన నాకు నచ్చినవాడు, భర్తృఁడు.

పాః—ఎవరు కాదన్నారు? కాబట్టియే, అసలే యత్నింపిసుఖమున్న నేమో యెరుంగని నన్ను బుట్టినంటి సుఖముఁకుఁగూడ దూరముచేసి యిటు జెచ్చినారు.

బాణుఁ—

శం॥ మనసారంగఁ జలిపెడి పూ

జవలం వొక లోపమంటు సరేమే యమమో ।

జవనీ, అమాత్రమునకీ

దవయునిపై నంతకే లూనఁ దగునే నీకున్ ||

[వేయనీ, వినుచున్నావా మా యమ్మమాటలు? ఇది నీలోపమా నాలోపమా?

ఉపః—నాయనా, ఎంతచేసినను — ఎంతచెప్పినను అవ్వలకు రవ్వ — తాతలకు దగ్గు బోవు!! లోకగురులకు లోపమునెయ్యవట్టిదా మాఅమ్మ!

## గృహ లక్ష్మి

శివుః—అబ్బా గారూ, గడుసరివేనే !

పాః—ఇప్పుడే యేమిచూచిరి! ముండు చిత్తగించవలెను — నత్సా దీని పెండ్లియెప్పుడు?

రాణి:—చేవతామతల్లి, దాసులు స్వతంత్రులా?

శివుః—ప్రభుతంత్రము లితడు తెరుగఁగలరా?

పాః—ఎరుగకున్న మీ మూడవకంటె నెరువొసంగుడు.

రాణి:—కావచ్చు — విశ్వాసులను విశ్వేశ్వరులు విడచురా?

బాణు:—అమ్మా, అది నీకోడలే — సంకల్పవికల్పములు మీనిగాక మావా?

ఆహ్లాదనుడు:—నాయనా నిన్ను నీవు నాకిదియేకదా భోధించినావు!

బాణు:—ఔను. అదే — ఆ విశ్వాసమే మనకీ త్రిలోకాధిపత్య మిప్పించినది.

పాః—బాణా యింకేమికావలయు — ఇంద్రులు దాసులైనారే!

బాణు:—అమ్మా, క్షమించు. ఈ యల్పమతికి కోరిక చావదు.

శివుః—వత్సా, చెప్పరాదా మనసులోని మాట.

బాణు:—మహాదేవా, నీకడనా దాపరికము?

స॥ అవిలో నన్ను నెదిర్చి రాహుబలకార్య మ్మార్తెఁ బోరాడఁజా  
 విన వీరుండోడైవఁ బుండ్రముననన్ లేడయ్యె భూమండలి —  
 న్ననయంబున్ భవదీయ దత్తకర సాహస్రంబు కంఠాశివా  
 యు నుపాయంబును లేద; యీ భరము నెట్లోర్తు న్నమానాయకా ॥

పార్వ:—నే ననలేదూ!

శివుః—నేను నన్నాను వాఁడం మూర్ఖుడని!

బాణు:—గురే, నీనేమన్ను ను సరియే! కాని యీపుకాక మరెఁకదానికీ నమస్కరిండు.

శివుః— కం॥ విను మూఢ హృదయ, నీకే

తన మెప్పు డకారణంబు ధాటిజీపైఁ గూ.

బువో అత్రువ నీ భుజావలి

గునియఁగ నాయంకవానితో నవిగలుక ॥

బాణు:—ప్రసాదము — మహాప్రసాదము. ఇక సెలవా?

శివుః—మందిది.

బాణు:— అతాణా — ఆది.

ఆ, హరి హరి హిరణ్యగర్భులలో - వానిర్పవించు వాఁడెవఁడో  
 హాహాకారముల బెట్టించు బ్ర - హ్మండభాండములఁ బిండికరింతు  
 ఆ హా హా „ „ „ తన వా - హాహాహా „ „ „ హాహాహా  
 హా హా „ „ యన మోహంబున - రూపహారితముగా నొసరించెద ॥

[ప్రత్యేకశ్రీ, మనోరథసిద్ధి యోగ్యుగవా పోదము రండు.



చి:—గొప్పవారితోఁ జెలిమి యిట్టిది !

ఉ:—ఎందుకమ్మా యీ నిష్ఠురో కులు ? !

చి:—మీ యష్టతోడంటినే — చెప్పితివా ?

ఉ:—అన్నావా — అది నేను వివలేదు.

చి:—ఔను నా మాటలిప్పుడు విందువా — విన్నను మారాదుదావా ?

ఉ:—గోరిచుట్టుపై రోకటిపోట్లా ? ఎదుకంత కారిత్యత ?

చి:—గోరిచుట్లా ? ఏదీ యేలాటివో — ఆపాటి మండే నేయలేనా ?

ఉ:—ప్రాణాధికవు పోల్చియుందువనుకొన్నాను.

చి:—పోల్చుకొనుటయా ? చెప్పినగూడఁ జలియదేమానే !!

ఉ:—చెలీ,

మ॥ భయమా బుద్ధత మించుచుండె; ఋణసంబద్ధో క్షియా కాదు; న  
చ్చియు రావట్టి వయస్సు నా చెలరిలిక; సిగ్గా దళాళాంతరూ ;  
దయయేలాటిదియో యెరుంగఁడట కందర్బుండం, నాచాము ల  
య్యయి యే నెచ్చెలి కేమనం దలంపవమ్మా, నీవ యోచింపుమా ॥

అదియొక స్వప్నముగానే యుండనోపు !

చి:—స్వప్న మేమిటి — నీ వెవనినైన వలదియున్నావా ?

ఉ:—నా గుణము నీ వెరుగనిదా ? నీ హృదయమే నాహృదయము కదా !

చి:—ఐన నీయవస్థ కర్థమేమి ?

ఉ:—చెలీ,

క॥ ఏ మానినీ మోపెవను

కే, మను, గవలేదు; దేవుడే యది తలయనె.

మామున మోమిడి కలలో

నేమేమా చేసెవమ్మ యీ కోతలవే ॥

చి:—ఔనమ్మా, అయ్యయో యెంతధూర్తుడు ! కంటఁబడనీ — కట్టితెచ్చి యిచ్చట  
గదిలో దాచిపెట్టెదను చూడూ !!

ఉ:—వలదుచెలీ అతివాదములాడకు.

చి:—అప్పుడే యింతయభిమానమా ? ఓహో !

ఉ:—అది కాదమ్మా

## గృహలక్ష్మి

|| అశేషగృహం ||

కాలిల కామ్యమాత్రి కాశస్తలకన్ ।

కాలామణి, విగ్ధంధము

లేలాయని యంటి; వింతకే యితిగదా? ||

ఆ మహాశయము నా పెదవు లెన్నితవలలో కరచెను. చూడుము. విషము నే నలగలేదు.

ది:—సుమనోభిరామనమ్మా నీవు; కాకున్న నిట్లు నలిగి నలిగి నవయగొట్టివను భావ నలగలేదనుచున్నావు.

ఉ:—చాలు లేవే — యెందుకేళ్లెవలు ?

ది:—ఓనమ్మా ఓను. స్లశ్లేషలేగాని వట్టిశ్లేష లిపుడెందుకూ ?

ఉ:—చిత్రలేఖా, నీమాటలూ నీయాటలూ నాకు చీదరగొలుపుచున్నవి.

ది:—ఏలే పాటలుపాడునూ — సంతోషించువేమో?!

ఉ:—అదియును వెగటే యిప్పుడు.

ది:—రూపవటముల వ్రాయుచునా ?

ఉ:—చూచితిని గదూ:—

ఉ|| పేరులు కారలన్ మిగులఁ దీమలంబొములుఁ బిచ్చియాపులన్ ।

దీరుడు వచ్చులేక తలదండ్రును మేలనివించు దూపులున్ ।

లేకుఁ బ్రతిష్ఠలంగొనని వేషములుం గల వచ్చుభూపులన్ ।

దీరిది దిద్దిచూపెదకదే!! మనకాల మదంత చాకయే? ||

ది:—చెలీ వలదు వలదు — వెరగెను వలదు

కం|| ననమరకేంపురువవధి । కృర, కిన్నర వాగయన్ పాథ్యులఁగాడి ।

తరులుమున నీకుఁజూపుట । పురుషోక్తమ నిభుల, యాచపులఁ జూపింతున్ ||

ఉ:—మూడవులనా? సరే.

ది:—నచ్చెలీ, నిన్ను కేయి నీ కలువరింత లాలించుటవలనఁ గలిగిన యూహలఁబట్టి మూడు పటములఁ జిత్రించి యుంచితిని.

ఉ:—ఏవీ ?

ది:—ఇదిగో — చూడు మితఁడు — శ్రీకృష్ణుఁడు.

ఉ:—మనకొంపలు మాపుచున్నదుంప!!

ది:—ఇదే యారని సుతుఁడు మదనుఁడు.



ఉ:—అసంగుడు — అంతేకాదు — శివవిరోధియును.

చి:—పోనీ యితఁడో ?

ఉ:—అహా పార్వతీ పరమేశ్వరులారా !!

చి:—ఏమమ్మా అట్లు వాలిపోవుచున్నావు ? ఏమైనది ?

ఉ:—అబ్బా !! అబ్బు బ్బా !!

చి:—అయ్యో — నచ్చెలీ — యేమైనది ?

ఉ:—అయ్యో — మాటాడించకు — ఏదీ యాపటము ?

చి:—నద్దునద్దు — నాకు భయమగుచున్నది.

ఉ:— పాట మోహన — ఆదిత్యాం

లేత — లేత పటమిటులేతే । నా విధుఁడతఁడే — నయగుఁడనుచే॥ లే॥

చి:—

లేత — రాత — ఇది గ్రహానతే । నీవనీదిధుని — నేఁదాక నతని॥ లేతే, రాతే॥

ఉ:—భీ వగలాడి ,, —

చి:— — చీదరబడకె చిగురుబోడి, తొందరపడి

ఉ:—పోవె మాటాడకె—

చి:— సరిలే — నే — బోయెద నీయదు నాయకునిఁగనఁగ । దేవే॥

### రే వ ర ం గ ము

నారద రుక్మిణీ సహితుఁడు శ్రీ కృష్ణుఁడు

నార:—

కృష్ణ వాసుదేవ కేశవ పరమాత్మ

అప్రమేయ వరద హరి ముఖంద ।

మిమ్ముఁ బాడఁగంటి మీకృపఁ గనుఁగొంటి

నభిల సౌఖ్యపదవు లందఁగంటి ॥

ధన్వోస్మి ధన్వోస్మి, కృష్ణా, కష్టనివారణా.

కృ:—శతానంద నందనా, నందనముల. నీ సమయాగమనము సంతోషకరమైనదినుమా!

నా:—సుమానుష సాభాగ్యసిద్ధిరస్తు.

రు:—మునిరాజా, మీ యాశీస్సు లమోఘములు.

కృ:—స్వామీ, యేమి విశేషములు?

నా:—పాట

బలహంస — చతురంగతి

దేవా — నీవు దానముల క — ధీమఁడవై మెలఁగుచుండెదవు॥ లే॥

భావనాతీకుండ వ్యాకరణ నా — పద్మాంధవుఁడవు నీవగాక॥ లే॥

## గృహలక్ష్మీ

పురుషూతాదులు పరిపరి విధముల

బరితాపంబులఁబడి పాఠముదురు కృపాన్విత

పరగువరాజే — మరలను కుభ మెసంగెన్ ||

దేవా ||

రు:—అక్కటా ! అనిరుద్ధా, నా తండ్రి, యెక్కడ జిక్కియున్నావు నాకూనా !!

కృ:—ఇల్లాలా, యింతేనా వీరమార్మతా శక్తి !

నా:—తల్లీ, యేల దల్లడమొందెదవు ?

కృ:—నారదా

ఉ|| నాయువశంబులై యొగసి వారిధిరంబులు మింటఁగూడుచున్ ।

దాయువునుండు కైవడిఁ బ్రపంచము పర్యయఁ గాలతంత్రమై ।

పాయువుఁ గూడుచుండు; నొకభంగిఁ జరింపదు; కాల మన్నియుం

దేయుచునుండు; గాలము విచిత్రము దుష్టర మెట్టివారికిన్ ||

శతమఖున కిదే నా సందేశము.

నా:—మహాప్రసాదము.

కృ:—దేవమునీ, యీమెను నంతోష పెట్టఁగలవా ?

నా:—నీ చిత్తము మహానుభావా, — అమ్మా,

కం|| మరువీరవృద్ధు తల్పంబునఁ ।

బిరిరంభణ పరపవచన భావకళా చా ।

కురిమెరయుచు వారె డుషా ।

తరుణీమణితోడనుండుఁ దమిమెయి పెపుడున్ ||

మింటివా తల్లీ ? జగత్కల్యాణ కారులగుఁ గూడఁ గష్టములా ? ! కష్టములందే వారి కెక్కువసుఖము.

రు:—నాయనా, నీమాటలకు నీవే యర్థము చెప్పవలెను.

నా:—అమ్మా, పెయ్యేల!? మునిమనుమలనెత్తుకొను సమయమువచ్చినది.

రు:—అంతయు నీ యాశీర్వలమే కదా !

నా:—ఎంతమాట తల్లీ, అటుచూడు:—

కం|| నీవాధుండు నానాధుండు

నానా బ్రహ్మాండములకు వాధుఁ డితండే ।

వానిది యీ శౌభాగ్యము

నే పెంతివాడనమ్మ నీ పెరుగవోకో ||

ఇక సెలవా దేవా ?

కృ:—మంచిది.



4 వ రంగము

మధువుల సరాశనుల ప్రవేశము

మధుః—పాట

[illegible]

॥ २३ ॥

నా కుక్కను చంపినాడే !!

సరా:—యేమిటిరా సీగోలా ?

మధు:—యమునికి ప్రతి !!

సరా:—తప్పిపోయిందిరా నీ తప్పగొయ్యా!

మధు:—అగ్గిరే! యేలాగ తమ్ముడూ?

సరా:—తుంబూరా టింగ్ టింగ్ మంటాడే—

మధు:—తుంబూరా టింగ్ టింగెవదురా ?

నరా:—తెలియరా—కుక్కబుర్రా—నడిమికి కర్రా—యిటూ అటూ కాయటూ—

చూడలేదా ?

మధు:—చూచాన్ చూచాను.

పరా:—యేంది నువ్వుచూచిందీ ?

మధుః—కాయలు.

సరా:—వోరి తాగుముచ్చ తొత్తుకొడకా !!

మ:—తెలిసింది తెలిసింది యీలా — వోళ్ళో నారదుడు!

సరా:—అమ్మయ్యా !!

మ:—మరి ముందే నీవు చెప్పలేదే!

సరా:—పేరు మరిచిపోయారా! — వాచాద్దన్నాడు.

మ:—పోనీ !!

ವಾಟ

(యోగసూత్రం)

శీతలీకా రమ్యున్నాను — శీతీరాసీ పంపినాను  
 శోటపెరటి — గుమ్మము కడతేరా యిసురా తమ్ముడూ

సరా:—ఇదేందిరా యీకోలా ?

మ:—ప్రపా ప్రపా

## గృహలక్ష్మి

నవ్వులతో నవరత్నాలూ — రువ్వంది నామీరా  
కెవ్వరుండి కేకచేసింది — నాకేసిమాసి

॥ కవ్వ ॥

సరా:—నోరుముయ్యరా కడుపుతో వుందిరోయ్

మధు:—చవ్ లమ్మిడికొడకా !!

సరా:—నోరుముయ్యరా !! గుండెమీదతన్న బుడిమీద యూడిసిస్తాచూకు.

మధు:—నోరుజారిందికానీ — నీ కేలా తెలిసిందె తమ్ముమా ?

సరా:—తెలియకపోతుందిరా !! గొప్పయిటిరంకూ పెద్దదెరువు కంఠూ తెలియవను  
కుంటారు !!

మధు:—యెంత ధైర్యం — యెవడో ? !

సరా:—అబ్బబ్బ ఆ చిత్రలేఖవుండే—

మధు: బోను తమ్ముమా.

నగరులో వంట — అది — నాకెప్పవగుంటా అది

యెగురగలదు మింట — బలే — పొగరుతోతం. ॥ వ॥

సరా:—యీకా మెల్లిగా నంటావూ !! వడుకున్నవాణ్ణి మంచంశోనే తెచ్చేకిందంట

మధు:—అది దేవతరా.

సరా:—యూడివతలు తొత్తుకొడుగులవేరా యీ తంత్రాలూ — నోరే యెక్కడా యీ  
మాటలు చెప్పకుమీ.

మధు:—నోరే తమ్ముమా యిటునిను మా టింగ్ రుధిరసియకాయితోమా !!

సరా:—నీజారీ లంజకొడకా (అని పట్టునగొట్టి పారిపోవును)

మధు:—అమ్మయ్యో భచ్చాను — ఉండు లంజకొడకా — పూరంతా చెప్తాను.

## 5 వ రంగము

### ఉపానిషద్ధులు

ఉప:—నాథా, యేమటులున్నారు ?

అని:—ప్రేయసీ, యేమియులేదు.

ఉప:—ఏమియులేదన్నంతమాత్రమున నమ్ముచునా ? మీ మోములీరే చెప్పకచెప్పు  
చున్నది — మీ మనోవికారమును.

అని:—

క॥ తరుణి, యొకకలగఁటిని ।

బురుహుగౌతమవచ్చి, నమ్మి “బోవల దవసూ”



మరకార్యపరిసమాప్తికిఁ

బరిపరివిధములగు శ్రమలఁబడుచుంటి" మనెన్ ||

అ:—వీమేమీ - నన్ను విడచిపోవనెంచితిరా ?

ఉ:—నిన్ను విడచియూ ?!

ఉ:—అబ్బ యెంత కఠినపుగుండెలూ !

అ:—నీవా నావా ?

ఉ:—చాలులెందు సరసములు !

అ:—ఔను మరెందుకూ !

ఉ:—ఈ పరిహాసముల కేమిగాని మీరు పోవలదు.

అ:—సరియే ; కాని స్వప్న ఫలముఁ జెప్పగలవా ?

చిత్రలేఖ:—(ప్రవేశించి) మారకుమారా, అమె వట్టిగోలకదా !

అ:—పోనీ నీవు చెప్పవచ్చునుగదా !

చి:—ఇదిగో చిత్రగింపుడు:

కం॥ మదమల మదమదంచు నతఁడు ।

సదమల యదుతులపయోధి శైవాత్మకుఁడీ ।

మదతి మదయింపఁగలఁడీదె ।

విదితఫలం; వింతకంటె కేరుకలుగునే ||

అ:—అమ్మా చిత్రలేఖా స్వప్న గతులనేకాక గర్భ గతులగూడ వ్రాసినావే ! ఎట్టినింత !

ఉ:—సరిసరి ! సమయముదొరికినఁబాలు !

చి:—చెలీ, సమయజ్ఞానమే సర్వరక్ష, భద్రముగానుండును; పోయివచ్చెదను.

(పెద్దకలకలముతో బాగుడు, రాణి, ఆహ్లాదనుడు, మంత్రియుఁ బ్రవేశింతురు.)

కానడ — అరి

బాణ:— పాట—మరివి కాని ఈ - మారివటే ||

మా కిహపరముల - మాపగఁబుట్టిన మ||

బారిణీ... పైర్లపం - చారిణీ యాడు మిము |

మారణహోమము చేయించెద నను ।

వారణసేయవారణదండో చూచెద మ||

అ:—మామా సమస్కారము.

బా:—ఎవఁడురా వీడు

కం॥ బాదుడు, చోరుడు, దురహం ।

కానుడోకం డెట్టుయెదుటఁగమపట్టి వను ।

## గృహలక్ష్మి

స్కారము మామాయనుచు ని ।

కాకపుకగవలయ బలకంగలిగె బడమిలా ॥

నిన్ను ఖండఖండములుగాఁగొట్టి కాకులకు గ్రద్దలకుఁ బెట్టెఁతునుండరా!

ఉ:—అయ్యోనాయనా ! ఆహాప్రాణేశ్వరా

కిరవాణి — త్రిశ్రగతి

యదుకుల హితుకిరణా, భవనేశవందితచరణా ।

సదమలగుణసదన మదనసన్నత సంతాపా ॥

బాణ:—ఏమివగలే — ఎప్పుడుమప్పినదే మీయమ్మ !

రాణి:—నాథా శాన్తింపుము — రత్నము స్వర్ణకీలితమైనది.

బాణ:—ఓహూ కైత్యం!! (కవిత్వము)

ఆహ్లా:—నాయనా ఈతడు మహాత్ముడు; యదుకుల...

బాణ:—నోరుమూయ్ !!

గొల్లబడవకు లేదిగొప్పతనమునుగూర్చి ।

తల్లికొడుకులుమీరు లగివారు తార్పన్ ।

పల్లరాలఁగొట్టెఁతును బాగ్రత !!

అని:—

మామా, కం॥ చూచితే నీక్షిగిరిమెడ ।

కైచుకొనుటచలనగల్గు బాంధవ్యము లే ।

నోచిన నిను నాభిధ్యము ।

గాచెను; గానున్నబ్రతుకు గలదేనీకున్ ॥

ఉ:—నాయనా కోపపడ కిటుచూచు:—

చం॥ వలచితి నీతనిం గునుమబాణమకుం దవిదునుండండు రి ।

విలసితవంశరూపగుణ వీర్యవిధానుని

బా:—

.....చాలులేవే! ఏ ।

వలపులు వల్లకాటికిదె పంచెదఁజూడవే

ఉ:—

.....నాయనా, యమం ।

గళవచనంబు లేలఁబలుకన్; శివభక్తుల కిటుపోలువే ॥ —

బా:—ఓహూహూ — తొండముదిరి యూసర పెల్లియైనదే! ఓరీ నా బాహు చక్రము...

(ఆకాశమున) భగ్నుమైనది, భగ్నుమైనది.



ఎవడూరా వాడు?

భటుడు:—(ప్రవేశించి) జేవా నేను కేలసరక్కుడును.

బా:—నరే - నచ్చెదము, పో. మంత్రి, వీరినిద్దరిని జేకటిచెటల వేరుగాఁబెట్టింపుము.

మం:—మహాప్రసాదము.

ర వ ర ం గ ము

శివజ్వరము — విష్ణుజ్వరము

(కామికోపాల — జైలాగు)

విష్ణు:— చదువుమరా - చదువుమరా \* బడవా నా వాధునికదశిపుడే|| న||

శివ:— విడువుమరా - విడువుమరా \* పెడగా నిను నీశాధునికదశిపుడే|| వి||

విష్ణు:— విడువమరా - విడువమరా \*

శివ:— \* విడువకున్న నిను బడపడ నడచెద|| విడువు||

విశారదుడు:—(జటాపనన చదువుచు ప్రవేశించును.)

నీ సా నీ సా పా నీ సా సా రి నీ సా రి ని ప రి నీ సా ।

(like) మానీ మానీ సోమానీ మంచిరైతే మరొకటి చేసే । (repeat)

విష్ణు:—నడూరా నడూ !

శివ:—ఎవర్రా మీరూ? ఇక్కడాయుద్ధమే!

విష్ణు:—బ్రాహ్మణోత్తమా సమస్కారము. నేను విష్ణుజ్వరమును.

శివ:—అయ్యా సమస్కారము — నేను శివజ్వరమును.

విశా:—మీకేమీ పనిలేదూ?

విష్ణు:—రాక్షసవత్తుడు వీనిని శిక్షింపుమని పక్షివాహనుని యాజ్ఞ స్వామీ!

శి:—ప్రభువునాజ్ఞ పాలించుట తప్పా దెవరా?

వి:—ఓరే యుద్ధము చల్లారినటులున్నది. ఉండండి వుండండి - ఎవర్రా వచ్చుచున్న వారు చూడూ.

విష్ణు:—స్వామీ స్వామీ!! భగవంతులు శ్రీకృష్ణదేవులు - ఇటవచ్చుచున్నారు.

కృష్ణుడు:—(ప్రవేశించి) ఏమి నయస్యా ఏమితినుచున్నావు?

వి:—తినడమేమయ్యా వినడం.

కృ:—ఓరీ వైష్ణవుడా, ఆకైపునికట్లు వివ్వమిక. ఓరీకైపుడా, సూర్యోదయాత్పూర్వమే వచ్చి దర్శనము సేయుదుమని మామనవిగా నమ్మహాదేవులకు విన్నవించుము. పొమ్ము.

శివ:—మహాప్రసాదము.

## గృహలక్ష్మి

కృ:—వదీ వయస్యా సీవేదపాశము - మరియొకసారి !!

వి:—కృష్ణా, సర్వాంతర్యామిని.

క॥ నా కీవితటివాడవంచుఁ గలవైనఁ దోచకే పూర్వ మా  
హా, కృష్ణాయని యాదవాయని వయస్యాయంచువేద జీవితీన్ ।  
స్తోత్రోక్తుల్ భ్రమనో ప్రమాదమువనో బుద్ధ్యంబుగా మెత్రినో ।  
లోకేశా, యెటులైన నేమిమరి; ఆలోపంబు మన్నింపుమా ॥

కృ:—బ్రాహ్మణోత్తమా, నిన్ను నేనెరుగనా ! నీయందు లోపమేమున్నది ? రమ్ము పోవుదము.

## 7 వ రంగము

బాణుడు, రాణి, కృష్ణుడు, విశారదుడు, ఉమానిరుద్ధులు, చిత్రలేఖాష్టాదనులు.

బాణ:—దేవా, యాదవశిరోమణి,

క॥ కలగన్నవారి విషయము  
సలలిత ఋజుగాథకేసి శాశ్వతకుయ్యో ।  
విలసిత మెనరించిన యో ।  
జలజాక్షా నిష్కుఁబోగడ కిక్క మె మాకున్ ॥ —

విశా:—వయస్యా, బాణునిబరువు తగ్గించివేసితివే.

కృ:—కార్యాంతరశూన్యములై కందూతిపట్టుటకుఁగాక - శివపూజకు నాలుగుచేతులు చాలవా వయస్యా?

అని:—తాతా, శత్రుత్వశేషమేమైన మిగిలియుండునేమో !

కృ:—వత్సా, ప్రహ్లాదుడు నాభక్తుడు. రద్వంశసంజాతులఁ జంపనని వరమిచ్చియుంటిఁ గదా !

బాణ:—నాయనా, నేను మిమ్ముఁబెట్టిన బాముల మన్నింతువుగాక !

విశా:—అష్టాదనా, ఆచాటున ఆతుమ్మలలో రామచిలుక యెవరూ ?

ఆ:—అది మానహేళాదరి.

విశా:—అదికాదోయీ !!

కృ:—విశారదా, చీకటిలోఁ జూడఁగలశక్తి యింకను బోలేదే !

విశా:—కృష్ణా:—గీ॥ కలలఁగాంచినవారలఁ గడఁచివాయు

వారు నానన్నదోడైచ్చువారుగలరు ।

నీటిలో జాడఁబట్టించు నీరజాక్షు

తల నా లోనిమాపులగోల నీకు॥



కృ:—ఓహో.....

విశా:— ఉండుముందుము - ఈ యాష్టాదశమనిమెడ కాచిత్రలేఖనుగట్టిన —

కృ:—అమెరిలిదండ్రు లొప్పుకోవలదా?

విశా:— ఐన నీమనుమడు బాగునమ్మితినే యీయువను బెండ్లాడెనా!

కృ:—ఏమో!

బా:— ఉ॥ అల్ప మెపిండిమాట! నుమనా క్షరమైనది; యాడు పన్నగా!

తల్ప, వృథాభిమానము తాపముకొందితిగాక! నీజను

కల్పమిదెల్ల; నీద; విదికాదమనా కపరయ్య పక్కా

కల్పమ చిత్రలేఖ మ్మచగా దయచేయును నీకుఁదొందెదన్ ॥

కృ:—సరియే అది సిద్ధమగుఁగాక! అమ్మా బాణసతీ యింకేమికావలయు?

రాణి:— జగత్కల్యాణమే నీవుచేయువది. నేనేమికావలెనందును? ఐన:—

క॥ ఈ దివ్యకథావిభవము: పాదరముం బడెడివారు బడిపెడివారు.

శ్రీదయిత, భవిష్యయనం! పాదపల్లెయుండ్రుగాక భాగతెండుకా ॥

విశా:— జయము, వర్వభద్రవంద్యోజకా జయము జయము.

మంగళము

## నైపోలియను సూక్తులు

అడిసిము రామారావుగారు

వ్యర్థశీవనము దుఃఖభావము. నిజమైన నూవత్తుఁడెవ్వరి యెడను అనాదరము తాపము. ఆకయే ప్రపంచమును కాలించున్నది. ద్రవ్యముగాని యున్నిత పదవులుగాని మనులని సౌఖ్యవంతునిగఁ జేయఁ జాలవు. వటుంబముయొక్క గాని, రాజ్యముయొక్క గాని రక్షణబలముకాంతి ముఖ్య పాధనములలో నొకటి. కాశ్యోతముగ నుండువట్టిది గొప్పతనము కానేరదు. నిష్కలంకముగ నైతియే యాదర్శప్రాయముగ సౌఖ్యము. పాండ్యవతియుగ యువతి శీతావందము గావించును; యోగ్యురాలగు వాసు చేతఁబ్రీతిఁ జేయును. ఒకతే సూచణము; రెండవది పెన్నిధి. 'అపాధ్యము' ఇది శ్రేణి-భాషామండము గాదు. అట్టిమాట నేనెఱుంగను. అయ్యది బుద్ధిహీనుల శబ్దకోశమునందు మూత్ర ముండువట్టి పదము. ఉన్నత పదములగు శ్రీమంతుల శీవము నందు కంటె ఐన సామాన్యముయొక్క శీవమునుచే నిజమగు సౌఖ్యమున్నదని నిశ్చయముగఁ జెప్పవచ్చును. రమకల్లి యొచిడినను విద్వలుమూత్ర మామెదేతలను గర్హింప వద్దులుగారు; వారికి యధికారము లేదు. విధి ప్రచోదితమగు వారి ననుభవించియే తీరవలెను.

'నిజము'నుండి.

## స్త్రీలు-యుద్ధములు

'ఉవిదలా-ఉక్కు-తునుకలా?' యను వ్యాసమును జదివిన మాసోదరిమణు లీక్రింది విషయములను గూర్చి యించుక యాలోచింతుగాక! ఈ యుద్ధవిషయములనేకులకు మిక్కిలి యాశ్చర్యమును గలిగింపకపోవు! అది నిజమే; కాని మన యార్యావర్తపుఁ బూర్వచరిత్రముల నొకసారి తిరుగవేయుదుమేని ఇవి యన్నియు మనముత్తాతలనాటి ముచ్చటలే కాని క్రొత్తవికావని ఋజువగును.

అసలు పుట్టించుట పెంచుట గిట్టింపుటయను మూడుకర్తులును ప్రకృతియందే యున్నవను పరమసత్యమును మొట్టమొదటఁ దెలుసుకొన్నారు మనవారే!—కాబట్టి యిట్టి ప్రకృతిని మహామాయాశక్తియనియు ఇది పరమదురత్యయనియు నెరింగి దాని నుపాసించినారు. దీనికిఁ బరుఁడయ్య నీశ్వరుఁడుగూడ దీనితో వైకృతమగుచున్నాఁడు. అట్లుగాకున్నఁ దనస్థితియే నిరర్థకమగును.

దేవభాగవతము నొకసారి యెల్లవారును జదువుదురుగాక! అందును స్త్రీలు ముఖ్యముగఁ జదువవలసిన యుద్ధాంధమదియే! మహామాయా, మహాకాలీ, విశ్వజననీ, సర్వమంగళాది నామకోట్లు, ప్రకృతిప్రతిబింబమగు స్త్రీ, తనయందెట్లు లనువర్తించుచున్న

దియు లెస్సగాఁ దెలియఁగలదు. సాధుహింసకులగు మహిషవ్యూహరాక్షసులను సంహరించినదెవరు? నరకునిమద మడఁచినదెవరు? రావణాదులను దుర్యోధనాదులను జంపించినదెవరు? చరిత్రనుబట్టి చూడ మహమ్మదీయులకు మాటిమాటికి గుణపాఠములను బోధించినవారెవరు? ఇటీవలి బొబ్బిలియుద్ధమున జేరిస్త్రీలమాటయో? పల్నాటి వీరవనితా శిరోమణియగు నాయకురాలిఁ గూర్చి యేమందురో? ఒక్కొక్క మృతు లోకము మరువదుకదా!!

అంతదూరము పోనేల? కర్మచంద్రుని మహాత్ముడనిపించిన మొన్న మొన్నటి యసహాయోద్యమవిషయమాలోచింతము. బొడ్డున మాణిక్యముఁబెట్టుకొని పుట్టిన యిల్లాళ్లు సమరసన్నాహులగుటయే కదా మంచుదేశములందు గూడ వేడిబుట్టించినది. ఈత్యాగము, ఈసాహసము, ఈవిజృంభణము నన్నికాలములయందు, అన్నిదేశములందు నున్నదే! తథాపి యావిషయముల మొట్టమొదట మనదేశమునకే పెట్టినది పేరు. ఉత్తరోత్తరమందుఁగాఁగల స్వరాజ్య సంసిద్ధికిఁగూడ నీ స్త్రీరూపమహాశక్తియే పురుషునకుఁ దోడునీడకావలయుఁగాని ప్రత్యేకుఁడైనయెడఁ బురుషుఁడు నిరర్థకుఁడుగాక తప్పదు.



## జండుగారి బాలషూలార్క

బిడ్డలు శిశువుల బాధలను తొల్యిపరచుటకు శక్తిలేక ఎక్కువగా ఏడ్చుచున్నారు. సాధారణముగ బాధలేక బిడ్డలు ఏడ్చుట లేదు. బిడ్డలు సాధారణముగా అశీర్గము, ఉబ్బసము, ఈడ్పు, మొదలగు వ్యాధులతో బాధపడుచున్నారు. పండ్లు మొలచుటకు ప్రారంభించునపుడు, విశేషములు, కడుపునొప్పి, మొదలయిన వ్యాధులు కలుగుచున్నవి. ఈ బాధ లన్నిటికిని జండుగారి బాలషూలార్క మిక్కిలి యుపయోగకర మైనది. ప్రతియింటియందును ముఖ్యముగా యుంచదగిన ఔషధము.

ధర బుడ్డి 1-8 0-13-0

జండుఫార్మ్యూటికల్ వర్క్సు, లిమిటెడ్,

బొంబాయి 23.

మదరాసు రాజధాని ఏజెంటు  
డా. మోదర్ అందు కంపెనీ, 78 వై. నా. బజారు రోడ్డు,  
మదరాసు.



N. B. జండుగారి ఔషధములు, మా ఏజెంటువద్దనున్న, ఇతర ఔషధశాలలందును దొరుకును.

## సయింటిఫిక్

### బంగారు ఆభరణములు

హోల్టబజడ్జీలు, ప్రభుత్వమంతులు, కార్మికులు (పెన్షియర్లు), శాసనసభ్యులు మొదలగు గొప్పవారితో ప్రకంపింపబడి, ఈ కంపెనీ గవర్నమెంటులో రిజిస్టరు చేయబడినది. పూర్తి కేటలాగు ఉచితము.



డి సైంటిఫిక్

గోల్డు డాంగిల్స్ కంపెనీ లిమిటెడ్

క్రాంతి:—104, వై. నా. బజారు రోడ్డు,

హైదరాబాద్:—43, బైరాగిమఠం వీధి, మదరాసు.

ఒకటి నిగనిగ లాటకుడు

సుప్రసిద్ధమైన

కేరళ సబ్బులు

ఉపయోగింపును.

విల్లింగ్, చందన, వేప, మల్లె

మొదలైనవి.

కేరళ సోప్ ఇన్స్టిట్యూట్

కలికట్.

**Loddhra**

A Panacea for  
all diseases  
peculiar to  
Women

MAKES  
**STERILITY**  
A THING  
OF THE PAST

**CURES**  
Dysmenorrhœa  
Amenorrhœa  
Menorrhagia  
Leucorrhœa  
Etc. Etc

KESARI KUTERAM  
Indian Chemists  
& Druggists  
EGMORE, MADRAS

లోధ్ర

గర్భాశయరోగ  
నివారిణి

ఈ యావధరాజము  
హిందూదేశపు వనోద  
ధులలో రయారుచేయ  
బడినది. స్త్రీలకు గలుగు  
యుతుకల, బహిష్టి  
కాగుండుట, అకాల  
బహిష్టి, మైల జాస్తి  
గాను, రేవు వగాను  
పోవుట, కుసుమ  
రోగము, సంభారక  
హీనతలు, మలబద్ధము,  
మాతృకావాతము, కీళ్ల  
నొప్పులు, అరికాళ్లు ఆర  
చేయును. మెదలగు  
స్త్రీ మర్మవ్యాధులను  
కునుక్కును. స్త్రీలపాలిటి  
కిది 'కల్పవృక్ష'మనిన్ని  
'కాయభీష'మనిన్ని  
మఱి యశేషిధముల,  
వాడివవాత నుతింతు  
చున్నారు.

బావట్ల తాయాకా,  
చీరాలపోస్టు, రన్నా  
బాండపేట లోండెపు  
రోటయ్యకవిగా రిట్లు  
చాయుతున్నారు.

గీ. అధికరోగ సంకుటిత జవాళికల్ల, హర్షవార్ధిని దేర్చి యత్నభక్తి  
భక్తియు క్రి, ప్రపుణ్యతేజవలదేయు, 'లోధ్ర' గుణమెన్నగలరె యీ లోకజనులు.

లోధ్ర అన్ని మందులమాపులలో మౌరకును.

కేసరికుటీరము

ఎన్నాడు, మదరాసు.

అంధ్రదేశమునకు ఏజంట్లు : శీతారాం జనరల్ షోర్సు, బెజవాడ.



# రాచబిడ్డ — వీరరక్తం

కొట్టపాటి వెంకట సూర్యవరరావు పంతులుగారు

[క్షత్రియవీరుడి ఉడుకురక్తం పొంగిపోతోంది. కుడిచేతిలోని కైబారు తళతళ మెరిసిపోతోంది; చంగునపత్రపుగదిలోకి, ఒక్కదూకు దూకినాడు. అగదిలో అలెనిభార్య, రెండవకుమారుని ముద్దుకుతోంది. భార్యబిడ్డలనొక్కసారిచూచాడు. కోపంపట్టలేకపోయినాడు. ఎడంచేత్తో కుమారుని ప్రక్కకుతొలగించి, కైబారు గుండుకునూటిగాపెట్టి “నిజంచెప్ప” అని గర్జించాడు. అగర్జనకు, పత్రపుగదిఅంతా గడగడలాడింది.]

“తొంగరనం బయటపడకపోడు.”

“ఏమయిందేమిటి!!”

“అబద్ధం అడోద్దు. నిజంచెప్ప నీ కొడుక్కు రంధ్రెవను?”

“అనుకున్నంతవర అయినదా? అనుకుంటూనే యున్నాను! యిదినిజం.”

“మద్యఅబద్ధం. కాదుకో యాకైబారుకు నీ రక్తంతో చాచాంతిన్ను.”

క్షత్రియవీరుడి భార్య తొంగరనం వెంటలేదు; పయ్యెటమ పక్కవతోలగించి ధైర్యముగా నిల్చుంది. క్షత్రియరక్తం పొంగిపోగా యావిధంగాఅంది.

“అసలయిన రాచస్త్రీ తనప్రాణమును క్రూర ప్రాయముగా చూచుకుంటుంది. మీకైబారుకు క్షత్రియవీరాంగన ఉడుకురక్తంతో చాచాంతిర్చుచున్నది. అఖరి నారెండుమాటలు వింటారా? రెండునిమిషాలాగండి. మనపెద్దబ్బాయి అంతవర కేస్తాడనుకుంటూనేయున్నాను. నిజం చెప్పునుంటారా?”

క్షత్రియవీరుడు అగ్నికణాల్ని రాలుస్తూన్నాడు. చుట్టరక్తం వేగంగా పారుతోంది. చెయ్యికినిమిషము యుండగా కైబారు క్రిందకుదిరిపి ‘ఏమిటి’ అన్నట్లు కనుపొమ్మ తెగురవేళాడు.

“నేను అసలయిన రాచవంశాన్ని జన్మించాను. మాతృద్రాతాతలు ధైర్యకైర్యములతోడము వీరస్వర్గం అలంకరించారు. మాతల్లి మానంకోసమయి అగ్నిని ప్రవేశించింది. క్షత్రియమాడుతిన్న చమటయినా, తన ప్రాణాన్ని శూచితృప్తికోసమానంగా చూచుకుంటాడు. సమయంవస్తే రాచస్త్రీ కోకవిడిచి యుద్ధంచేయగలదు. క్షత్రియవీరాంగన ధూస్ని లక్ష్మీబాయిగురించి తెలుసా?... ”

“యోగోదవంతా ఎందుకు? అసలు సంగలేతా చెప్పుక.”

“తొండరపడవద్దు. నేను అటుమంటి వంశంలో జన్మించాను. వీడిగురించి తెలుసా అని దుర్భాగ్యపుటూహతో ఎవరూ వేరెట్టి మారాచస్త్రీలవంక యాపలేదు. అటుమంటి వంశంలోజన్మించిన నాకు వీరికి పందయిన నాడు నాకోక తుక్రుదా? మన పెద్దబ్బాయిని కన్నతల్లారే, నావద్దపాటు లేవు. నేను పిల్లవాడికి, దానీదానిచే పాలు యిప్పించాను. పెద్దబ్బాయి, రహితానందేస్తాడనుకుంటూనే యున్నాను. అనుకున్నంత వర, జరిగియుండును.”

“అర! అన్నాడు క్షత్రియవీరుడు అత్తాకృత్యముతో అందుకునే దానీదానిపాలు, కత్తిని పిరలో పెట్టించలేకపోయింది.”

“అవును. అందులో, అబ్బురములేదు. అక్క-  
జేలాబరిగించేమిటి?” అని అన్నది క్షత్రియవీరుడి భార్య.

“అబ్బాయి కత్తిని ఒకలా పెట్టలేక, పడి  
పోయాడు. నేను వెంటనే యీలాబిచ్చాను. యింకా  
నయము ఏదుర్చాడని చెడువాడై చెందిపడేదా?”

“యిక నేమి? ఆటువంటివాడుపోలేనే నయము.  
రాచవంకాన్ని కళ్ళవంలేనందా!! చిన్నబ్బాయిని  
తీసుకెళ్ళండి?”

“క్షత్రియవీరుడు అశ్వరథపోయాడు. యీలా  
అంటుందని, కలలానైనా తలంచలేదు. ‘కౌర్యము  
కోపము, రత్నాల్లాంటి యిద్దరు విద్వజులు అగ్ని  
పరీక్షా?”

“యిద్దరువిద్వజ్జే కాదు, సమయవస్త్రే కోక విగించి  
నేను యుద్ధంచేయగలను. మానకోపం రాచస్త్రీ  
జేకాన్ని చహించాల్లు! భయములేదు. చిన్నబ్బాయిని  
తీసుకెళ్ళండి?”

యీమాటలకు క్షత్రియవీరుడు పొంగిపోయాడు.

“కాంతా, నీవే నా పత్నివి! నీ మాటాన్నే,  
నాకును నావంకాన్ని పేర్కొనకపోయినా నావారి, నీవంటి  
వీరాంగనాగర్భమున జన్మించినందులకే, పెద్దబ్బాయి  
ప్రతిష్ఠ నెరవేర్చవలసింది. కాని - కాని - పదిమంది  
గల దర్బారులో తనకు అవమానము కలిగించే” అని  
కళ్ళంటు లెండుకన్నీటిబిందువులు చాలావు.

క్షత్రియపత్ని చూచింది. “క్షత్రియవీరాంగన  
భార్యకౌర్యములకోసము ఎటువంటిపక్షవాతేస్తుందన్న  
సంగతిమాత్రము మరువవద్దు. చిన్నబ్బాయిని తీసు  
కెళ్ళండి” అని హెచ్చరించింది.

యీ ఒక్కమాటతో క్షత్రియవీరుడు పొంగిపోయి  
భార్యవద్దకెళ్ళి, చెందుచేతులూ పట్టుకుని, “ప్రియా,  
రాచవిద్వజ్జనిపించుకొంటివి నుమా!! నీవంటి క్షత్రియ  
వీరాంగనా హృదయముమూచి యిప్పుటి పురుషులు

గొప్పపాతము నేర్చుకొనవచ్చును.” అని గట్టిగా  
కొగలించుకొని ఒక్కముద్దుపెట్టుకున్నాడు. ఒక్క-  
ముద్దుతో విద్యుచ్ఛక్తి మెరసివట్టు మెరసింది. కౌర్య  
రక్తం హృదయంలోంచి స్వేచ్ఛగా ప్రవహించింది.  
వీరరక్తం పొంగిపోయింది. భార్యభర్తలు పుత్రుని  
సమన్వేషితో చూచారు.

“నాన్నగారూ! ఎందుకు భయపడతారు. అన్నయ్య  
మూద్రపాలు తాగినందుకూబోలు చురుకుకొంది.  
రమ్మనండి ఎవడువస్తాడో ఎదుటివాడి హృదయం  
చీరాలి, చేతిలో కత్తిచారాలి, ఎదుటివాడి ప్రాణాలు  
పూరీఅవాలి. నాప్రాణాలు బొందివిడువవాలి, ఎవడు  
నా ప్రతిక్షణానిలబడగలడో! రాచవీరుని తోడు  
లేనందా వెళ్ళదునుమా!!” అని గుండెరిచి తొడ  
బాదాడు ఆ బొద్దాడని నాలుగెద్లబాలుడు. యీ  
మాటలకు క్షత్రియపత్ని ఆనందాన్ని మేరలేదు.  
క్షత్రియవీరాంగన విద్వజ్జులపయ గర్భులకెల్చి కుమారుని  
ఎక్కువని “నీవే నా స్వగర్భమును స్వేచ్ఛగా గ్రోలితివి.  
నీవే నాపేరు నిలుపవలెనురా తండ్రీ!” అని  
హృదయమునకు గట్టిగా హత్తుకున్నది. క్షత్రియవీరుడి  
సంతోషాన్ని మేరలేలేదు. చెండుమని ఒక్కమాట  
దూకి, భార్యతోపాటే కుమారుని కొగలించుకొని “నీ  
మూలమున క్షత్రియవంశమున కౌర్యము నాశనము  
కాలేదని తెలుపవలెనురా! తండ్రీ!” యని ఒక్క-  
ముద్దుపెట్టుకున్నాడు. ఆసమయముననే అబ్బుగనే  
అరేనిభార్య, ముద్దుపెట్టుకున్నది. మరల యొకసారి  
విద్యుచ్ఛక్తి మెరసివట్టు మెరసింది. భార్యభర్తలు  
కౌర్యరక్తం పుత్రునిహృదయములోనికి పరుగెత్తింది.  
అనందబాహువులతో భార్యభర్తలు పుత్రుని  
దీనించారు.

బాలుడు తల్లిచంకనుండి దిగి, “అమ్మా, యిదే  
ని న్నాభిరీసారి చూచుట. నాన్నగారితో పాడుపా  
దర్పించుకొని, క్షత్రియవంశమున కౌర్యము నాశనము  
కాలేదని తెల్చి పేరు అనందార్కము నిలబెట్టుకొని



వీరస్వర్గము అలంకరింతును” అని మాతృదేవికి నమస్కరించి, చాచుమడర్పాదుట తండ్రితోనే గను.

2

వారు అయిదుగురు రాజపుత్రపీఠులు. స్వస్థానము రాజపుత్రస్థానము. ముఖమున కౌర్యలక్ష్మీవృత్తము చేస్తోంది. ప్రతికక్షు లెవరయినా, నిలబడుదురేమో వారి పీఠముచంది, రాజ్యముగైకొందుమను నాకతో దేశదేశములు గ్రునురుచుండిరి. ఏరాజ్యమున కెల్లిననూ ఆయా దేశపురాజులు వీరికి జోహోనొనర్చువారేకాని, ఒకరయిననూ ప్రతికక్షులుగా నిలబడలేదు. ఆనాడుదయమున ఒకనుమామ్మదీయని రాజ్యమున ప్రవేశించిరి. అది అరవి ముఖ్యులైనాము. అనగగమున వారు అయిదుగురువీరులూ పట్టణముచూచి, రాజదర్బారునవద్దకెళ్ళిరి. ఆదర్బారులోనికేగుటకు, ఏడుసింహద్వారములు. ఆసింహద్వారములవద్ద కాపుండువారు ఉక్కుకునకలంటివారు. ఒక్కొక్కరూ పాతికమందికి జవాబు చెప్పగలసేరులు యీ క్షత్రియవీరులు ప్రభువద్వారము దాటువప్పడు, అక్కడ కాపుండువారు వీరినిచూచి, “ఎవరు మీరు?” అని అడగలేకపోయిరి. రెండవద్వారమునవద్ద రాజవీరులు, సింహద్వారము దాటితర్వాత “ఎవరుమీరు?” అని అడుగకపోతిమే” అని విచారించిరి. మూడవద్వారమునవద్ద ఊరుపేరులు అడుగువాచుని తల్పుచుండగనే వీరు సింహద్వారముదాటిరి. నాలుగవద్వారమునవద్ద, “ఎవరు మీరన్న ఏమి కొంపమునుగునో” యని ఊరుకుండిరి. అయిదవద్వారమునవద్ద “ఎవరుమీరు?” అని కొంచెము జోగిసలాడారు కాని, ఆ మాట వీర్కి వినిపించలేదు. ఆరవద్వారమునవద్ద “ఎవరుమీరు?” అని అనగలిగారుగాని, ఆమాట గట్టిగాపెగిల్చిరాలేదు. ఏడవద్వారమునవద్ద కాపుండు కాఫేరులుమాత్రము ఉక్కుకునకలంటివారు. వారిలో మొదటివాడు మాత్రము “ఎవరు మీరు?” అని అడిగి, వెంటనే రెండవవానిని లోనికి పంపు అజ్ఞకొరకయి పంపినాడు. రెండవవాడు లోని

కేగి సభలోనికి రావచ్చునను అజ్ఞగొని యీఅయిదుగురువీరులను లోనికిపంపినాడు.

3

అది రాజదర్బారు. మంత్రి వీరిని చూడగనే ఎదురేగి యీ అయిదుగురు క్షత్రియవీరులను, ఉచితాననములపై కూర్చుండజేసెను. పాదుషా వీరిని చూడగనే ఆశ్చర్యపడి వారివైర్యపాపముల కనుగొని, “ఎవరుమీరు - మీరి ఏదేము?” అని ప్రశ్నించెను. వారిలో ఒకమొదగాడు లేచి “అయ్యా! మాది రాజపుత్రస్థానము. మేము క్షత్రియపుత్రులము. మాకు, ఏదేశపురాజయిననూ ప్రతికక్షగా నిలబడునేమో వాన్ని మా వైర్యకౌర్యముల చూపవచ్చునను నానతో, దేశదేశములు గ్రుమ్మరుచుంటిమి. ఇంతవరకూ అటువంటివా రెవరూ ప్రతికక్షగా నిలబడలేదు. అసలయిన రాచవిజ్ఞమాడా తన పీఠానికినూ, ప్రతికక్షుని చంపనిదే, వీరస్వర్గము అలంకరించడు. అటువంటివా రెవరయిననూ, మీ దర్బారులో కలరా? మాలో ఎవరితోనైననూ యుద్ధముచేయవచ్చును. లేదా మీరు మాలో ఎవరితోనైననూ నరుకుడు. తల క్రిందపడినను, ఒరలోని కత్తితీసి, ఎదుటివానిని చంపి తిరిగి తనకత్తినిఒరలోపెట్టి సాధ్యమంతుడు. యీ రెండువిధములలో, ఏఒక్కదానిచే నయిననూ మీరు మా పాదమును కనుగొనవచ్చును. రాచవీరుగు తోడులేకుండా వెళ్ళదునుమా” అని కూర్చుండెను. యీ మాటలకు పాదుషా ఆశ్చర్యపడి అయ్యా! మీతో సరిసమానముగా పోరువాడు, మాకొల్లులో లేరని చెప్పవచ్చును. గన్మ మీవైర్యకౌర్యముల రెండవవిధముగా చూపుదని పత్రిను. యీ మాటకు వీరుడులేచి, రాజా! మాపాదమును రెండవవిధముగా మేము చూపనక్కరలేదు. ఏదేండ్ల బాలుడు క్షత్రియబిడ్డయే చూపగలడు. రేపు మా వైర్యకౌర్యముల చూపగల మని, అయిదుగురు వీరులు సభనుండి నిష్క్రమించిరి.

మరువాడు, దర్బారంతయూ కిటుకిటులాడుచుండెను. యీ అయిదుగురు వీరులునూ చాలిలో ఒకనిప్రతినితోనూ దర్బారునువచ్చిరి. ఆ సభలో మంత్రిలూ, సామంతులూ, వీరులూ, పాదుసా, నవుకరులూ, కాఫరులు మొదలగువారితో నిండి యుండెను. వీరందరూ, క్షత్రియబాలుని ఆశ్చర్యముతో తిలకించుచుండిరి. వీరులలో నికడులేది ప్రథమా! మీము నిన్న ప్రతిజ చేసిన ప్రకారము మాధైర్యకర్త్యములను యీ బాలుడు చూపగలడు! అని పల్కినను. యీమాటలు క్షత్రియబాలుడు విని, “రెడీ” అనువటలు, ఒకలానిక త్రిసీని నిలుచుండెను. ఒకబుగ్గలివిన వీరు, మరొకబుగ్గలివిన పాలునూ కాదు యీ బాలవనిమాది, ఆశ్చర్యపడి, ‘అయ్యా! నూ నూ ను మీపమయిననూ పనిగాలేవి యీ బాలుడా తనధైర్యముల చూపునది’ అని హేళన పూర్వకముగా పల్కినను. అంత విషయం “అవును చిన్నతనమున లేని ధైర్యసాహసములు, పెద్దయిన తర్వాత వచ్చువా? క్షత్రియబాలుడు ధైర్యసాహసములు, ఉగ్రబాలితో ప్రభుత్వసంతతి వినలే” అని అయిదుగురువీరులూ ఏకగ్రీవముగా పల్కిరి.

పాదుసా సరేనని మంత్రిసేవకుడొకడు. మంత్రి హక్కునుతిరుగగా, “నేనున్నానుగా” అన్నట్లు ఒకడు కత్తిపుచ్చుట సిద్ధమయ్యాడు. క్షత్రియబాలుడు కత్తిని ఒకలానిమిడ్చి, ప్రథమున తొడికినది, తర్వాత మిగిలిన వీరులకు నమస్కరించి, దూరముగా నిల్చుండెను. ధటుకు పాదుసాకు, మంత్రికిని, నమస్కరించి బాలుని కదల నిల్చుండి రాజాజ్ఞాకారకయి విర్రోపించుచున్నాడు. పాదుసా “రెడీ” అన్నట్లు కన్నుగీటాడు. ధటుకు బాలునికలనరికాడు. వీరబాలుని పెచ్చనిరక్తము వరదై పారుతోంది. రసశిరస్సు క్రందపడినవెంటనే క్షత్రియబాలుడు కత్తిని ఒకలానిందికినీ ధటుకుకలనరికాడు కాని, కత్తిని ఒకలానిమిడ్చలేక వెంటనే పడిపోయాడు. యిది అంతయూ చూచుచున్న

క్షత్రియవీరుడు, చంగుమని బాలవనిమీద వరికి అవనికైతారు కైలాని పరుగెత్తుకునిపోయాడు. యిది అంతయూ చూచుచున్న సభికులు పాదుసాయును, ఆశ్చర్యపడి యిదిచేయుని మిగిలినవీరుల నడిగారు. వారు సంగతంతయూ వెంటనేగ్రహించి “ఏమియూ లేదు, అతడు వెంటనే తిరిగివచ్చు”నని చెప్పిరి.

అటుల క్షత్రియవీరుడు పరుగెత్తుకుని, సైతము వద్దకు వచ్చుటచూ, అతని భార్యను “నికాదున్ను తండ్రివరు” అని నిలబడినీ అడుగుటచూ ఆమె, భానీదానిపాలు పెద్దబ్బాయికిపోయటనే, అతనికి చురుకుతెగ్గనుగానో! అని, రెండవబ్బాయిని తీసుకెళ్లమని, హెచ్చరించుటయూ, మొదలగునవి మొదటిప్రకరణమున చదివితే యున్నారా?

### ౪

కొంతసేపయిన తర్వాత క్షత్రియవీరుడు, తన రెండవనమారుని కైలాని, దర్బారునకువచ్చి, పాదుసాకు నమస్కరించి, ప్రథమా! అతడు ఆసలయిన క్షత్రియరక్తమున జన్మించిననూ, దానీదాని పాలనే పెంపబడెను. అందువల్లనే తనప్రతిభ తెరవేర్చుకొన లేకపోయెను. యితడో, క్షత్రియరక్తమున జన్మించి విరాంగవాన్యమును గ్రోలుటచే ధైర్యకర్త్యములు కలవాడు. గవ్వ రాచవారి ధైర్యకర్త్యములు యిదివి వల్ల పరీక్షించవచ్చు నని పల్కినను. యీమాటలకు పాదుసా ఆశ్చర్యపడి “రాజపుత్రా! యింతాక నీ కుమార్లు, తన ధైర్యకర్త్యములు చూపలేరా? రాచవారి పొరుషముకొరకు, పండువంటి యిద్దరు బాలురకు మరణిక్షా?” అని అన్నాడు. అంత క్షత్రియవీరుడు “ప్రథమా! క్షత్రియపుత్రుడు తన ధైర్యమును చూపవలసినప్పుడు తల్లిగర్భములోనుండి కూడా కత్తిపుచ్చుటని సిద్ధమవగలడు. మున్ను అభిమన్యుడు, తల్లిగర్భములోనుండి పద్మపూసము భేదించుట శేర్వలేరా? క్షత్రియవీరుడు చివరకు తన ప్రాణమునయినా, యివ్వ నికృత్యించునుగాని, అత





మిస్. జి. కృపామయిదేవి- మిస్. జి. విమలాదేవి  
 ఈయక్క పెల్లెండు శ్రీయుత గోపీటి సూర్యోపకాశ  
 రావుగారిపూత్రులు. కటకం గవర్న మెంటు మెడికల్  
 కాలేజీలో విద్యార్థినులు. యా|| గోదావరిజిల్లా  
 బోర్డువారు మొదటిసారికి యా. 20 బును, రెండవ  
 పురం మహారాజావారు నందవారికి  
 యా. 25 బును మోపివద్యార్థి కేరణ  
 వి యు కు వ్వా రు.



మిస్. భీష్మ-రాజ్ కుమారి  
 డాక్టర్ - ఆల్ - లా, బెంగళూరు సంస్థానమున  
 న్యాయవాదికారిణిగా నియమింపబడినది.



శ్రీమతి ఆదిత్యం సత్యవతి దేవిగారు  
 శ్రీయుత ఎ. యన్. చూర్తి, యం. ఎ.  
 (న్యాయవాది) గారి సతీమణి.  
 వైశ్యయవసంలగా చేసి, జ్యోతిషము మొదలు,  
 అనంతరము మేజిస్ట్రేటు మండలము న్యాయాధ్యక్షుని  
 ముఖ్యకేంద్ర ప్రభుత్వమునకు యుద్ధాభి  
 మానము నేర్పరచుచున్నది.



సంతానములోని ప్రధానములగు  
 మిస్. మార్గరెట్ నోంగర్  
 ఆఫీసులోని మహిళా మహాసభకు  
 వ్యక్తులగుచున్నది.



మానమును భరించలేదు. యీవాడుకాకపోయిననూ, మరొకవాడయిననూ, ఏ దుర్మార్గుడి చెడువార్త వికవలనవస్తుందో! గమ్మ యీమర్దవానివల్ల మాధైర్య కార్యములు చూడక తప్ప"దని క్షుత్రియవీరుడు రెట్టించి పక్కెను.

పాదుషా తిల్లి యొన్నియో నీతులుచెప్పెనుగాని, వీరుడు వివలేదు. చివరకు పాదుషా విసిగి, మంత్రివంక చూడగా, మంత్రి పక్కనత్తెను. వెంటనే ఇంకోకడు నిద్రవయ్యాడు. రాచబిడ్డ ప్రభువునైన తండ్రికిని, తర్వాత మిగిలిన వీరులకూ పాదుషాకూ నమస్కరించి, రాచపాదము ఉత్తి పడుచుండ, విజయలక్ష్మి నృత్యముచేయుగా ధైర్యముతో ఎడంచేత్తో బిరసు వడిచేత్తో కత్తిపడిని పట్టుకుని నిలుచుండెను అంత భటుడు పాదుషా ఆజ్ఞగిని బాలునితల నరికెను. సాదువరక్తం వెల్లువలై పారింది. చిరకర్తం వేగంగా ప్రవహించింది. యాదృశ్యము గాంచలేక పభిరులు, కండ్లమానుకున్నారు. భటునియొక్క "బాటోయి" యనుకేకతో పభిరులు కళ్లుతెరిచారు! బాలుడు తన తల నరుకబడి కిందపడియున్నాడు. భటునిపాదయము చీలి, లోని కేసులనివయం బయటకు లాగబడి, బాలునిపక్క పడియున్నాడు. రాచబిడ్డ ఒరలోని కత్తిని బయటకు తీయుటయూ, వానిపాదయము చీల్చి, లోని కేసులన్నియూ బయటకులాగుటయూ, తిక్కి కత్తిని ఒరలో పెట్టుటయూ, మొదలగునవి ఎవ్వరూ చూడలేదు. యిదిఅంతయూ క్షణకాల ములో జరిగిపోయినది. యిదిచూచుచున్న పాదుషా ఆశ్చర్యముతో, సింహాసనమునుండి దిగి, బాలకుని ఎత్తుకొని, ఒక్క రాచవారి పాదముమూపుటకు, రత్నాల్లాంటి యిద్దరు నిడ్డలకు యిటువంటికిక్కు విధించి నందుకు, క్షుత్రియవీరులను నిందించెను.

మరువాడు పాదుషా పట్టణమునంతయూ అలంకరింపజేసాడు. రాచబిడ్డల శరీరములనిండా, రకరకాల పువ్వుములతోను, పరిమళద్రవ్యములతోను, ముంచి

ఎత్తివేసారు. పాదుషా తన మంత్రిలతోను పామంతులతోను, వీరులతోను, పోరులతోను పావచార్చియూ యీ బాలకుల కవములను పూర్చించి వారికేరు ఆచంద్రార్కము నిలచున్నట్లు పాలరాతితో గోరీలు కట్టించాడు. పాదుషా కన్నీటితో స్వహస్తముతో బాలకుల శరీరములను, గోతులలో పయంచెట్టాడు.

యీ ముద్దలాలకు బాలకులను గాంచి, కంట తడిచెట్టని పాదులులేరు. యిప్పుటికి ఆపూరిపారులు, ఆ గోరీలనుచూచి, వారి ధైర్యహాసముల పొగడి కంట తడిచెట్టా యుంటారు. ఆగోరీలు, చెమ్మ చెదరక, యిప్పుటికీకూడా ఆ వీరబాలకుల ధైర్య హాసముల జ్ఞప్తికెస్తాయుంటాయి. పాతగులారా! మనమొకమారు ఆ గోరీలను పరికింకముగండు. అదిగో, గోరీలు పాలరాతితోను గట్టిపనికనముతోను నవరత్నముల మూర్తుతోను బంగారు ఆక్షరములతో పొందింపబడి ఎట్లు విరాజిల్లుచున్నవో? తమతండ్రి చేసిన ప్రతిష్ఠాకాంక్షయి తమ ప్రాణముల వర్షించిన ఆబాలకుల గోరీలను, పరికించిరే? ఆహా! ఏమి ఆపీత్యభక్తి, ఏమి వారి ధైర్యహాసాది గుణములు!! త్వరిలో మనదేశపు చానినర్యము బాపుకొనుటకయి, యిటువంటి పుక్కిల ప్రసాదించుచునీ, ఆ భగవంతుని ప్రార్థించుమరెండు.

౫

పాదుషా యీ క్షుత్రియవీరులకు, అనేక బాగీరులిచ్చి తనవద్దనే యుంచుకొన్నాడు. క్షుత్రియవీరులు పాదుషాయొచ్చిన బాగీరులన్నియూ తీసుకొని, పాదుషాకు వడిభుజయయ్యెండి, అతని కష్టసుఖములు సరిసమానముగా వసుధవించుమా, చాలాకాలము పాదుషాకొల్వలో అగ్రస్థానముపొంది యున్నారు. యిది మిగతావారికి, కష్టము గాయున్న నూ వీర ధైర్యాదిగుణముల తలంచి కిక్కిరుచువస్తుండిరి. యీ క్షుత్రియవీరులు వచ్చినతర్వాత పాదుషా తనరాజ్యమును ఎక్కువుగా విస్తరింపజేసాడు. తర్వాత,

కొన్నాళ్లకు యీ ఓడిపోయిన రాజులందరూ వికనుయి, పాదుషామీదట చంద్రేంద్రురాగా వాటిలో యుద్ధముచేసి, శత్రువులకోడించి ఆ యుద్ధములోనే యీ అయిదుగురు ధీమతీలు తమ ప్రాణమును గోల్పోయి పాదుషాయొక్క ఋణమును తీర్చు కొన్నారు.

యీ రాజపుత్ర బాబులు చనిపోయినతర్వాత వారితిల్లిళ్లంద్రులకు మరి సంతతికల్గలేదు. మిగత నల్లురు వీరులకు సంతతిగల్గి, వారివల్ల వంశము వృద్ధిపొందింది. కాని వీరికి సంతతి గలగకపోవుటచే ఒకవంశము నడిపోయింది. అందుకునే యిప్పటి క్షత్రియులకు వాల్లుగోత్రములే! పూర్వపు క్షత్రియులకు అయిదు గోత్రములుండేవి. ఆహ! క్షత్రియపౌరుషమును తిలకించితే? తనరక్తమువల్ల జన్మించిన యిద్దరుబిడ్డలు చనిపోయినప్పటికీ దూరించవలెందా క్షత్రియకార్యము చూపగలిగితిమికదా యని ఆనందించాడు.

ఆఖరి యుద్ధములో యీ క్షత్రియవీరుడు చని పోయిన తర్వాత అతనిభార్యనూడా కోరిగింది కత్తి పుచ్చుకుని రణంగమున ప్రవేశించింది. యుద్ధ భూమిలో ప్రవేశించి అరుకోజాలు శత్రుమూక నంతయూ, చీల్చి చెండాడింది ఆ యుద్ధములోనే తన ప్రాణమును గోల్పోయింది. శత్రుపక్షమువారు వీరునిభార్యతో ధర్మయుద్ధము చేయలేక, కొన్నివేల మంది ఓట్కిమ్ముడి వీరుని భార్యమీద పడ్డారు. అంతమంది వీరునిభార్యనిగడ పడినప్పటికీ యీమె ఇంకా శత్రువులనందరినీ చీల్చి, చెండాడి ఆ

యుద్ధములోనే తన మిత్రపుత్రులను, భర్తను, కలుగు కొనుటకు వీరస్వర్ణము అలంకరించింది.

తర్వాత పాదుషాకు యీ సంగతంతయూ తెలిసి యుద్ధములో విజయలక్ష్మి తన్ను వరించిననూ, చూడక భారత్యాధిపతుల శవములను నగరమంతయూ నూరేగింది వీరి పుత్రుల గోరీలపక్కనే పాతిపెట్టి పాలరాతితో గోరీలు కట్టింది కిన్నీటితో గోరీలమీద పుష్పముల జల్లాడు.

క్షత్రియకార్యము చూపుటకొరకయి రత్నాల్లాంటి యిద్దరు బిడ్డల స్వహస్తముతో నప్పగించి, భర్తకు సహాయము నిమిత్తము యుద్ధరంగమున ప్రవేశించి యజమాని ప్రాణము నిలుపుటకు, ఒకశ్రీ శత్రుమధ్యమున ప్రవేశించి శత్రుమూకను చీల్చి చెండాడిన క్షత్రియవీరాంగన మరుపునకువచ్చునా? పాశులారా, మరొకసారి గోరీల తిలకింతమరండు! ఆహ! ఏమి ఆదివ్యవర్చము! ఆ గోరీలమీద వెల్లు ప్రతిఫలితమగుచున్నదో పసికిందితిరా? ఏమి ఆ క్షత్రియవీరాంగన ధైర్యపాహుసములు!! యిటువంటిశ్రీలు వల్లయింటిన చాలలే భారతదేశమున విజయలక్ష్మి వృత్తముచేయుటకు! తన గర్భమున జన్మించిన పుత్రులను స్వహస్తముతో వధకు నప్పగించి శత్రు మూకను ఆరు ఆహారాత్రములు చీల్చి చెండాడింది తన యజమానికి విజయలక్ష్మిని నప్పగించిన ఒకశ్రీ అబలా?

ఆవునవును దుర్బరపును అంతకన్నేమన గలదు! సమయమురావలెపూర్వము అబలలే సమయము వచ్చిన తర్వాత ప్రబలలే.



అనుకరణములను చూచి మోసపోకుడు

# అమృతాంజనము



అన్ని నొప్పులకు సిద్ధామృతము

అమృతాంజనం డిపో

బొంబాయి — మదరాసు — కలకత్తా

దొంగే గారి  
బలము తమ  
బలహీనమైన బిడ్డ  
లకు పుయ్యమున్ను  
బలమున్ను. అర  
గ్యము. నిచ్చును.  
అన్ని నొప్పులందు  
దొరకును.

అ  
న్ని  
నొ  
ప్పు  
ల  
కు  
పు  
య్య  
ము  
న్ను  
బ  
ల  
ము  
ను



ప్రాచుర్యము—కె. టి. దొంగే అండు కో, గిర్గావ్, బొంబాయి  
మదరాసు ప్రోక్టరు, దామోదరుకంపెని,  
78, చైనాబజారురోడ్డు, కె. టి. మదరాసు.

## నీ వే యింటింటా

అమ్మా! గృహలక్ష్మి తల్లీ! నీవు మాయంటికి యిలావస్తావో లేదో — నిన్నోమారు మేము కల్లారా చూస్తామో లేదో — నిన్ను ఎవరో వోహారు — యిరుగువారో, పొరుగువారో — తీసుకువెళ్లిపోతారు. నిన్ను వెతుక్కుని తిరిగి మాయంటికి తీసుకురావడానికే మాకు ఎంతో బ్రహ్మాండం అవుతోంది. ఒకవేళ వచ్చావే అనుకో, యేదోవాకటి, యెక్కడో అక్కడ విడిచిపెట్టే వస్తావ్; యేవమ్మా, యీలాచేశావంటు, ముఖముశినవ్వులు నవ్వుతావ్.

ఆచంట సత్యవతమ్మగారు వ్రాసిన ముద్దపల్కులు ముచ్చటగా మనోమారు చూచుకుందామా అనుకుంటే, అదెక్కడో పదిలిపెట్టి వచ్చేశావ్; తల్లివొల్లో కూర్చున్న బొజ్జవినాయకుణ్ణి కల్లారా చూద్దామా అంటే, వాణ్ణియెక్కడో అడుకోడానికి విడిచేశావ్; సింహవాహనమెక్కిన శ్యామలాదేవిని పటం కట్టించుకుందామా అనుకుంటే ఆమెను యెవరో అర్పణంచేశావ్; మాచెల్లాయ్ పుట్టినప్పడు మాదొడ్డ, ఎరిడమ్మపాట పాడమంటే ఆపాటకోసం వెతుక్కోడమే అయింది గాని దాన్ని యెక్కడా కనిపించకుండా చేశేశావ్! యేవమ్మా; యీలాచేయడం మంచిదేనా అంటే, ఎవరో నాయందువుండే ప్రేమచే తీసుకున్నవాటికి, మీరు ఆశ పడవద్దని సంజ్ఞచేస్తావ్.

ఆహా! తల్లీ, నీప్రేమ యెంత సమానమైనది; యెంత నిర్మలమైనది; యెంత మిచ్చుకోలేనిది — యెచ్చుతగ్గులేని నీ ప్రేమవంటి ప్రేమయే మా అందరికీ సమానంగా అలవడేలాగ, నీవే 'యింటింటా ప్రవేశించి' నిన్ను పూర్తిగా చూచుకునేభాగ్యం అందరికీ కలుగజేద్దూ, తల్లీ.

వోడుగంటి శ్యామల.



మార్చి 1936

గృహంబరము.

సంఖ్య - 8 సంవత్సరము - 11

1. శ్రీ మొట్టమొదటి ————— 839-869
2. ఉప - పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి ————— 863-875
3. శ్రీ - అంబరము ————— 876
4. అంబరము - శ్రీ శత్రు - ప్రశ్న మూర్తి పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి - 879-884
5. శ్రీ పరిమితము ————— 886-
6. మొదటి మూర్తి - ప్రశ్న పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి ————— 887-890
7. శ్రీ శత్రు - మూర్తి పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి ————— 892-895
8. మొదటి ప్రశ్న మూర్తి - మూర్తి పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి ————— 896-898
9. సంవత్సరము - శ్రీ గారి పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి ————— 898
10. శ్రీ మూర్తి పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి - శ్రీ మూర్తి పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి - 899-900
11. శ్రీ మూర్తి - పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి ————— 901
12. శ్రీ మూర్తి పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి ————— 903-906
13. మూర్తి పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి ————— 907-908
14. మూర్తి పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి ————— 908
15. మూర్తి పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి ————— 910-911
16. శ్రీ మూర్తి పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి ————— 912-913
17. శ్రీ మూర్తి పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి ————— 914-915
18. శ్రీ మూర్తి పరిమిత ప్రశ్న మూర్తి గారి ————— 916-919

ఒకప్పుడు ఆమెముఖం పూర్ణచంద్రుని వలె దివ్యమోహనంగా ఉండేది. చిరునవ్వు లందు చిందులాడేవి. వికసించిన పుష్పముల వలె ఆమె నేత్రములు విద్యుత్కాంతములు వెదజల్లేవి. సరిగా దువ్వబడిన ఆమె ముంగురులు ముఖముమీద నాట్యం చేస్తుండేవి. శిఖలోనిపూలు నూత్న శోభను కలిగించేవి. చక్కని చీరలు ధరించేది. రంగురంగు రవికెలు తొడిగేది. శ్రేష్ఠానందకరమగు గానమునకు ఆమె అనుదినము వింతమెకగు పెట్టేది. ప్రపంచములో తనే సుఖతని అని అనుకునేది. ఆనందజోలికలలో పూగులాడేది.....అవి పూర్వపురోజులు.

కాలచక్రం తిరిగిపోయింది. మెరుపులేని అమావాస్యరాత్రి ఆమెచీర మిప్పుడు. గత దినములు నక్షత్రమాత్రంగా మిగులుమిగులు మంటూపున్న వి.యిపుడు ఆమె నృతిపథమున అవి వెలుగునీయలేవు. అమావాస్యయనుట కవే ప్రత్యక్షము. కళావిహీనమైన ఆమెచదన నుండు విపాదము రేఖలుచిత్తింది. ముఖమా హృదయములో గడ్డ కట్టుకుంది. ఎప్పుడూ కన్నీటి బిందువులు రాలుస్తున్నాయి. ఎన్నడైనా సవతితల్లి చీవాట్లుపెట్టిన నేత్రాంతికములలో శోకం కుదించుకొని క్రిందకు చూస్తుంది. నోరెత్తి చూట్లాడలేదు; చీకటిగదిలో శిథిల మైన నిద్రతో నుంచుమీద పరుండేయం టుంది. పనిచేయలేదని తిడితే కన్నులు చిల్లులుపడేటట్లుగా ఏడుస్తూ పనులుచేస్తుంది.

అభిగ్నహృదయమునకు సంతోషమెక్కడిది? ఆమెయొక ప్రేమపిపాసినీ. కాని యొక విపరీత విధి యాహృదయమందలి యానందశ్యోతి నెత్తుకపోయింది. నేడొకశూన్యహృదయము. అందు తనవాహినులు యింకిపోయినవి. ఆమె యొక నిర్జీవపత్రిమ...ఆమె నేడు అనాథ.

అయినా ఒకనాడు ఆమెకోర్కెలు రెక్కలుకట్టుకుఎగరూనికి ప్రయత్నించాయి. కాని పంజరం అడ్డువచ్చింది. నల్లటి కురుల చాలును బాగాదువ్వ జడవేసుకుంది. ఎక్కడో పెట్టెఅడుగున దిక్కుమాలిన బ్రతుకుతో పీనంగా చూస్తున్న చీరెరుతీసి కట్టుకుంది. అద్దంలో చూసుకొని సంతోషిద్దామని, ఆ విధముగానై నాకోరికలను ఆనందపరుద్దామని తలచింది. ఈమాత్రానికే, దేవుడు సహించ లేకపోయాడు. తల్లికంట బడింది. గుడ్డు చింతనిప్పులులాగ మెరుస్తున్నాయి:—

‘ప్రభా! నీకు జ్ఞానంలేదా? ఎన్నిసార్లు చెప్పాలి? పరువుప్రతిష్ఠలులేవా నీకు? లోకు లేమనుకుంటున్నాడు? చెడిపోయే రోజు లొచ్చాయి నీకు; రోజురోజుకు యిలాటి బుద్ధులు పుడుతున్నాయి ఏమిటి? అని తల్లి ప్రభజడలోని పూలుతీసి నేలకు కొట్టింది. నోరులేనిపూలు స్వపాతప్రీతి క్రిందపడి పోయాయి.

సిశ్చేష్టురాలయింది ప్రభ. గడగడవడే కేడి. గుడ్లకరిగి చెక్కిళ్ళమీద ప్రగహిస్తున్నాయి. నోటమాటలేదు. తల్లివంకపీనంగా



చూచింది. తల్లికళ్ళలో కనపడే కఠినతకు ఎదురుగా నిలబడలేకపోయింది. శోకితభారం దుర్భరమయేనరికి ప్రక్కగదిలోని కెల్చింది. మంచంమీదకూర్చుని వెక్కిరిచెక్కిరి పడవటం మొదలుపెట్టింది.

కొంచెంసేపయాక తండ్రిలోపలికివచ్చాడు. తల్లితిమ్మదొడ్డులకు ఆమెవడవం కదిలి పోయింది; హృదయం కుమిలిపోయింది. చూచేటప్పటికి చాలవిచారంవేసింది అతని కిది. ఆమె నవయవ్వని. నవరూపంగా కోర్కెలుంటాయి. కన్నులు మూయగలంగాని మనస్సు మూయగలమా? చిక్కముఖంతో కూర్చుంది పాపం! తండ్రి చాలా ఇన్నడయాడు. కాని సంఘాన్ని ఛిక్కరించలేడు. కూతురుకోసం తన వరువు ప్రతిష్టలు పోగొట్టుకోలేడు. పైకి కఠినమగా వుండకపోలే కూతురు చెకిపోతుందని యతనిభయము.

‘వ్రథా! నీవు కొంచెం పొద్దుమీరు తొన్నట్లు కనబడుతుంది. ఈవేమం ఏమిటి? ఎవరైనాచూస్తే ఏమనుకుంటారు? ఏమీలాభం లేనపుడు నెరికోర్కెలు పెట్టుకుంటే ఏమి ప్రయోజనం చెప్పు? నీవంటే సంఘానికి చులకనయ్యాకుంది. కొంచెం బాగ్రత్తగ మెలగాలి.’ అన్నాడు.

అశ్రు పూరితనయనాలకు చీర చెక్కు అడ్డుపెట్టుకుంది ఆమె.

రాత్రి తొమ్మిదయింది. వ్రథగదిలో ఒక మూలకూర్చుంది. ఉండివుండికొంగుచూటువ కంట తడిపెట్టుకుంటోంది. ఆడుబన్యత పెద్దవ

జన్మ ఏదీ లేదనుకుంటుంది; అందులో బాల వికలంపుఅగుటఎదోభూరపాతకాలఫలితం అనుకుంది. ఇలా ఆలోచిస్తూ, ఆలోచిస్తూ నిద్రపోయింది... తల్లివచ్చి నిదుర హృదయం అదిరేటట్లు పిలిచేటప్పటికి తియ్యనికలకం తోంది. నిద్రలేసి ఆమెకన్నులు కెంపులులాగ మెరుస్తున్నాయి. తల్లిమాటలు ఆమె హృదయంలోని చిచ్చును విమరుతున్నాయి.. అన్యతంతురాలు ఆమె.

మేడమీద రమేషు యింకా నిద్రలేవలేదు. క్రిందటిరాత్రి జరిగిన సంగతంతా అతనికి తెలియదు. నవతిగల్గి అంటే అతనికి అనవ్యమే. ప్రథయందు అతనికి ఎక్కువ వ్రేమ. వ్రథ వచ్చి అతనిని నిద్రలేపింది.

‘వ్రథా! రాత్రి వాగడిలోనికి రాలేదే? నిన్ను పిలుద్దామనుకున్నాగాని మాటలతో ప్రాద్దుపోతుండేమో అని పిలవలా.’

‘పోనీలే. ఇంకా నిద్రలేవలేదేమి? నిన్ను విన్న కేకలేసింది అన్నయ్యా!’

‘మళ్ళీనా? ఎందుకు?’

‘నాకు పెళ్లిలోపెట్టిన చీరకట్టుకుని, ఎలా వుంటానో చూద్దామని చెట్టువకోసి కొంప పూలు పెట్టుకున్నా. ఎందుకోపిన్ని ఆగడిలోని కొచ్చింది. నానాచీవాట్లు పెట్టింది.’

ఆమె నేతలలో అమాయకత్వం, నాలి కనుపిస్తుంది.

‘నాన్నగార్కి తెలిసిందా?’

‘రాత్రి నాన్నగారుకూడా కలిశారు’

ప్రభ, పొంగి పొంగివస్తున్న దుఃఖాన్ని ఆపుకోలేకపోయింది. వెక్కి, వెక్కి ఏడ్వసాగింది. రమేషుహృదయం తరుక్కిపోయింది. ఆమె చూపులలోని దుఃఖం, నిస్సహాయత అతన్ని కలిచివేచాయి. కొంచెం సేపు ఏవో ఆలోచించాడు. ప్రభను దగ్గరకు లాక్కుని ముద్దు పెట్టుకున్నాడు.

‘ప్రభా! పోనీలే. ఆయిపోయిందేమో ఆయిపోయింది. విచారపడబోక’

‘అన్నయ్యా!... —’

‘ఏమిటీ చెల్లీ? చెప్పు పరవాలేదు’

‘— ఏమీ లేదులే. నీవు వెళ్లి ముఖం కడుక్కొరా నేనెక్కడో కూర్చుంటా’

నాలుగైదురోజులు గడిచాయి. రమేషు మనసు స్థిమితంలేదు. ప్రభకూడా అలాగే కనపడింది. ఒకరోజున ప్రభకు తీవ్రమైన కడుపునొప్పి వచ్చింది. రమేషు డాక్టరిని తీసుకొచ్చాడు. డాక్టరు ప్రభను పరీక్ష చేశాడు. ‘పేగులలో బాధ; వెంటనే చెన్న పట్నం తీసుకుపోయి ఆపరేషన్ చేయించాలి’ అని సలహాయించాడు.

రమేషు, డాక్టరు మిత్రులు.

ప్రభను రమేషు పట్నం తీసుకెళ్లాడు. రమేషు దగ్గరనుండి రోజు వుత్తరా లోస్తున్నాయి. ఆరోగ్యం చేకూరుతుందని తండ్రి భ్రమించాడు. ఒకరోజున ప్రభకు చాల ఎక్కువగావుందని వుత్తరం వచ్చింది. ఆ సాయంత్రమే ‘బెలిగ్రాము’ ప్రభ మరణం

చిందని. పిడుగువంటి వార్తకు తండ్రి కూలి పోయాడు. సంఘానికివెరచి తన కూతురి యందు చూపించిన క్రూరత్వము తలపుకొచ్చింది... ఆ తలపులే అతనిని వీల్చివేయటం మొదలు పెట్టాయి. ‘పోనీ, చనిపోయింది ఆదృష్టమంతురాలు’ అని అబుడధుడు మనసును శాంతపరుచుకునేవాడు.

అలాగే సంవత్సరం నాలుగు అడుగులు వేసింది. ఆనాడు దీపావళి ఎచటచూచినా టపాకీలమోతలే. ఉరంతా కోలాహలంగా వుంది.

రమేషు పండుగకు యింటికొచ్చాడు. ఇల్లంతా వెలావెలాపోతుంది. ప్రక్కగదిలో నుంచి మాత్రం మూల్గులు వినపడుతున్నాయి. తండ్రి మంచముమీద బలహీనతతో పరుండివున్నాడు. రమేషు వెంటనే డాక్టరుని పిలుచుకొచ్చాడు. డాక్టరు జప్టేమీ లేదన్నాడు. రమేషుకు అంతా బోధపడింది.

ఆ ఉదయము రమేషు రెండేండ్లపిల్లను ఎత్తుకొని తండ్రిదగ్గరకువచ్చి ఆయనకు అందించాడు. ఆపిల్లనుచూస్తే సంతోషం, దుఃఖం వచ్చాయి తండ్రికి; ఒక అవ్యక్త ప్రేమ అతనిని పెనవేసింది. ‘కన్నులవెంట నీళ్లు బొటబొటకారాయి. ఆదిడ్డను తనివితీర ముద్దు పెట్టుకున్నాడు.

‘గోపాలకృష్ణమూర్తిగారి మనుమరాలు’

‘ఏమిటీ? రామమోహనరావు కూతురా?’

‘అవును’



## గృహలక్ష్మి

‘అతను పోలీసుసూపరెంటు కాదా యిప్పుడు?’

‘అవును’

‘అతను వితంతువివాహం చేసుకున్నాడు గదా?’

‘ఉ’

‘గొప్పవాళ్లాయను. వాళ్ళనేమిఅంటానికి పీలులేదు. సంఘం గొప్పవాళ్లనేమీ చేయ లేదు. తక్కువ వాళ్లమీద విరుచుకోవకు తుంది.—ఎప్పుడొచ్చాడు?’

‘నేనూ అతనూ కలిసివచ్చాము. పాపం! బాల్యస్నేహం మరిచిపోలా. నేనంటే అతనికి చాలాయిష్టం. ఆవిక్కి మనయింటికొస్తాడు.

రామమోహనరావు భార్యతో రమేష్కు యింటికొచ్చాడు. రమేష్కుతండ్రి నిర్భార

పోయాడు. నిశ్చేష్టుడయ్యాడు. అలాగే కుర్చీలో కూలవడిపోయాడు. కొంచెంసేపటికి తెప్పొల్లాడు. అప్రయత్నంగా చేతులు బాచాడు. ప్రభ అతని కాగిటిలో వాలింది. తండ్రి కూతురులు తస్కయులయ్యారు.

ప్రభ ముఖంలో నూత్నవికాసము కన బడుతూంది. ఒకనాడు తనదుఃఖానికి, తండ్రి ముఖానికి కారణమైన సవములికలు నేడు, ఆమె కవనల్లరులలో వ్యాయాసముగా నిలిచివున్నాయి. ఆమెనదంమున ప్రద్యులించు చున్న శేఖ్ వుంజములచే, ఆయనముఖం కాంతియురమైంది. శశీర మాంద్యము మాయమై పోయింది ..... ఆరోజు వాళ్లు అనందసాగరం!

ప్రేమ ప్రతిగమించింది. సంఘం సరోధి దింది. ప్రేమ జయించింది. సంఘం ఓడి పోయింది.

“ దీ నుండు ”

మ|| అనలేకోరి; నిశాచిగించినది; దయ్యంబంతటం బట్టుటన్ |

దెసలం బర్వడి నివృద్ధొక్కొనియెన్ ! దేలంతటం గుర్తునం!

ట !! సరోజాక్ష, గుడేప్రకార మయినాడెం జానునూ: నీదు ది

వ్యసహాయం బొసగూడకున్న నిత నేమైపోదున్ యియ్యెడన్ ||

టి. సి. యక్. గోల్డ్ మెటల్ జ్యాయలరి మార్బువారి

వివిధ రకముల

ఆభరణములు, లోకప్రశస్తమైనవి.

వివిధ రకములలో సౌందర్య  
పోషణ ప్రయత్నమే  
మా ఆశయము.

ఉంగరము 1-కి. రూ. 2-0-0

కాటాలు పెద్దపైత బత 1-కి 3-0-0

.. మీడియం పైత బత  
1-కి 2-8-0

.. తేదీ పైత బత 1-కి 2-0-0

చెను పెద్దపైత కేట 1-కి 7-0-0

.. తేదీ పైత కేట 1-కి 5-0-0

చంకి వజ్రానము పెద్దపైత  
1-కి రూ. 20-0-0

.. తేదీ పైత 1-కి రూ. 15-0-0

గుండీలు 1-కి అకాలు 0-5-0

చుట్ట తేలిగుండీలు పెట్టు 1-కి 2-0-0

గజ్జలుకట్టివ చంకి 1-కి రూ. 15-0-0

పాదాచంకి గజ్జలులేనిది 1-కి 7-8-0

వి. వి. ఖర్చులు ప్రత్యేకము.



ప్రత్యేకము స్త్రీలకొరకు స్థాపించబడినది.

మా చేత రయ్యాచేయబడెను మెటల్ బంగారు ఆభరణములు మా సోదరీమణులకు సంకల్ప వ్రీకలుగ  
కీయవని నిశ్చయముగా చెప్పగలము. ఒకసారి మీ దృష్టిని మా వశమై ప్రసరింపజేసినచో మీ సౌందర్యాభి  
లాషులమగు మా ప్రయత్నము మీకు తెలియగలదు.

క్యాటలాగు ఉచితము. నేడే వ్రాయుడు.

టి. సి. నాగలింగప్ప అందు కంపెనీ.,

280 వార్టాక్కురోడ్డు, పోస్టుబాక్సు నెం|| 516, పార్కుటవున్ పోస్టు, మదరాసు.

ఏకెంటు :—పటేర్ ప్లాట్సు, మునిసిపల్ హాస్కూల్ రోడ్, రెజివాడ.



బిడ్డలు — కథలు

బిల్లులు కథలనివో చెవులు కోసికొందురు. “మామ్మా! కథచెప్పువీ, ఏమండీ! పంతులుగారు కథచెప్పురూ” అని యొకటి పిడించెదరు. కొందఱు ముసలమ్మలు చెప్పేడికథలునివన బిల్లులు చెడిపోదురు. వారు చాచ ప్రంతాతా నూటి పోయుదురుగదా యని యధార్థము తెలియక చొందపడుచుంటిరి. దానికి సంబంధించిన నిజానిజములు పరిశీలించినచో బాగుండు నని యిది మొదలుపెట్టితిని. కథలు, ఉపాధ్యాయులు, ఇంకా బిల్లలమీయ మత్సాహము చూపెడివారున్నా చదివి యీ యుద్దేశ్యము లెంతవఱ కమస్తానయోగ్యములో తెలియుదురని నమ్ముచున్నాడను.

కథ — దానివిలువ

శైశవార్థమున కథ బిడ్డనికి అపారముగ బోధ గావించునటు నిర్వివాదాంశము. అది కథలు వినిన కొలది యీ మనోవికాసము వందు చుండును. కాని కథకుండు తెలివిగలిగి యితరబిడ్డల యనుభవములు వారు గడిపెడి తీవనము, వారి యభిప్రాయములు అదర్శములు చక్కగా విశదీకరించినచో బిడ్డ చట్టివాని నేర్పరితనమున కెంతయో వెలుగుతెండును. వెంటనే వానితో సఖ్యమేర్పరచుకొనును. ప్రపంచమునందు వివిధములగు వింతలనుఁ గూర్చి ప్రసంగించుటయు మంచిది. కథలు బిడ్డనిపద బాలమును పెంపొందఁజేయును; వానికి భాష నెటుల నుపయోగించవలెనో నేర్పును. భావలోకమును వృద్ధి చేయును. వాని యవధానశక్తిని భారతాశక్తిని పెంజుంగు పెట్టును. ఈ సైవిషయములను మనస్సునందుంచుకొని విశేషము, మాధ్యము నెంత తారతమ్యము గలిగియున్నచో శిశువునకు స్పష్టపరపుము. తీవితా

దర్శములయర్థము బిడ్డనికి బోధపరచ యత్నింపుము. వానికి ఆచేశము ధైర్యము నమ్మకము కనికరము గలిగెడి కథలుచెప్పము.

ఎట్టికథలు చెప్పవలెను

ఈ దినములలో కుక్కగొడుగులవలె ఒకటే జన్మించుచున్నది గ్రంథములు. “అజాగశస్త్రన సగోత్రులను” ఈ పదప్రయోగమునకు శ్రమించుడు అట్టివాని యోగ్యతాయోగ్యతలు గుర్తించి శిశువున కమిత యుపయోగకరములగు కథలనీ చెప్పచుండవలెను. ఏదో పై భారము లోలఁగించుకొనుటకే నోటికి వచ్చిన కథచెప్పట సరికాదు. అట్టి కథలను మనదీవిక కాలమంతయును వినియోగపరిచినను శ్రోడికరింపఁగలమా యెడెడి సందేహము పొడవవచ్చు. అట్టి సంగోచములను పీడి సదాకార్యరంగమునకు దిగుట మేలు. అయితే యే కథలను చెప్పియిచ్చి విశదపరు బుడుతలని యడిగదరేరూ వానిని చెప్పచుంటిని వినుండు.

కథ కల్పితమైనదని శ్రోతలకు తట్టకూడదు. ఒకప్పుడది నిజముగా జరిగిన కథ కావండినను, చరిత్రాత్మకము కావండినను ప్రపంచమున సాధారణముగా జరుగుచుండిన విషయకాలమును గ్రుచ్చియొత్తెడియై యుండుట మంచిని. పాపము, అనశ్చయము, అధర్మము జయమును గాంచునని ప్రతిపాదించెడిదిగా కథ యుండుట కుభావమాముకాదు. యక్షకథలు మొదలైనవి బిడ్డలెక్కువగావినుటకు మక్కువపడెదరు. “సత్యమేవ జయతి” “సత్యంవద ధర్మంచర” యెడెడి కథలు బాగుండును. షోభకరమైనట్టి కథలకై చదువు నేర్పిన బాలురు ముందంజలేయుదురు. కాని వినుగు

పుట్టింపెడిదియు భీతికరములైనట్టివియు ఈ కరములైనట్టియు వంచకత్వము నుపపాదించునట్టిన్నీ కథలను చెప్పఁగూడదు.

బాలరయం బభిరుచియు నిత్యమాకతోత్సాహమునుగలిగించు సామర్థ్యము కథకుండవలెను. అభినయ పూరితమై, వటవాకాశలముగలదై చాపరస భూయిష్టమై అంత్యప్రాసాది నియమముగలదై యుండవలెను.

### కథ చెప్పెడి విధానము

కథ చెప్పుటో మైమరచి యావేశపూరితుడై నట్లుండవలెను. వీటన్నా విజ్ఞలకున్నా కొట్టినవిండియై యున్నకథనే చెప్పము. నీ చిలుకప్రాయమున నీవుచిని ముచ్చటపడిన కథలను జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొంటు ప్రేయస్కరము. విస్తరెట్టికథలు కావలెనందుకో అట్టివానినే చెప్పట యుచితము. విస్తల యెట్లుయెదుట నీ కథల యుండలి పాత్రలు “తోలుబొమ్మలు”వలె తాండవ మాడునటులఁ జేయవలెను. వీ పదకాలము విశేషములు లతో నిండిపోవలెను. విద్యకేర్చుకొను విద్యలు మూడు విధములని చెప్పవచ్చును. శ్రోత్రేంద్రియ మెక్కువగా పనిచేయువాడు (audiles) స్పర్శేంద్రియ మెక్కువ చురుకుగా నున్నవాడు (tactiles) చక్షుఃేంద్రియముద్వారా విషయసంగ్రహణము చేయువాడన్నా (The visuals) అందులకై యిట్టి మూడింద్రియములకు గ్రహణ యోగ్యములగు చిత్రములతో వొప్పారెడి కథలు చెప్పుచుండవలెను. మీ కథ కొండవీటిచేడవంటిది కాగూడదు. ఎంతకు దించిన వంతయించి. సాధారణ మగు నభినయమును కథకుఁడు చేసినను తెప్పలేదు. విద్యలు దానిని బాగుగా నానంపించినచో “మల్లా” యందును గాన మొనటి పర్యాయమే యుండలి విషయానుక్రమణిక బాగుగా గుర్తుంచుకొనవలెను.

ఈ కథ వీరి యిదియని వీవు చెప్పనుగూడదు. విద్యచేత చెప్పించ యత్నించునుగూడదు. ఈ లక్షణ

ములుగల కథకుఁడు శ్రోతయందు కథనూద నొక కాన్త్రువు నెడి యాశ్చర్యమును జనింపఁజేయును.

### కథ చెప్పవలసిన సమయములు

కథ బాగుగా చెప్పవలయుననినచో సమయాసమయ వల పర్యాలోచనచేసి చెప్పుచుండవలెను. సరిసరములు నిశ్చయముగ యున్నతరి యాపనికే బూనుకొనిని బాగుండును. పువతక్రి, అంత్యప్రాసాది నియమములు గల కథలనే చెప్పవలయును. విస్తృతమైన బాధపడుచున్నను ఇతర కార్యాసక్తుడైనపుడును కథచెప్ప నుంకింపఁగూడదు. అట్టియెడ వానియవధానమును మల్లించుట కష్టతరముగదా! నిద్రపోవుటవలెను విస్తల కల్లపుడును శాంతయై క్రమము అనగా నాటల పాటు గలిగింపని కథలనే చెప్పవలెను. అటులఁ గానిచో మనఃక్షోభముకెంది విస్త నిదురపట్టుక చిక్కచులో పట్టువలె కొట్టుకొనును. ఒకచేత నిద్ర గాంచినను దుస్వప్నములఁ గనును.

కథకుఁడు గమనింపవలసిన కొన్ని నియమములు:-  
కథ యెటుల చెప్పవలయునని ప్రశ్నించుట ములభమే గాని దానికి ప్రత్యుత్తర మొసంగునవచ్చుట కేదికైదు తలప్రాణము తోకనవచ్చును. ఇదియు నొకకళయే. తద్వారా కథకుఁడు మహత్తరమైన వర్తమానము విసంగుచున్నాడు. కథకుఁడు తాతెప్ప కథయందలి కన్తమఖములు లా వమధినిని యుండినచో కథకు విలమెక్కువయగును. అట్టియనుభవములు సమయము వచ్చినపుడు వానిమోమున మవ్యక్తములు గావలెను. అటుల సుద్రిష్టఁడొగాని యెవ్వఁడు నీపనికే బూనఁ గూడదు. అట్టి యనుభవ మనుభవైకవేద్యమేగాని కావలెనని పెంఁగులాడిన వచ్చును. అందువలన కథకుఁడు గుర్తిగ్రహణ ప్రాణములై యుండవలెనని స్పష్టముగుచున్నది.

కథకుఁడు స్వకార్యా చరణమునం దప్రమత్తుడై సవా ప్రవర్తించవలెను. నాలుక తడఁబడఁగూడదు.



కథలోవచ్చెడి పాత్రలు పట్టణములు మొదలగువాని నామము లుచ్చరించుట పాతపదజ గూడదు. కథాంశములను వదలివైచి వానిని తిరిగి అతుకుపెట్ట చూడరాదు. కథను లాగుగా నలగాపానము చేసికొన వలదున డింకితరుగుడువాగ్యములు కొందఱు ప్రయోగించును. అట్టి యభ్యాసమును మానవలెను. కథకుడు సాధ్యమైవలెవలెను స్వభావవై యుపయోగించవలెను. విద్వలద్వానిని విని స్వర్ణనీనాదములచేతను వలె శ్రోతపర్య మొనరించుకొందురు.

పాకకాలలయం దుపాధ్యాయులు కథచెప్ప నిచ్చ గించినచో వర్ణచంద్రాకారముగా బుడుతలను కూర్చొన పెట్టవలెను. ఒకరివెరుకనొకరిని కూర్చొననియరాదు. ఉపాధ్యాయు డందఱికినెరుగుగా దగ్గరగాకూర్చొన వలెను. కాని వారు భవనిచేతు మొదలుపెట్టినచో నీవు కథను వారల కాల్గొదకరనుగువటుల చెప్పట లేదని యర్థము. కనుక నీలోపమైతియో కనుగొని యద్వానివలెనుకొనుము. ఆరంభమునందే పిల్లలను వశముచేసికొనువట్లు ప్రవర్తింపుము మొదటివాక్యము నుడువగనే నుడువతలందరు విన్నవీకె త్తివట్లుండవలెను. ఉపరి నీ వమితోత్సాహము గడుపకవలెను. నీవాగ మృతపు సమాధారయే వారి యుత్సాహమునకును దోహదయగును. కథకుండు లీనమైనచో పర్యమును నులభియగును. దిద్దింద్రుతావులవంటిదిగను పిల్లలను తెలిసిట్టివియు వగు పదములనే ప్రయోగింపుము. కథకుండులి విషయకాలమెప్పుడును క్రమములేపు కూడదు. నీవు వినుగు కంఠరచునెడల విడ్డలుకూడ వినుగుజెంచి వారియుత్సాహమును గోల్పోయెదను.

కథకుని వాగ్ధోరణి యెటులుండవలెనో యందుక విచారణసల్పదము. గొంతుదించుకొనుట పనికిరాదు. స్వాభావికముగా నీ వెలులమట్లాడెదనో యటులనే మాట్లాడుము. నీ కంఠద్వని స్పష్టమై యవర్తకమై పరశమైయొండవలెను. యస్కతో మాటలాడకుము. విగపట్టి మాటలాడకూడదు.

విడ్డలవయస్సు — కథలు

విడ్డలవయస్సు ననుసరించి కథల యంతస్తుగూడ మాగించుండును. నీ యేవయస్సువార లే యేకథలు విన కుతూహలముచూపుదుకో! విచారించుటనుంచిది. ఇట్టి విచారణలుపుటకునుండు వివిధవయస్కులగు విడ్డలను వారల కే యేకథలిష్టములో తెలిసికొనియుంటి నని పాఠకులను విన్నవించుచుంటిని. అట్టివిచారణ వాఢారముచేసికొనియే కొంతవఱకు ప్రస్తావించుట కిచ్చగించుచుండుట.

పురాణకథలు సాధారణముగా ప్రాచీనలవతము. వారిమూఢభక్తి భయము మొదలగువిషయముల ప్రతి పాదించును. ఈ పరిపరములను బాగుగా నవగతము చేసికొననివిడ్డకు వట్టికథలువినుట కుట్టుల్లుగనును. ఈనాటి నిరక్షరవీక్షులు వట్టికథలన్న పడిచచ్చురు. రామాయణ మనిన యొకయెద్దుబిరువనిన గొల్లవివిషయము మీర తెలింగియేయుండురుగదా! కథలయం దావిష్కృతము లగు నాదర్యములే వానిని వినుటవలన భ్రమరకీట నాయ్యమొప్పు విడ్డల యాదర్యములుగూడనగును గనుక కథల వెంతయో యుక్తాయుక్తానముగలిగి యేర్చి కూర్చి చెప్పటనుంచిది. ఈకథలవలననే విడ్డల నదవడిక గూడ చాలవఱకు చక్కబడువనుట యతిశయోక్తి గానెరద.

విడ్డకు మూడుసంవత్సరములు మొదలుకొని ఆఱు సంవత్సరములవఱకు ఈవకు పరిచితములగు విషయము లనుకూర్చి కథలనే విన వాకించును. అతఁ డింక నూ భావనాప్రపంచమెట్టిదియో యెఱుంగడుగదా! ఉన్నది యెన్నట్లే వానికి కనుపడునుగాని యందలి యంతరార్థ మతఁ డరయఁజాలఁడు. తండ్రి, గుఱ్ఱములు, కుక్కలు, పిల్లులు, ఎలుకలు, తోటివిడ్డలు మొదలగువానిని గూర్చిన కథలన్న వానికెంతయోనుక్కుచు. అట్టికికుపు పిల్లికూతలు, కుక్కఅకపులు, కివారుకములు వన్న చిందులుకేయును. ఆవయస్సువారికి చిప్పకథలయం దట్టికూతలు కలుపుటమేలు. కథ మిగుల చిన్నదిగా

యంపవలెను. బుడిబుడినదులతోడనే చెప్పవలెను. ఈ పరి అంత్య ప్రాసాదినియనుచులు మిక్కిటముగా నుండవలెను. అనగా “క స్త్రీప్రాయ ధోతవస్త్రే ధాం ధాం” వంటి వాక్యములతో కథ నిండియుండుట మంచిది.

ఆటంపవర్ణనములు దాటిన పిల్లవానికి మారిన భావము లుదయించును. అప్పుడు వాడు విజయవ కథలనేగాక భావవర్ణనలను వృద్ధిపొందించెడి కథలను వినుట కిష్టపడును. మైదావములు, యెడారులు, అటప్రదేశములందుజరిగిన సంగతులను వివరించును. పెద్దపులి సింహము మొదలగువానినిగురించిన కథలు వానివయస్సువకు తగియుండును. అట్టికథ లాంధ్ర భాషలో లేకపోలేదు. “అడవిలో అక్కమ్మ చును మదా, పులిమహారాజ కొడుకా” యను కథలనంటిని చెప్పట యుత్తమము. ప్రాచీనులు ప్రకృతికిజంకి వనదేవతలను, జలదేవతలను, దయ్యములను బ్రహ్మ రాక్షసులను నిర్మించిరి. అది తప్పక మానవనిర్మితములే గాని తమంతటాము జనింపలేదు. అలంకారికముగా కవులు వానిని వర్ణించియుండిరి. మనవారు వానితో గూడిన కథలనుగూడ చెప్పుకొనిరి. అట్టికథ లిప్పుటి వారును చెప్పుచునే యుండిరి. అట్టికథలు ఆటంపమొదలు యెనిమిదివంకవర్ణనముల వయస్సుగల బాలునికి రుచిం చును. ఇవికాక సాహసీపరులగు బాలకులగురించిన కథలన్నను వారికిష్టమే. అన్నతమ్ములు, అక్క చెల్లెండు మేనల్లులు మేనమామలు కథలలోవచ్చినచో వారికి సంతోషముకలుగును. ఈ యాదువిధాలు పై చుట్టములను గుర్తించుచునేయుండిగదా! కర్ణి, తాతయ్య కథచెప్పినచో విద్యలు “అమ్మా మనతాత నుప్పుడువస్తా” దని యడుగుటయు నందువలననే.

ఎనిమిది మొదలు పల్ల డెండువంకవర్ణనములవఱకును బాలురు వీరవర్ణనములనుగూడ కథలను విన విచ్చ

గింతురు. ద్రోణుడు అశ్వధామ, కర్ణుడు, భీముడు, చేవివర్యులను వర్ణింపునది పంతుళ్ల ప్రాచారాతీయ దురు. రాజపుత్రుల కథలవినున వాఁకిష్టమే. యుద్ధము వచోలాటలు చేయుదురు. విశ్వరూపునితో నెటుల సమరకర్మ మొనరించెనో తెలియగోరుదురు. అభిమన్యుని వీరకర్మముల మాటిమాటికి చెవులకొప్పగించి విందును. అందులకేగదా అట్టివా రనుదినము “గిరికర్ణములు” తెచ్చుట.

కాని పదమూడవవంకవర్ణనము పైబడగనే అర్చా యికి మోటువచ్చుచోయి “నానాన” అబ్బును. తనకర్రమును మంచియుడుపులతో నలంకరించుకొన వలయుననెడికోర్కీలు జనించును. మంచియెట్లుటలు భరించుకొనిన పూతలు, కథలోవచ్చిన వారిని మెచ్చు కొనును. అటులే, నేనును వస్త్రములు భరించ వలయునని కృతనిశ్చయించుదును. అందులకే మనవారు “బిన్నవారికి గుర్తయించినను ముసలివారికి పెండ్లాన్ని చూచినను మురిపె మెక్కున” యనిరి. బాలికలు కథలోవచ్చిన “భేద, భేద” యని లోలోననే మెచ్చుకొందురు. బాలికలనుగూర్చిన కథలను వివరించు గింతురు. “అమ్మా, నీనిమా” అనెదరు.

పైవిషయములనుబట్టి వారివారి యాదంపరిగిన కథలనే చెప్పవలయుననియు, భావయును వారివారికి తగినదే ప్రయోగింపవలయుననియును, ఏచెల్లెవను వారిని వదులనీయబహుదనియు మనము నేర్చు కొంటిమి. ఇతర ప్రభృతీతలుగాని తండ్రులుగాని యౌపాధ్యాయులుగాని కథలుచెప్పనపు డీ వియరు ముల పాటించునది వచ్చుచు నింతకరూరి కింకెన్నల మునుగూర్చి విన్నవించునది మనవిచేయుచు విగమించు మంటిని. అనుభవతల్లిగల ముసలమ్ములుగూడ వీరికై యందు చిట్టలేగదా!



# మాంగళ్యధారణ

చదువుల రామచంద్రయ్యగారు

(మలయాళాచారము)

మలబారున వీరజాతీయగు కులీన నాయరు కుటుంబములందు కన్యలు తామొకరి భార్యలగుటకు మున్న వేరువేరు సమయముల ప్రత్యేకములై విచిత్రములగు “వివాహము”లలో ప్రాముఖ్యత వహించుచున్నారు.

మొదటిది “తాళికట్టు కళ్యాణ” మనబడు మాంగళ్యధారణ మహోత్సవము. జేళాచారము ననుసరించి సతీత్వ చిహ్నమగు సువర్ణ మాంగళ్యము కన్యల కంఠములకు గట్టబడుచున్నది. “సంబంధ” మను నిజమగు వివాహమునకును దీనికి నెట్టి సంబంధము నుండిదు. దీని యనంతరము నిజమగు వివాహము జరుగవచ్చును; జరుగక పోవచ్చును. “తాళికట్టు” ఆచారము కళ్యాణమున నొక భాగమైనను అదియే వివాహముగాదు. మలబారున దిదియొక చిత్రము. ఊయెల యం దూగుచున్న వసికూన మొదలు ఋతు మతిగాకముం దేవయస్సునగాని కన్యకు, సంఘమునగల కొన్ని మతప్రతిబంధకముల నుండి తప్పించుకొనుటకై మాంగళ్యధారణ మహోత్సవము జరుపబడుచున్నది.

సవినాచారములు - వ్యాపించినకొలది, పురాతనమును, ఆడంబరసహితమై రేగి యున్న యీ యాచార మడుగంటుచున్నను

సనాతనకుటుంబములం దిది యొకను అవశ్య కరణీయముగా నెంచబడుచున్నది.

సాధారణముగా హిందూకుటుంబము లన్నిటియందును జరగు వివాహముఖ్య విధులతోనేకీర్ణవింపక “తాళికట్టు” తంత్రము వింతగొలుపుచుండును. అందు పాల్గొనువారు దాని నియమములకు బద్ధులుగారు. అంత మున వివాహవస్తువుల జంచు వద్దతి ఆశ్చర్యకరమగు విషయము.

కుటుంబమునకు పెద్దయగు “కార్నవాన్” యీ విషయములందు శ్రద్ధవహించి కన్య జాతకమును జ్యోతిర్జ్యోత్స్నలకు జూపించి యీ కార్యమునకు సుముహూర్తమును నిర్ణయించును. తగిన “వరుడు” ముందే కుదిరి యుండిన మేలు; లేకున్న లేనునో నన్నిటి యందును తులతూగుచు వధువుజాతకముతో సరిపోవు జాతకముగల యువకుని బ్రాహ్మణ సంకరజాతీనుండిగాని నాయరు కుటుంబముల నుండియేగాని మాట్లాడియుంతురు. అతడిందులో పాల్గొని తాత్కాలికవరుడుగా నుండినందులకు కొంతధనము గ్రహింప వచ్చును.

ఈ కార్యము జరుగుటకు ముందుదినము రాత్రి వధువు స్వేతవస్త్రధారిణియై పెక్కు

అభరణముల ధరించి తలపై ముసుగువేసుకొని ముత్తయిదువలు తోడరా నింటియందు ఉత్సాహాగమున ప్రత్యేకింపబడిన గదికి వెళ్లును. అచ్చోనొక బ్రాహ్మణ పురోహితురాలు వేదమంత్రములు పఠించును.

అందు జేరినవారండ రచటినుండి వివాహమండపమున కరుగుదురు. అది వెదురు కొయ్యలతోడను తాటాకులతోడను నిర్మింపబడి పుష్పముగా పుష్పములతో నలంకరింపబడియుండును. అచట జరుగవలసిన విధులు జరుగుచున్నపుడు వధువు ముసుగు ధరించి సిగ్గుతో తలవంచి కూర్చుండియుండును. వధువు వివాహపండిరిని యేడు మారులు ప్రదక్షిణముచేసిన పిదప పురోహితుడు మల్లెయంటుగలపాత్ర నొకదానిని చేబూని చక్కగ నలంకరింపబడిన యేనుగు నెక్కి, బాణసంచాలు వాయిద్యములు జెలరేగ మొరవణితో దేవాలయమునకు వెళ్లును. ఇచట మాంగళ్యమునకు పూజచేయబడి సంతట మొరవణి యింటికి మరలును.

మరునాడు వధువు ఉత్తమ వస్త్రాలంకారములను ధరించి ఇత్తడిదీపమును అన్నపుకుండయు నుంచబడిన ప్రత్యేకమగు గదికి వెళ్లును. ఇచటినుండి తిరిగి వివాహపండిరిని చుట్టి సూర్యుని బూజించి బైటకూర్చుండి వరునికొక కెదురుచూచుచుండును. వరుడును సమీపగృహమున వసింది విందారగించి, మొరవణితో వచ్చును. వధువువక్షపు పెద్దలాతని కెదురేగి లోపలికి బిలచుకొని వెళ్లెదరు. అతడచట ముఖము గడగొనును.

మూడవమారు పండిరిని చుట్టించి పెద్దలు వధువును లోనికిగొనిచని వరునిప్రక్కన కూర్చుండబెట్టెదరు. వధువుతండ్రి వధూవరులకు నూతన వస్త్రములనిచ్చును. వానిని వారు ధరించిన పిదప బ్రాహ్మణులకును అతిథులకును దక్షిణలు బహుమతు లివ్వబడును. సుముహూర్తమున పురోహితుడు మాంగళ్యమును వరునిచేతి కిచ్చును. అతడొక కత్తిని తన యెడలియందుంచుకొని, సాభాగ్యసూచకముగా నద్దమును బాణమును నిరుజ్జేతుల బట్టుకొనియుండు వధువు మెడలో గట్టును. భార్యయని సూచించురీతి వధువు వరునికి తాంబూలమును ఫలములను, ముఖము గడుగుటకు నీరము నిచ్చును.

‘తాళి’ గట్టినవాడిపుడు తనకు రావలసిన ధనమును దీసికొని నెల్లవచ్చును. అతిథుల కందరకు తాంబూలము గంధము మల్లెపూలును పంచిపెట్టబడును.

విందులును నాట్యగాన వినోదములును మఱి రెండురోజులవఱకు జరుగును. నాల్గవనాడు తటాకమునగాని నదియందుగాని వధూవరులిద్ద రొకరిచేతులొకరు బట్టుకొని స్నానమాచరించి యూరేగింపుతో దేవాలయమున పూజగావించుటకై వెళ్లెదరు. అచట నుండి యిల్లుజేరినతరువాత వారిరువురొకచో భోజనము గావించుదురు. అంత వారు కడసారి కళ్యాణముపండిరిలోనికి వెళ్లి వివాహ వస్త్రమును రెండుగాజించి యొక్కొక్కరొక భాగమును దీసికొందురు. లేక వానిని పురోహితునికి నిత్తురు. వధూవరుల కటుపై



## గృహలక్ష్మి

యెట్టి సంబంధముండదని దాని యర్థము. ఇవ్వధమున విశేషవ్యయముతో వైభవము తోడి యుత్సవమంతయు పూర్ణానుస్థాపనమగు ఫలితముతో ముగియుచున్నది. వధూనరు లిద్దరు తమ యిష్టమువచ్చిన తోవద్రొక్కి కొరిసవారిని యింకెప్పుడైనను బెండ్లియాడ వచ్చును.

పూర్తిగా వివాహమున కంగీకరించిన యాతడే యీ యుత్సవమునందు వరుడుగా నుండినచో, నాతడు “సంబంధ” మకబడు వివాహాక్రమము గావించి వధువున కొక వస్త్రమునిచ్చి తన భార్యనుగా స్వీకరింప వచ్చును. ఇట్లుగాకున్న నామె యేడు లేక యిరువది యెనిమిదిదినములు చాటి న

మాంగళ్యమును దీసివేయవచ్చును. “సంబంధము” జేసికొనకున్నను, హిందూమతమునందితర బ్రహ్మచారిణులవలెనే, ఆమె బ్రహ్మచారిత్వమునకు కళంకములేదని యెన్నబడును.

ఈ ప్రకారమున మాంగళ్యధారణ మహోత్సవము పూర్వాచారముల నెలకొల్పిన వ్రజ్ఞనిధులచే నవివాహితలగు స్త్రీలకు గలుగుచుండిన యపవాదముల పోగొట్టుటకై సృష్టించబడినది. ఇదియు యుద్ధమువలనగాని రిత్యసంబంధమగు కార్య సాధనములందు నిమగ్నులై యుండుటవలన గాని యవ్వనులగు నాయరు యవకులు దొరకకుండుటచేతనే గల్గినది.

## సంబంధము

మృదుహృదయంబున మెలగుభావం బీవు, అతులితంబగు భాషనగుదు నేను  
ప్రాణమైభువిలోన బరగుచుండువు నీవు, జేహమై యెలమివర్తింతు నేను  
దృఢికిరంబులను శబ్దించుతుంబుర నీవు, వ్యాకులవిరహ గాయకుడ నేను  
మలయసుగంధకోమల పరాగం బీవు, మృదుగతివీను సమీర మేను.

ఆమలహానుఘాతరకళా హాస మీపు  
మధురమంబగురాత్రినై మనలు చేచు  
యీశ్రవంచంబునందున నీవు నేను  
లేచిస్థలముల వెందెన గానబడవు.

న. గోపాలకృష్ణారాయకవి.

వీరగాధలు వీనులకువిందు. వారి తల్లుల చరిత్రములు కర్ణములకమ్మతోపమానములు. అక్కరు చక్రవర్తి మందినాడనియు, నాతని పరిపాలనమున ప్రజలు సుఖించిరనియు విని యానందించినాము. అట్టి మహానుభావుని తల్లి ఏపుణ్యశీలయాయని కుమారాలము జనించినది. భారతభూమికా రాజచంద్రుని బ్రసాదించి యాహ్లాదమును సమకూర్చిన యామెకత, యమ్మతోపమానమగుటతో భేదాభిప్రాయములేదు.

హిందూదేశము వీరులకు బుట్టిల్లు. హమీదాబేగము, అక్కరు మాతృదేవత.

హుమయూన్ చక్రవర్తిని చతురంగములో రాజును వలె తిన్నచో నిలువనీయక నిలిచినచో, దివిసీయక షెర్షాను, తిప్పితిప్పి కొట్టెను. తుదకు దన దురదృష్టవశమున నీ చక్రవర్తి యాతనితో సంధిచేసికొనవలసి వచ్చెను. ఉభయసైన్యములును ప్రాత పగలు మఱచి నెమ్మదిగా గాలముబుచ్చుచుండిరి. కాని, ప్రాతపగలు అగ్నికణముల వలె మరల రాజకొని వారిదువురకు జచ్చు వెట్టినది. షెర్షా నున్నట్లేయుండి యొకనాఁ డాకస్మికముగా హుమాయూను సైన్యముల పై బడి యందఱను హతమార్చెను. హుమాయూనుప్రాణము మాత్ర మతికష్టముపై రక్షింపబడెను. ఇట్టి కష్టదశలో నాతఁడందందు గ్రుమ్మరుచుండగా నొక

మహమ్మదీయయోధుడు మారితయగు హమీదాబేగ. మాతని ప్రేమించి యుద్వాహమాడెను. తినుటకన్నము, కట్టగుడ్డయు, నిలువనీడయులేని దశలో నాతని బరిణయమై యామె యాతని కష్టములలో బాల్సొన బ్రారంభించెను.

దేశమందచ్చటను నిలువ నీడలేక వారు, సింధుదేశపు కుదారిని బ్రవేశించిరి. కాలము వేసగి. అందులో నుష్ణవాయువులు వీచి కన్నులు, నాలుక ఆరికొనినపుడుండెను. క్రొత్తపెద్దికూతున కీ తిప్పలు తటస్థమయ్యెనట. అనేకులు దాహతురులై యసువులఁ గొల్పోయిరి. పచ్చనిమొక్క యొక్కటియు లేని యా యెడారిలో పచ్చి మందిసిగ్గైన దొరకక వారు చాల శ్రమపడిరి. ఇట్టి భయభరముగు నెడారిలో నల్లుపరిజనముతో హుమాయూను హాపుతుండెను. పరిజనులు విడువలేక యాతని వెంటబడిరిగాని, అతఁ డిచ్చు జీతమునకును భత్యమునకును గాదు. దీసికొోదు వెనుక షెర్షాను సైనికులు తఱుముచుండిరి.

ఎట్టులయినను తన భార్యను గాపాడ నెంచి, యామెను గొలఁది సైనికులతో నమర్కోట వైపునకు బంపి తాను కొందఱు సైనికులతో శత్రు సైన్యములను డిక్కొనుటకు నిలిచియుండెను. కాని ఎంతసేపటికిని శత్రు



## గృహలక్ష్మి

సైన్యములు వచ్చుచుండలు క నఁ బడక పోవుటచే దానును నమరకోట వైపునకు బయలుదేరిపోయెను. త్రోవలో వారిడుములు పడి తుదకు కొనయాపిరులతో నమరకోటకు జేరుకొనిరి. అచ్చటిరాజు వారి నాదరించి తగు సదుపాయములు చేసెను.

నవమాసస్ఫూర్తియైన వెనుక నొక శుభ లగ్నమున హమీదాబేగం వంశరత్నముగ అక్కరును బ్రసవించెను. అతఁడు జన్మించ గానే, హుమయూను తన చెంత మిగిలి యున్న కొందఱు కన్ఠూరిని, దాని పరిమళము భారతీయాకుమారుని భ్యాతియు వ్యాపివలె ననునట్లు, తన పరిజనులకు బంచిపెట్టెను.

మాతాశిశువుల నమరకోటయందుంచి యాతఁడు మునుపటికంటె వెక్కువ పట్టుదల తోఁబోరి శత్రువులను జయించి చక్రవర్తిత్వము వడసెను.

ఈతని వెనుక అక్కరు సింహాసనారూఢుడయ్యెను.

హమీదా తన తనయునకు సత్ప్రసర్తన ఔదార్యము, త్యాగబుద్ధి, శౌర్యము నుగ్గు పాలతో బెట్టి పెంచినది. అక్కరు హైందవ చక్రవర్తులలో ప్రగగణ్యుడయ్యె నన్నచో, నది హమీదాకడుపు చలువయన్నమాట యతిశయోక్తికానేరదు.

## గొల్లవాని యుక్తి

అళోక్షనిరాజ్యంలో జీవహింసచేయకూడదని శాసనంచేశాడు. కొన్నాళ్ళయిన తర్వాత ఒకగొల్లవానికి మాంసము తినవలెనని బుద్ధిపుట్టింది.

దొంగతనంగా లేతమేకను చంపాడు. ఇంతలో రాజభటులువచ్చి వానిని మేకతో కూడా రాజముండట పెట్టారు. రాజు గొల్లనిచూచి రాజాజ్ఞపుల్లంఘించి యీ మేకను ఎందుకు చంపావు అని అడిగాడు. గొల్లకు నిరుత్తరుడైనాడు.

రాజు—ఒరీ నాముందే జవాబు చెప్పలేకున్నావే లేవు దేవునిముందేమిచెప్తావు?

గొల్లడు—నేను చచ్చిపోయిన తర్వాత నన్నేమడుగుతా దా దేవుడు?

రాజు—నిన్ను బ్రతికించి అడుగుతాడు

గొల్లడు—అయ్యా ఈమేకవుంటేగదా నాతప్పు ఋణవయ్యేది !!

రాజు—ఒరీ మూర్ఖుడా, దానినిగూడ బ్రదికించి నీయెదుట నిలబెట్టారు.

గొల్లడు—అట్లయితే నామేక బ్రతికుంటే నన్నెందుకు దండిస్తావయ్యా అని అదేవుడినే అడగనా?

సభ అంతా నవ్వారు. రాజు గొల్లవాని తెలివికి మెచ్చుకొని వానిని విడిదిపెట్టెను.

పోతుల జయలక్ష్మి.

భాస్కరాచార్యులు జ్యోతిషవిద్యా పారంగతుడు, 1100 శాలివాహనశక శతాబ్దమునందు సిద్ధాంతశిరోమణియను గ్రంథమును రచించుచును. ఈ తనికి లీలావతియను కుమార్తెకలదు. ఈ ఆచార్యులవారు లీలావతి జాతకమును పరిశీలించి యామెకు వైధవ్యము గలుగునని చెలిసికొనిరి. తనూజ కెటులైన వైధవ్యముఁ దప్పింపవలెనని యెఁది యాయన యొక సుముహూర్తమున పూర్ణాయువుగల వరునిఁజెచ్చి వివాహముచేయ నిశ్చయించెను. సుముహూర్తలమున తనూజాత వైధవ్యము తప్పగలదని యాతని నమ్మకము. అందుకొర కాతను సుముహూర్తకాలము పరిగ నెఱుగుటకై జలమునందొక ఘటికా యంత్రమును నిర్మించెను. లీలావతి అఘటికా యంత్రములోనికి నీ రేటులు వచ్చుచున్నదో తలచుచుకొని చూచుచుండెను. అట్లామె చూచుచుండగా నామె తలపై నున్న అక్షతల గింజయొకటి బారివడి యామెంత్తరంధ్రమును

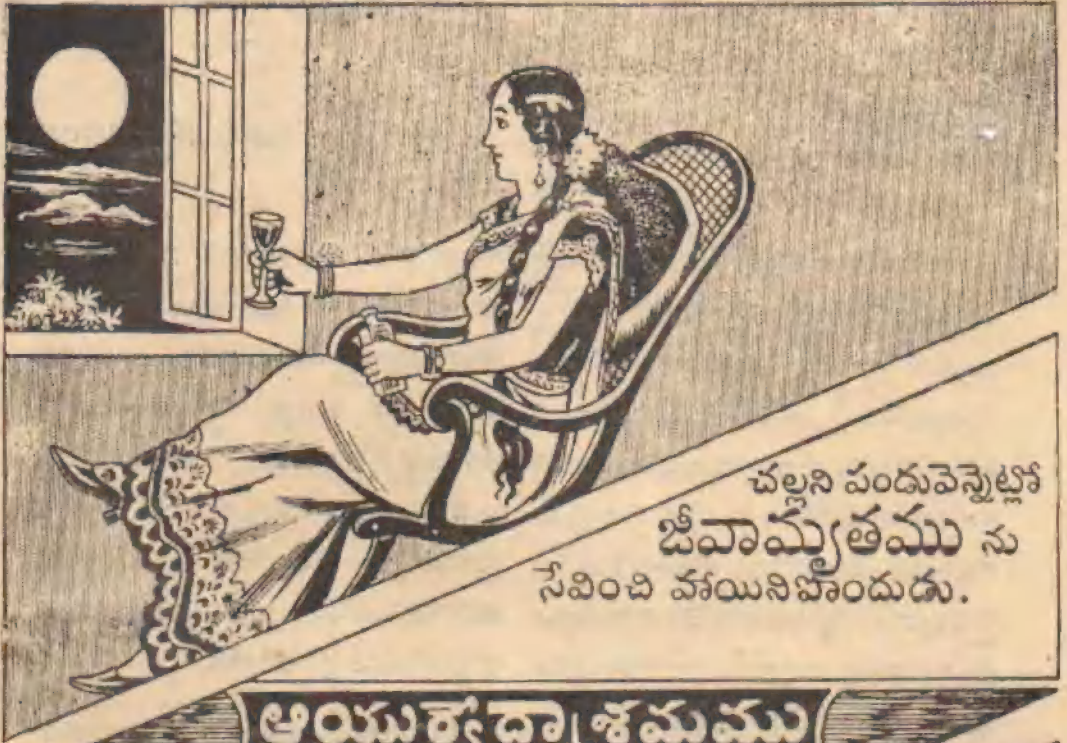
గప్పివై చెను. ఆకారణముచే నాయంత్రము వలన పరియగుకాలము తెలియక యేదో యొకముహూర్తమున వివాహము గావించిరి. వివాహమైన పిమ్మట స్వల్పకాలములోనే యామెభర్త మరణించెను. లీలావతి తనకు సహారసుఖము లేకున్నను జీవిత మానంద ప్రదముగ తేసికొనదలచి నహజముగ విద్యాభిరుచిగలదగుటచే తండ్రికడ గణితశాస్త్రమును జ్యోతిషమును నేర్పికొనెను.

లీలావతికి జ్యోతిషమందుగలప్రజ్ఞ యసామాన్యము. ఆమె యెఱుఁగిముసములలోనే వృక్షములపై నగల యాకులసంఖ్య చెప్పుచుండెడిదట.

లీలావతిగణితశాస్త్రమని యామెకు తండ్రికి గలిగిన ప్రశస్తి తరములు ఒక గ్రంథముగా నేర్పడి ఇంగ్లీషుపారమీమొదలగు భాషాంతరీకరణములనుగూడ బొంది యున్నది.

“చదుననివాఁడజ్ఞాఁడగుఁ  
బడివిన సదసద్వివేకచతురత బడయున్.”



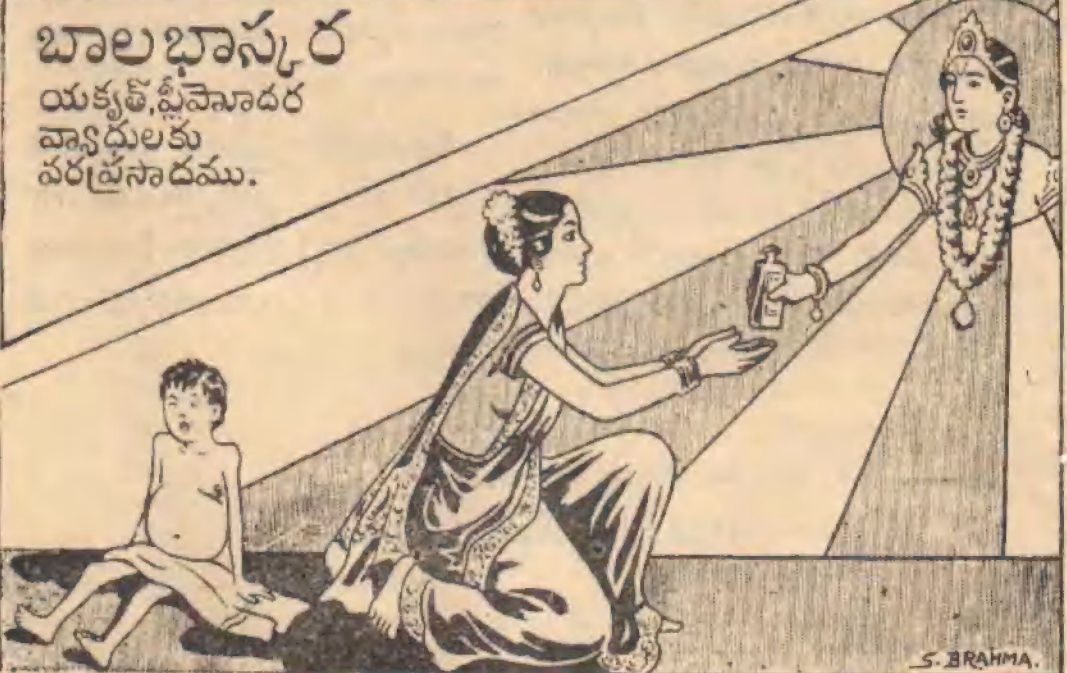


చల్లని పండువెన్నెట్లో  
జీవామృతము ను  
సేవించి హాయినిపొందుడు.

**ఆయుర్వేదాశ్రమము**  
మద్రాసు.

**బాలభాస్కర**

యకృత్, ప్రియోవాదర  
వ్యాధులకు  
సరస్వతీసాదము.



S. BRAHMA.

# శ్రీ సరస్వతీ బాయి గారు

( హరి కథలు )

హరికథచేయుట ఒకవిధముగ యోగ విభూతి. దీని మహిమను సంపూర్ణముగఁ దెలుసుకొనిన వారు మహారాష్ట్రీలు. వారిలోఁ బ్రవధమ గణ్యుఁడు రామదాస స్వామి; రెండవ మహాశయుడు తుకారాం. వీరిరువురును శ్రీ శివాజిమహారాజునకు గురువులు.

హిందూమతము తురకలచేతిలోఁబడి ప్రమాదస్థితియన్న కిష్టనయమున నీ గురువులు, శిష్య ప్రశిష్యులతోఁగూడ దేశ సంచారముఁజేసి దేశము, మతము, రాజభక్తి నీతి మొదలగువానిఁ గూర్చి సామాన్య జనులకుఁ బ్రబోధముఁజేసి దేశమతముఁ గాపాడిరి. శివాజీయే ప్రభువు - శంకరుఁడే దైవము' అని పాదురు నెందరో మాన్యులు తమ ప్రాణములను దుఃఖకల కత్తుల కెఱపెట్టిరి; కాని మతాంతరులు గాలేదు.

హృద్యములగు వద్యములు, మధ్యమధ్య చిన్న చిన్న పాటలు, తేటలఁదేరు మాటలు గల్పించి యా కథకులు సమ్మోహనాస్త్రముల వలె బుర్రాగధలను బ్రయోగించుచు, శ్రోతలను లక్ష్మీవలకులుగ నాకర్షించుచుండిరి. వారు పన్యాసులు; వారికి ధన మక్కరలేదు; వారు కొరునది హిందూదేశ యోగజ్ఞము మాత్రమే! దీనికి మతమే యాధారము. మతవిశ్వాసము రూఢియైయున్న

పును మనుజులు దాని రక్షణకై ప్రాణముల నైన భారవోయుట యొక యాశ్చర్యమా! మతమునకును రాజకీయమునకును సంబంధము లే దనుమాట నిరర్థకమే! విశేషించి అది మహావర్ధకరము కూడనై యున్నది. సర్వ విషయములయందు హిందూ దేశమున నక్షత్రప్రాయముగా నొనరించుచుండిన దీ మతవిశ్వాసమే. హిందూదేశచరిత్రయందు మహారాష్ట్రీయుగము స్వల్పకాలికమే! తథాపి ఆస్వల్పమే చరిత్రకంతకు వన్నెఁదెచ్చినది. ఎందువలన? ప్రజాసామ్యమునందు మత విశ్వాసము ప్రేభులన్నుకొనియుండినను. దాని రక్షణకై వారు తమ ప్రాణములను బలి పెట్టిరి. శివాజీ మహారాజుగారి చరిత్రము నడుగుదుముదా! ఆతడు పండితుఁడుకాదు. మరియేవిధమైన నాగరకతావిశేషములు గాని యారనియందు మృగ్యములు. కాని యాలని మతవిశ్వాసము మాత్రము హిమ వత్సర్యతప్రాయము. భక్తిపారవశ్యతయే యాలనికి ముఖ్యమగు రాజలాంఛనము. దానినిబట్టి 'యథారాజాతథాచక్రా' యను న్యాయమునఁ బ్రజలంధరుకూడ నొప్పిరి. ఇట్టి యుత్తమస్థితుల కన్నిటికిఁగూడ మూలకారకు లీ హాసదాసులే. వారి యుద్వృగ, రాజధిరాజులను వారికి బాదాక్రాన్తులనుగాఁ జేసినది. ఇదే వారు సుపాదించిన యోగవిభూతి. వారు సిద్ధివొందినారు.



కీర్తిశేషులగు మహాదేవ గోవిందరాజుడే గారు, సంఘసంస్కరణ ప్రచారమునకై యవలంబించిన దీయోగమార్గమే!! హాయిగల పాటయు, దీయని మాటయుఁజేరి చేయలేని వనియున్నదా!

మన యాంధ్రరత్నము నొకసారి స్మరించు కొందము! ఆంధ్రదేశమునకు వన్నెవాసుఁడెచ్చిన దొక్క యీ మూర్తియేకదా! ఆ సంగీతము, ఆ సాహిత్యము, ఆ వాగ్ధాటి, ఆ శాస్త్రవేత్తము!! ఆహా! లక్షోపలక్ష లాతనికి జోహారు లొనర్చుట మనమెరుగమా!

అదుగో అట్టివ్యక్తియే యీ మన శ్రీమతి సరస్వతీబాయిమ్మగారు. విశేషించి యీ మూర్తి ప్రీతగీయగుటనలన దానికుఁబె నొకవిధమున సుత్యుష్టతరమే యనవలెను. ఆంధ్రదేశమునం దీ యిల్లాలిని జూచినవారు చాల తక్కువమందియే. కాబట్టి అట్టి సోదరీమణుల విజ్ఞానయోగజ్ఞేమాభివృద్ధికై యిది వ్రాయఁబడుచున్నది.

ఈ యమ్మగారి జన్మస్థానము గుత్తి. 1898వ సంవత్సరమున నీమెజననము. శ్రీమతి భాగీరథమ్మగారు తల్లి; రామారావుగారు తండ్రి; వీరు కన్నడబ్రాహ్మణులు-మధ్యులు. ఆకాలమునం దీ ప్రాంతములలో నాంధ్ర భాషకే యెక్కువ ప్రాముఖ్యత యుండుట వలన బాల్యమున నీమెయు నాంధ్రమే చదువఁబ్రారంభించెను; కన్నడము మాతృ భాష, అరవము దేశభాష; కాబట్టి తొమ్మిది పదేడుల యీడు వచ్చునప్పటికి మూడు

భాషలతో నీయమకుఁ బరిచయముగలిగి వది. అసలే కుశాగ్రబుద్ధిగలబాలిక; దానికిఁ దోఁచి భాషాత్రయపరిజ్ఞానము!! ఇత సంస్కృతభాషాభ్యాసమున కేమి యభ్యస్త రము?! అంతేకాక యీ అరవదేశమున నాడుపిల్ల లంతోయింతో సంగీతము నేర్చి యుండవలయుననుట యొక సామాన్యాభిప్రాయము. ఇట్టిపరిస్థితి లంతటను అందరికిని సమకూడవుకదా! అది యట్లుండనిండు.

ఇట్టిస్థితియం దీ బాలిక తలిదండ్రులతో చెన్నపట్టణము వచ్చి తిరువల్లిక్కేణిలో నుండవలసివచ్చెను. అప్పటిదివసులులో నీ తిరువల్లిక్కేణి యంతయు మహారాష్ట్రుల పుట్ట! కాబట్టి మహారాష్ట్రభాష, వద్దన్నను రాకతప్పదుకదా! అంతలోనే పెండ్లిబుదిరినది. సీ. రాఘవేంద్రరావుగారమ నొకసురూప విద్యావినయసంపన్నుడగు యువకున కీ కన్యారత్నము యథావిధిగ నీయఁబడెను.

ఆ తరువాత క్రిశ్చియన్ కళాశాలలో సంస్కృతపండితులుగా నున్న శ్రీయుత తిరువాది కృష్ణాచారిగారు మిక్కిలి వాత్సల్యతతో నీమెకు సంస్కృతమునేర్పఁబూనిరి. జనాభయాకూ బలీవస్తాద్ గా రొకసమయ మున నీమె పాటవిని యాన దమునొంది 'యీ శారీరమునకు హిందుస్థానీగానము లేగియుండు'నని స్వయముగా శ్మనోసంగ జొచ్చిరి. ఇదే పూర్వపుణ్యము.

శాస్త్రవిశ్వాసమే యున్నయెడల నీమె యొకకారణజన్మ యనకతీరదు. ఇట్టికారణ జన్ములకు గురువులు నామమాత్రులు. వారి

యువదేశము కాగానే ఆ యాప్రాక్తజన్మ విద్య లా యా విద్యార్థులను దమంతటఁ దామే ప్రాపించును. కాబట్టియే, కాలి దాసుఁడు 'ప్రవేదికే ప్రాక్తన జన్మవిద్యా' యనెను. దీనినిఁ గాదనలేము. పదునైదు సంవత్సరముల ప్రాయము వచ్చునఁకి శ్రీ సరస్వతీబాయి సంగీతసాహిత్యములయందు పట్టభద్రురాలై లోకము నాకర్షింపఁ జొచ్చెను.

ఈసమయమునందు శ్రీ శంకర్ నాయరు గారిని మనము స్మరింపవలసియున్నది. ఆ మహాశయుఁడు హైకోర్టుజడ్జిగానుండెననియు, రాజకీయవిషయవేర్తె యనియునే తరచుగ వినికి; కాని యాతనికుండిన యితరవ్యాసక్తు లంతగా నెవ్వరికినిఁ దెలియవు. ఆతఁడు పరమ సంగీతప్రియుఁడు. సాహిత్యవేత్త; స్త్రీవిద్యాభి మానులలో నగ్రగణ్యుఁడు. మన ఈసరస్వతీ యువతీలలామముచేఁ దమయింటఁ 1907 వ సంవత్సరమున మొట్టమొదటి హరికథా కాలక్షేపమును జేయింపఁబూనుకొనెను. "అడుదియా! హరికథయా!! - అడడాడా!! యెంత యవమానకరము !!!" ఊరంతట నెక్కడఁబూచిన నివియేమాటలు. సంగీత విద్వాంసులందరు నొకఁకేకట్టు. మృదంగా ద్యుపకరణములు సమకూడుట కష్టసాధ్యమై తోచినది. ఏమైనను పట్టినవారు శ్రీ నాయరు గారు; కాబట్టి యట్టివారి కేదియు ససాధ్యము కాదు. ఈ మత్సరగ్రస్తుల మూలమునఁ గలిగిన యుల్లేపమువలన నాటి సరస్వతీ బాయమ్మగారి నావేశించియుండిన సరస్వతీ

దేవి యీనాటికిఁగూడ నామెను విడువ లేదు.

1916 లో బొంబాయినగరమున గాంధర్వ మహావిద్యాలయ ప్రభుమాచార్యులగు శ్రీ విష్ణు దిగంబర్ పులస్కరుగారు ఈ విదుషిని గాయపఱుబిరుదము నిచ్చి మన్నించిరి. 1920 వ యేటఁ బూనానగరమున లోక మాన్యులగు తిలకుగారు ఈమె కథాకాల క్షేపము విని కీర్తనపఱుబిరుదము నిచ్చి సత్కరించిరి. ఇంతవరకు దాదాపు 130 కడియములను ఈవిద్యావతి సంపాదించఁ గలిగెను.

ఈ శ్రీమతికి సంపాదనయే పరమార్థము కాదు. సంసారసుఖమునది యసలే లేదు. శ్రీ రాఘవేంద్రరావుగా, రీయమను భార్యగా వ్యవహరింపరు. ఈమెయందు వారికొక దైవీయమైన ప్రేమాతిశయము జనించి యది యాతని నామెయెడ నొక శిష్య ప్రాయునిఁగా మార్చినది. ఇది లోక మెరు గకపోవచ్చును - గాని యథార్థము.

ఈ విదుషీమణి కథనకాశల్య మసామాన్యము. అది యథాతథముగ వచించుట దుస్సాధ్యము. ఆమెయేభాషలోఁ బాడినను మాటాడినను అదే యామెకు మాతృభాషయూ యనిపించును. ఆయుచ్ఛా రణసాష్టవమును నుడికారపుఁ బొంకమును అంతసాజములై యొప్పుచుండును. సర్వ సాధారణముగ నటినటులయం దొక్కొక్క రసమున కొక్కొక్క రొప్పియుండురు;



కాని యీమె యట్లుగాక నవరసములకు నొక్కవిధమున నొప్పియుండును. తేత్రాపి పురుషులు స్త్రీలయెడఁ జూపు దౌర్జన్యముల నుద్ఘాటించు నెడ నీమెనాలుక, యొకమెత్తిని కత్తి! ఈమె యాశయములు మహా పుత్రములై శ్రోతలను జీత్రప్రతిమలఁగాఁ జేయుచుండును. ఈమెకు స్త్రీలయెడఁగాని పురుషులయెడఁగాని ప్రత్యేక పక్షపాత మెంతమాత్రమును లేదనట యీమెకథన ములందుఁ దరచుగ ఋజువగుచుండును. మరియు నీయమె కేవల పూర్వాచార పరాయణురాలును గాదు : నవనాగరకతా దిశిష్టయుఁగాదు : భారతపాతీయతా ధర్మ సూత్రమున నీమెయొక్క జీవితయాత్ర యొక మాంగల్యమువలె మెరయు చుండును.

సంతతివిద్యద్వైత్తితో నీసాఖ్య దినములు బుచ్చుచుండును. ఏ విద్యాంసు లీమెను దొలుదొల్ల మాపించియుండిరో వారే యిపు డీయమెను సరస్వతీ యవతారమని మనసారఁ గొనియాడుచున్నారు. ఈమెయు వారలను నిజమైన పితృభక్తితో నేలించు చుండును. నిడుకుండలు తోలుకాడపు కదా! మానవజన్మమెత్తినందు కింతకంటె గోరఁదగినదేది?

మన యాంధ్రజాతీయందే కాదు. మరి యే యితరజాతులయందైన నింతటి యింతి

యింతివరకు మరియొకతె గానఁబడదనుట వాస్తవము!

ఇట్టి విదుషీమణులే యిప్పట్టున భరత భూమి కేంద్రమైన గావలసియున్నారు. పాశ్చాత్య విద్యావ్రభావమువలన మత విశ్వాసము మట్టిపాలైనది. రాజకీయమున కును మతమువకును సంబంధ మెంతమాత్రము లేదను నపోహ యనేకమంది విద్యా ధికుల మనసున నాటుకొన్నది. సంస్కరణము పేరఁ జేయఁబడుచున్న యత్యంతములు మేర మీరిపోవుచున్నవి. వృత్తి గౌరవ మావంతయైనఁ గానకున్నాము. కాని న్యరాజ్యము — న్యరాజ్యమను మాటలు మాత్ర మెచ్చటఁజూచినను వినఁ బడుచున్నవి. ఇట్టి సంతట సమయమందు సామాన్యులకు గూడ మతవిశ్వాసము చెదరుచున్నది. ఇది మహాప్రమాదకరమైన విషయము. ఇట్టి ప్రమాదమునుండి స్వదేశ మతముల సుదృఢించుటకు మానిసిమణులే సమర్థులు. మన యీ శ్రీమతి సరస్వతీ బాయి ననుసరింపఁగల కత్తి చాక చక్రములు గల యువిద లాంధ్రదేశమున నున్నారు. వారి కింతివరకు వచ్చియున్న పంగీత సాహిత్యములే చాలును. వాటితో వారెంతవిద్యునఁ జేయఁగలరు. అట్టి వారినిఁ బ్రోత్సహించుటకే యీ చరిత్రము వ్రాయఁబడినది.

## బ హి ర ం గ లే ఖ

శ్రీమతి చిల్కపాటి సీతాంబగారి సముఖమునకు, కాశీభట్ట సుబ్బయ్యశాస్త్రి, గౌరవపూర్వకముగా వ్రాయు ఆనందలేఖ:—

అమ్మా,

మొన్న మీరు పవిత్రహృదయముతో, అమృతవాక్కులతో, పావనకరముతో, “మొల్లరామాయణము”ను గూర్చి ఆంధ్రమాతృపాథాగ్యలక్ష్మి యనఁదగు, “గృహ లక్ష్మి”లోఁ బ్రకాశింపఁజేసిన వ్యాసరాజచంద్రికను, కనులారఁగాంచి, అమితానందము నందితిని.

తల్లీ! మీ మానససరసీరుహమున, సహజ కవితాలక్ష్మి నివసించియుండుటనో లేక మీ రాస్వాదించిన మొల్లయల్లిక మల్లియలరుల మాక్షికామాఘ్రి, నిజరసనా వాటికను నిలచియుండుటనో శ్రీరామచరిత్రోన్నత్యము నుజ్జేకించియు, కవితా ప్రాశస్త్యమును గూర్చియు, మీరు వ్రాసినప్రశంసాగద్యవ్యాసరచన పండితమండలి హృద్యమై, అబలాజనసుబోధ్యమై, సద్యశోవర్ధకమై, మొల్లరామాయణమునకు వన్నెఁ దెచ్చుచున్నది. నిజమే, పవనవాహినీసంచారమున్నఁగాని, సుమహారథము పరులకుఁ దెలియరాదు. అటులనే మీయట్టి విదుషీచుగుల లేఖనంచలనమున్నఁగాని, కృతి గౌరవము ప్రకటితముగా నేరదు.

మీరు మొల్లరామాయణభాండమునందు ఘనీభవించియున్న కవితాదధిని చల్లగా మఱించి, అందలి మధురరసనవసితముఁదీసి, పాఠకులచే నాస్వాదించఁజేసితిరి. అట మొల్లపద్యకవిత్వము, కదలీపాకమున వెలయుచున్నది. ఇట మీ పద్యకవిత ద్రాక్షపాక మున వరలుచున్నది. మీ లేఖననైపుణ్యమునుబట్టి చూడ ఆనాటిమొల్లను, ఈనాటి తల్లులు తీసిపోవువారుకారని, వెల్లడియగుచున్నది.

ఆంధ్రభారతీమాత, మీయట్టి ఘనోదారస్వాంతలగు సుతలఁ గనుచుండుటచే ఆయమ కామధేనువువలె, ఇప్పటికిని సద్విద్యావైభవకలితలగు సతీతిలకములఁ గనుచున్నదేకాని, వట్టిపోలేదని విశేషమగుచున్నది.

మీ రా ఘనవ్యాసపీఠమున ఆచార్యస్థానము నలంకరించి, తురిపించిన సుబోధా మృతవర్షధారలచే నీరసించుచున్న శ్రీరామభక్తిబీజములు భారతీయమానసక్షేత్రములఁ, దిరుగ మొలకలెత్తఁగలవనియు, మీ రా వ్యాసపుటల నింపిన భాషామర్యాదాలిత



ములగు తేటతెలుంగు తేనెవలుసుల మాధుర్యము నాస్వాదించిన, పోదరులకు గ్రామ్యభాషాభిలాషపై విముఖతకలుగఁగలదనియు, నా కాన లుదయించుచున్నవి.

చిరుతప్రాయముమొదలుగ్గుపాలుపోసి, బిడ్డలనందక్షించుటలో నోర్పునేర్పుగల మీయట్టి తల్లులే యెప్పటికైన, దేశసౌభాగ్యమును, సమకూర్ప సమర్థులగుదురు కాని, పరనాగరకతా వ్యామోహితులగుపిల్లలు సమర్థులుకాజాలరు.

మీ వ్యాసకరాటములోని దేశానురాగభాసురమగు భావకుంకుమమును, భారత సోదరీమణులు నిజసౌలతలములఁ దిలకములనుగా దిద్దుకొని, అద్వములయందుఁ దమ సౌభాగ్యసంపదను, బరికింపఁగోరుచున్నాను. శృపానిధియగు భగవానుడు ఆంధ్రసాహిత్య రాజ్యసీమను ఉన్నతసతీవతాకముల విరివిగా నెలకొల్పుఁగావుత.

మార్కారావు పేట,  
కాకినాడ.  
7-12-35

ఇట్లు  
పోదరుడు  
సాహిత్యవిశారద  
కాశీధట్ట సుబ్బయ్యకాశ్రమి

# మాతృదేవికి

గొల్లపూడి జోగారావు, రు

నీ యకుంతప్రేమ తేనియలు, నీవ  
చోమరందము సోనలుసోనలైకు  
రవ తపించిన యెన్ని సుహృదయములు వా  
సింది నీ జీవితమును స్మరించి నాయె.  
నీవు కల్యాణిమీర్తివి. నీమనోజ్ఞ  
మధురతరకృపావీక్షణామృతముగ్రోలు  
చెన్ని హృదయాలు మునినవో! యీ పవిత్ర  
జీవితావని వేనోర్లతెప్పి కొనుచు.  
లలిత సుకుమారమైనీ సంక్లెష మధుర  
కర నితాంతసౌఖ్య పథాలదవరి, యమిత  
కంట కావృత నిలిదాంధకారబంధు  
రంబయిన నీమ యేప్పు నాహృదయమిప్పు.

ఏమకపతితన యేడ్చు నిపుడహిస  
దుఃఖసాగ రోర్మకలందు దూలినడుచు;  
వెరినై పాడుదు విశాల విపులరాగ  
మాలికల వినిన హృదయాలు కరగ.  
అంతమేలేని యీ దుఃఖాభిలోన  
నిల్చితనుమోడ్చి ధ్యానింతు నీ యపూర్వ  
జీవనాగాధుఃపవృత్తి భావమంది  
రాల్తు నొక యంబుకణము నేత్రాలమండి.  
అతి గభీరమైమోగు నా యమలతరను  
భావితావ మీకొరక యీ ధృతినేడు.

## 40 సంవత్సరముల అనుభవము.

బిడ్డలకు కలుగు యిక్యర్ (Liver) ప్లీహ (Spleen) వ్యాధులకు  
అసలు విజయవగర ఔషధము.

## బాల సంజీవిని (రిజిస్టర్డ్)

నూటికి నూరు శేనులు గుణము.

వివరములను:— విజయవగరాస్థాన ఆయుర్వేద వైద్య నిపుణులగు

డాక్టరు:— విల్లూ పాపయ్య పాత్రుడు & బ్రదరు

98, 99 బ్రాడీసు రోడ్డు, మైలాపూరు, మదరాసు.



పి. కోదండరాం పిల్లే

(శేటు పి. యస్. పొన్ను స్వామిపిళ్లేవారి కుమారులు)

1854-వ సంవత్సరమున స్థాపితము.

ఉత్తమతరగతి కర్రపాముగ్రుల నిర్మాతలు

(పి. యస్. పొన్ను స్వామిపిళ్లే భవనములు)

మీ భవనమును అలంకరించుటకును దానిని ఆకర్షణీయముగ  
చేయుటకును మీకు కర్రపాముగ్రులు కావలయును.

త్వరగా చేసియిరుము. నమ్మకమైన పనితనము.

కర్రపాముగ్రులను కొనుటకుపూర్వము మాతో సంప్రదింపుడు.

పురాతనమైన ప్రఖ్యాతిగల కంపెనీ.

39 & 44, ఎర్ల్స్ నేడ్ వెస్టు; మదరాసు.

## శ్రీ మత్కన్య కావిజయము

ఉత్తమ యక్షగాత వ్రాసినది. పనుమర్తి కృష్ణమూర్తిగారు రచించినది.

వలయువారు నాలుగణాల బిళ్లలు

“గృహలక్ష్మీ కార్యాలయం, ఎగూరు, మద్రాసు”కు పంపురది.



# బాలవిజ్ఞానశాఖ

పాట

బొమ్మలకొలుపు - బోగిచందుగ

బొమ్మలకొలువరో పిల్లలు - బోగిచందుగరో!

అమ్మమ్మలునాన్నమ్మలుతాతలు - నమ్మికొలిచియున్నట్టివేలుపుల. ||బో||

నీతాలక్ష్మణపవనసుతాదులు - నేవింపగ రతనాలగద్దెవయి!

జేతోమోదముతోగొలుపుండిన - శ్రీరఘరామునిఁ జూచుండిదిగో ||బో||

పంచపాండవులఁ బంచాలిని బరి - పాలించి యశముజెంచి జగతిలో!

పంచకులను దునుమాడఁగా నవత - రించినవిష్ణుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడేదో!

పండుగదుస్తులు - పప్పుధప్పలా!

మెండుగతీయని - మిఠాయిపొట్లా!

ఆటలపాటల - యందచందములు!

మాటలతేటలు - మందహాసములు!

యేటికొక్కపరి - యే యిటువత్తుము!

మాటిమాటికిని - మరీ రాము నుడి

||బో||

ఉచియపుగొట్టి

అత్తిలి సూర్యనా రామగూర్జీగారు

సంక్రాంతిపండగా సాగివచ్చేనమ్మ

మా ముద్దుమరదలు ముగ్గులెట్టేనూ

ముగ్గులోపల గొట్టిముద్దలెట్టేనమ్మ

ముద్దపై బంతిపూ మొగ్గులెట్టేనూ ||పం||

పసుపుకుంకుమపెట్టి పూజచేసేనమ్మ

తామరాపూవంటి తమ్ముణ్ణి యీమనెను

చామంతిపూచోలు చెల్లెల్నియిమ్మనెను

మొగలిపూపూలాంటి వగకొణ్ణికోరింది ||పం||

గొబ్బిల్లు అదిమేసి గోడతలుచేసమ్మ

చిన్ని చేతులదండ చేర్చి కట్టనూ

దండలన్నీ బుట్టనింపివేసేనమ్మ

మానుపొంగలికివ్వి, మామ్మ! నీ కననూ॥ పం॥

గొట్టెలమంద

ముర్రా అన్నపూర్ణమ్మ

అనగా అనగా ఓ కుగ్రామం. ఆపూర్ణా బ్రాహ్మణిల్లు ఒక్కటే. ఒంటిబ్రాహ్మణంట్ల వల్లేదు మీదబండిపారినట్లుగాక యెంతో గౌరవంభక్తిగలిగివుండేవాళ్లు గ్రామస్తులంతా. ఏంచెయ్యమంటారు? వృత్తాల్లేనిపూర్ణా ఆముదపుచెట్టగా మహావృక్షం.

ఇక బ్రాహ్మణివిషయం విచారించాంకొంత ముట్టుకు. ఆయన ఆట్టచదువుకోలేదు. ఏదో కచ్చాపచ్చాగా తెలుగుమాత్రం ఏకరువు పెట్టేడు “హాళికులైనా”మని అవరహిత రాజులా అరకతో తయ్యారయ్యేవాడు దుక్కిరోజుల్లో.

ఒకరోజున చతుష్పాత్రపండితు డొకాయన యీపూరిపెద్దల నందరిని రచ్చలో చూచి, యాచనకొచ్చా నాయనా, పెద్ద బ్రాహ్మణి అని అన్నాడు. కానీమండి మా శాస్త్రుర్లు పరీక్షించిన తర్వాత కట్నంయిస్తాం లేండి; వుండిండి మద్యాహ్నండాకా అన్నారు కాపులంతా. సంజలిచ్చగాడు పొద్దెరుగడన్నట్లు ఎప్పుడూ ఎప్పుడూ అని యెదురుగుటకలతో పంచప్రాణాలు దిగపట్టుకొని యున్నాడు కొత్త బావనాయన.

ఇంతలో దుక్కిదున్ని నిక్కినీలిగి మందగుది యెద్దులా యింటిమొగం వట్టాడు

రామశాస్త్రి. కాపు లాయన్నచూచి, యాయన యాచకాని కొచ్చాడు పరీక్షించడి రామయ్యగారూ అన్నారోలేకో మనకొత్త శాస్త్రుర్లు అదేవందుచేసికొని సుస్కృతంలో కిమ్మరివాదం ఆరంభించాడు. రామయ్య మాత్రంయేమిట్రాయదిఅనచికాకు వెండి ‘కం’ లేదు ‘కం’ లేదు బాల్లెద్దుడొక్కలో “ఛా” అని ముష్టియధానికి తారసిల్లాడు. కొత్త శాస్త్రి డీలా అయి ఒక క్రమానికి తేక్కిరిల్లి ఒక యుక్తిపన్నాడు.

నాయనా రామయ్యగారు నేటికి చూచానయ్యా నన్నుమించిన వండితుణ్ణి; గుడి గుల్లలింగంమింగేవాడివి నాయనా అని రామయ్య పిలకలోనుంచి ఒక శిరోజులాగి కళ్లనద్దకున్నాడు. వెంటనే కాపులంతా రామయ్యగారంత దిట్టరికాబోలని వెటగువడి తలావాకశిరోజం రామయ్య లబోదిబో అంటున్నా బలవంతాన పెరికి కళ్లనద్దకున్నారు. నాటినుండి బట్టతలతో తమా రయ్యాకు రామయ్య. అంతటినుండి కొంచెం తెలివినవడ్డాకు రామయ్య; కనుకనేకామోసు మనవాళ్లు బట్టతలవాళ్లంటే సామాన్యులు కారని అనడం. పం! మనదేశంలో యింకను యీలాంటి గొట్టెల మందలేనా? — ఎప్పటికి బాగుపడం.



# పుష్పచయము

లోకమునకంతటిని నివ్వెరహటు గలిగింపగల యా సౌరభ్యము జర్మనుదేశమున కెట్లు వచ్చినదోయని పరిశీలనజేయుచు స్త్రీవేత్తగాహంగాయి తెలియజేయుచున్న యథార్థవిషయమిది:—

జర్మనువా రెల్లప్పుడును పురుగడిగిన మత్స్యములవలె నుండును. ఈ కౌచవిషయమున బ్రపంచములో ముందుగా దీరివి తెప్పి యావెనుక మరయెవరినైన తెప్పవలెను. రైల్వలోగూడ బ్రయాణికుల ముఖప్రజ్ఞాశ నాని కౌచక్రియలకై సబ్బులును చేతిగుడ్డలును ప్రతివానికి బ్రత్యేకముగా నిచ్చునట్టి యాచారము జర్మనులే యారంభించిరి.

ఇక జేనన్సువెంటుండవలెనో యొక్కదనుండవలయునో — యేపని యెట్లుచేయవలెనో యెప్పుడు చేయవలెనో యను నిశ్చితమపడకు నీ జర్మనుల కుచ్చాస్యసరిక్వాసముల వంటివి. పొద్దులయం దెవరిమట్టుకు వారు గొట్టెలవలె దిరుగరాదు; ఒకరివెనుక మరొకరుగా వరుసలుదీర్చి నడువవలెను. అచటనుండు పచ్చిక బొటపులపై యువయువకులు 'బెల్లపువందమీద నీగలవలె' నెంతమాత్రము మునుకుకొనరాదు. రైల్వ నగర మధ్యమున యువక యువకులు కలసి కాముకప్రసంగములనుజేయుట మిగుల గర్హ్యవిషయము.

నగరమంత మందరమైనది కాదు; కాని గోడలమీదను, స్తంభములమీదను యెట్టి వాల్ పోస్టర్లుగాని యుడింపరాదు. పల్లెటూళ్లలోగూడ నిద్రపరతి. బ్రహ్మాండమైన విదేశవ్యాపారము చేయుచున్నను జర్మనీలో వేప్రదేశమునగాని గడవిక యేమాత్రమును గనబడదు.

పంటకాపు మొదలుకొని పండితునివరకును, బంటు మొదలుకొని ప్రభువువరకును గల ప్రతివ్యక్తియు గూడ దమకు సంబంధించిన విషయములయందు సమగ్రమైన జ్ఞానము గలిగియుండులేకాని యెంతమాత్రము కొరదా చేయదు. ప్రతి యువోగ్గియు దవయువోగ్గియున గడియారమువలె మెలగవలసినదే. దీనికి తిరుగు లేదు.

గృహస్థవిధులందు జర్మనులు రెవరియింటికి తామే పెద్దలు. దారపుతాడులు గృహాయజమానికి పరమవిధేయులై యుండును; కాని యదిమాత్రము బిలాత్కార బ్రాహ్మజార్థముకాదు. అశోభన్య ప్రేమచేతనే.

అక్కరనహలిన చదువులవల్ల నన్నవస్త్రములు లభింపనివని జర్మనులు చాలాకాలము క్రిందటజే తెలుసుకున్నారు కాబట్టి తమ దిడ్డలను చిక్కితనమునుండియు కష్టపడుటకే యలవదజేయుచున్నారు. లోకము, రసికతయును నీ మొదలగు చక్కని వేళ్లతో వ్యవహరింపబడుచున్న నచ్చితము, మాయదారితనము మొదలగునవి జర్మనులకు మిక్కిలి మారములైయుండును తొంద పగులగొట్టినట్లు ఉన్నది యున్నట్లు మాటాడవలసినదేకాని మరియొకదారిలేదు.

జర్మనులు వీరభూషాపియులు. తాము పట్టినపట్టు విడువదు. దానిని సాధించుట కెంతటిదారుణకృత్య మునైన చేయుట, చారికి నైజము. యుద్ధసమయములందు దయావాక్షిణ్యములనునవి యెంతమాత్రమునుండువు.

\* \* \* \*

సింధుదేశపుస్త్రీలను చారి ఫోటోపదకులను గురించి యుపన్యసించుచు శ్రీయుత నరేంద్రనాధగస్తగా రెట్లు నుడివిరి. “పురాతన ఆర్యాచారసంపదలందు పురుషులకంత హక్కుగలదో స్త్రీలకుగూడ నట్టి హక్కు

గలదు. భారతీయయువకు లీనాడు విద్యావతులగుచుండుట సర్వమే. ఆ ఇట్టి విద్య? ఈ ప్రాంతమున బాలబాలికలు ఇంగ్లీషునందే విద్య నేర్చుకొనుచు పాఠశాలలలో శిక్షణబాధగా ప్రాప్తించుచు జడువుచున్నారు. కాని వారి మాతృభాష గలేమి కావలయును? ఎందరు హిందువులు సంస్కృతము నేర్చుచున్నారు; ఎందరు మహమ్మదీయులు పరిషియు భాషను బలింపుచున్నారు? ప్రపంచవాప్యములలో నర్వేతనుండర విషయము లీరెండు కావలెందును రవియింపబడినది గదా! పురాతన భారతీయ యుద్ధగ్రంథముల నిరసించు విద్యావిధానము తగిన ఫలితములను బొందజాలదు. మన విద్యావిధానమును మొదటగ్రహించి తరువాతవానికై మరచేగ వలెనదిగా నుండవలయును. హోమరు మిల్లను మహాకవుల కావ్యములను మాత్రము జదివి యపవ్యక్తమగు రామాయణ మహాభారతాది యుద్ధగ్రంథముల జడువని విద్యవలన ప్రయోజనముమి?..... పేర్కొనబడు మహానాటక క్రమము. ప్రకృతియందుగల స్వభావవిద్యమైన మనవాపవ్యలను నిపుణముగ చిత్రించినవాడే గాని కాళిదాసుని గణింపవలసిన పనియే లేదా? ఈతనివలె యితర యేకవియ నింత సౌందర్యపాసనకై దాని నంత రమణీయముగ రచింపలేదుగదా..... రామాయణ మహాభారతములనుండు పురుషు లాకల్పాంత మువలన ఆపద్యములుగదా!.....” విదేశభాష వ్యామోహమునచిక్కి పొరుగింటి పుల్లగూర రుచియను వారి కిది చక్కనిపాఠము.

(Modern Review)

స్త్రీలభావముల తృప్తిబొందుచుట లేదిగావలయునో, విశేషముగ వారి సౌఖ్యమున కంతరాయము గల్గించు నదెన్నియో, దానిని గన్పాడుటకు పురుషుడు శ్రమయినక ప్రయత్నించునో, స్త్రీలను సంతోషపెట్టుటకు ముఖ్యమని యెఱుంగకపోడు. స్త్రీల సౌఖ్యము, దుఃఖకారణములుగూడ పురుషులు స్వల్పవిషయము లనబడు వానిపై వాఛారపడియున్నవి. ఈ స్వల్పవిషయములే స్త్రీలకు మహాన్నర విషయములు. ఆ స్వల్ప విషయములను సరిగా పురుషుడు అర్థముజేసికొన నందువలననే వివాహితలయం దత్పత్తి మొదగుచున్నది. ఏ స్త్రీ యైనను తనయొడ గావించిన మహాపరాధమునైన క్షమించుచుగాని తన్నవగామాము జేసికొనకుండ, ప్రేమరహితగా చూడబడుట శింతమాత్రము సహించదు. ఇది స్వల్ప మెగావచ్చునుగాని, వారికిది బ్రహ్మాండము. ఇది గుర్తింపబడిన వివాహములు విచ్ఛిన్నములు గావించును.

(Tit-Bits)

“రూపముమనలనే మనస్సును ప్రేమింపవలయును. వివాహోద్దేశ్యములు ఫలింపటకు, పరస్పరాకర్షణల కంటే, స్వభావైకమత్యము, పరస్పరాత్మగౌరవము, నురక్షితము, ముఖ్యపదము. సతీపరు లిరువురు యభిరుచు లందు సమావాళిప్రాయమై యుండవలయును. తీవ్రపద్ధతులొక్క ప్రోవనడువవలయును. ముఖ్యముగ సతి తా నొనరింపవలసిన సేవను గుర్తెఱుంగవలయును. దుస్తులను ఫరించు పద్ధతయే నిరాదరింపర తీవ్రమునకు మొదటి మెట్టని బార్య గ్రహించి మెలంగవలయును. వీనితోగూడ యవ్వనము, ఆసుభవముగూడ నుండిన తన తీవ్రమును చక్కదిద్దుకొని నడువగలదు. ఇట్టి స్త్రీలనే పురుషు లెపుడు వివాహమాడగోరుదురు.” అని “దుస్తులు—సౌందర్యము” అను పత్రికయొకరియ వ్రాయుచున్నారు. ఇందలి విషయములన్నియు, మనము శ్రద్ధగ గమనింపవలసినవే!

అస్త్రియా ప్రభుత్వము తమ దేశములోనికి జపానునుండి యొగరుచిదేయబడుచున్న కొన్ని ఆటవస్తువులను బహిష్కరింప కానునమొటి గావించినారట. ఈవస్తువులపై పూయబడు రంగులలో ఆపద్రవకరమగు నీసము విషము మిశ్రమయొక్కవట. చాకయిని పిల్లల కెల్లప్పుడీ వస్తువులగొను తలిదండ్రులు వీనివిషయమై శ్రద్ధవహించుటగాక.



# గ్రంథ పరిచయము

దబులుక్రాసు 146 పేజీలు. అనుభవా శ్రీ పొత్తూరి రామరాజయోగిం నందము ద్రులచే రచియింపబడి బెజవాడ ప్రకృతి కార్యాలయమునుండి 46 వ కృతిగా వెలువడినది. ఇ.దలి పలువిషయములు గురుశిష్యులమధ్య జరిగిన సంభాషణమాలమున బోధింపబడినవి. పరమపావనమైన భరతఖండము ఏవాడు ప్రవేశించిపో నాటగోరె భారతీయులను పీల్చి పిప్పిచేసి, దేశపౌభాగ్యమునంతయు ప్రపంచమంతటను విరజల్లజేసి, నేటికి భారతభూమి పౌభాగ్యమునకు వేరు పురువులుగా గనబడుచున్న శ్రాగుడు పొగాకు, నల్లమందు, కొంద మెచ్చులెక్కువగా వానియంతటి హానిగల్గించు విధులందము మిటాయీలు, వీనివలన గలుగు చెడుగులు తేట తెలుగున మనోహరముగ బోధింప బడినవి. ఆంధ్రముగాక, వివాహర పౌభ్యములనొసగు సహజాహార విహారములు, జ్ఞానము, ఆహార మొద లగు వానివిగూర్చి విపులముగ జర్పింపబడినది. ఈపుస్తకము దుర్వాడుకల మాలమున జెడుచున్నవారికి, తమరెప్పుల తెలిగించి చక్కజేయువనుటలో నంది యునులేదు. గ్రంథకర్తగా ఇట్టిగ్రంథము లింకను ఆంధ్రలోకమున కర్పించుటగాక. వెల యితరులకు 12 ఆ. చందాచారులకు 5 ఆ. మాత్రము. గ్రంథము ప్రకృతి కార్యాలయమున దొరకును.

ప్రత్యేకముగా రాష్ట్రీక రాష్ట్రీక రాంధ్రులకోటకుఁ బ్రకటింపఁ దాండ్ర సందేవని బడు తెలుగు మాపపత్రిక. సంపాదకులు బ్రలిగుమ్మలూరి ఓక్టీప్పినింహ శర్మగారు, భగ్గుపురము. (రెంగార) పర్వవిధముల రాష్ట్రీక రాంధ్రోన్నతికై పాట్లుడు టయే ఈపత్రిక ముఖ్యోద్దేశము. రాష్ట్రీక రాంధ్రుల

యొక్క ఆర్థిక-నైతిక-సాంఘిక-పారిశ్రామిక-చారిత్రక-విద్యావిషయకాది సమస్త విషయములు నిందుఁ జర్పింపఁబడుచుండును. ఆంధ్రాభ్యుదయమును గోరు రాష్ట్రీయాండ్రలేమి రాష్ట్రీకరాండ్రలేమి యెల్లవాయు దప్పుక చదివి తీరవలసిన పత్రికా రాజము.

చందా:-సం||నకు రెండురూపాయలు ముందుగా చెల్లింపవలయును.

1935 డిసెంబరు మాసాంతములోపుగా చెల్లించు వారికి ఒకరూపాయి మాత్రమే !

ఇది ఇంగ్లీషున Indian Tea Cess యున్ డియన్స్ కమిటీ వారిచే ప్రకటింప టి. బడిన పుస్తకము. ఇందు భారత దేశమున ఇప్పటికి హారు సంవత్సరములకొంద ప్రారంభింపబడిన తేయాకుపంట క్రమ క్రమాభివృద్ధికొంది గుఱుడు ప్రపంచమందంతట తేయాకుపండించు వానియొ కెట్లుగగణ్యత సంపాదించిన వివరమును, తేటిపానీయమువలన గలుగు మేళ్లును, తేయాకు తయారుజేయువిధమును వరుసగా వర్ణింపబడినవి. భారతదేశ తేయాకు ప్రపంచ మంతయు నుపయోగించుచుండ యీదేశము మాత్ర ముపయోగించునందు విషయమై యొక్కవగా వ్రాయ బడినది. ఇట్టి పానీయములకై విదేశవస్తువులకు నపరి మితముగ వర్పించువా కి భారతీయతేయాకునే యుపయోగించుట మంచిది.

జనకాపల్లి వివాహులగు శ్రీ పుష్పల భుక్తిసారము రామమూర్తిగారిచే రచియింప బడినది. దబుల్క్రాస్ వై.ఆ. 80 పేజీలు. గ్రంథాలయములకు భక్తప్రమాణములకు

# గ్రంథ పరిచయము

పోస్టిల్ 2 ఆ. పంపిన ఉచితము. భక్తు లెఱుంగ వలసిన సర్వవిషయములను సులభశైలిలో వ్రాయ బడినవి. పెక్కు ఉద్దేశములనుండి పద్యరత్నములు శ్లోకము లుదహరింపబడినవి. సాధారణ మానవసౌభాగ్యము పెంపొందించుటకు వలయు, సర్వము, అహింస, కాలమును వృధానోనివ్యవహారము మొదలగు విషయములు హృదయరంజకముగ నున్నవి. ప్రతివిషయము క్లుప్తముగ నితరులకు సులభముగ తెలియునట్లు రచింపబడినది. ఆవసరమగునపుడెల్ల మహాత్ములవాక్యము లుదహరింపబడినవి. పుస్తకము గ్రంథకర్తగారియొద్ద దొరకును.

ఇయ్యది వజ్రల వేంకటేశ్వరకవి కమలా గారిచే రచియింపబడి సరస్వతీ విలాసము గ్రంథమాల 39వ పుష్పముగా ప్రకటింపబడినది. పండితులకు మాత్రము పంపబడును. వల 12 ఆ. ఈ శృంగార ప్రబంధము కవిగారు నాలవసారము జమవుచు, 16

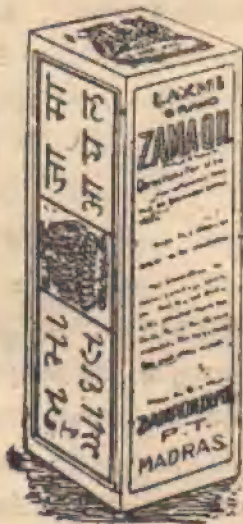
సంవత్సరముల ప్రాయమున రచించినది. పూర్వ ప్రబంధానుకరణములుగలవు. బాల్యప్రాయమున రచించినదగుటచే గాబోలు పెక్కులోపములు గనబడుచున్నవి.

8, 9 భాగములను పంచనములతో అంద్రవాచ నందుకొంటిమి. ఎనిమిదవ భాగమున 'కటిరీకము' మొదలగు 'కాక' వరకును తొమ్మిదవభాగమున 'కాకకంగువు' మొదలు 'కుశిదము' వరకు గలదు. వల మునుపటివలె ప్రతిభాగము రూపాయిమాత్రమే.

10 పేజీలు. పుట్టుకతోడనే భక్తు రుక్మిణి దేవి రాల్చె నిరంతరము శ్రీ కృష్ణుని స్మరణతో గడపి అష్టపర్వముల కాలని సాన్నిధ్యముజేరిన దుక్కిణిదేవియను బాలిక సంగ్రహచరిత్ర, రచియిత. కొండపల్లి రామచంద్రరావు రియూటరు, కృష్ణాజిల్లా.

## జామా తైలము

ఏ జంట్లు కావలెను



తలనొప్పి, యిళ్ళుయంజా, చేయి కాలు పట్టుకొనుట పంటినొప్పి మొదలగువ్యాధులను ఒక షేణములో పోగొట్టగల ఖ్యాతిచెందిన “జామాతైలము” నకు సమమగు మందు వేరేదీయు లేదు. చాలా యోగ్యతా పత్రములనుపొందియున్నది.

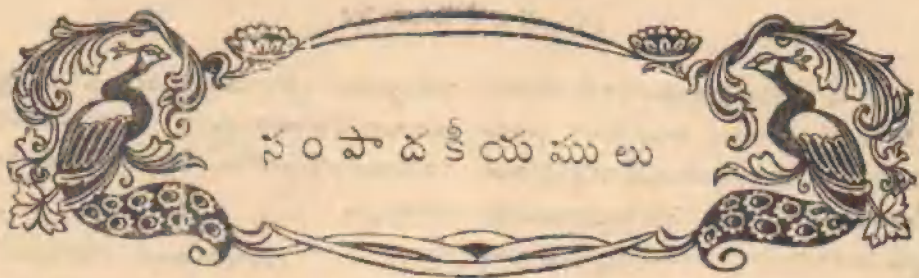
బుడ్డి 1-కి అణాలు 6 ఇచ్చి ఉపయోగించి చూడుడు

అమర్ చెందు, శోభాచెందు,

ఇంగ్లీషునుందులు, పలుసరకులు, సల్ఫ్యూరిక్, నైట్రిక్ మొరాటిక్ అసిడ్ల వ్యాపారసులు.

నెం. 63, నైసర్వానాయని వీధి, మద్రాసు





## సంపాదకీయములు

శ్రీమతి కాభ్యుకూరి మహాలక్ష్మీసుందరమ్మగారు మొన్నటి మొల్లజయంతినాడు మాటాడిన యువతీరత్నములలో నీయమయొకటే. స్థలాంతరమున ముదితమైయున్న యా యువవ్యాసపుః జాప్యపరసి పాఠకులొనందింతుగాక !

క్వీన్ మేరీకథాశాలయం దీమె లి. యే. ఆనర్హుక్లాసునఁ జదువుచున్నది. అందరివలె నీయమయు నాంగ్లేయభాషావ్యామోహితగాక యార్యభాషయగు సంస్కృతము జదువుటమిగులబ్రశంసార్హమగు విషయముకదా! రమారమి యిరువదేండ్ల యీ చిన్నివయసున నుత్తమ సంస్కృతమతియైన యీ చిడ్డ యుత్తరోత్తరమునఁ దనకెంతటి కీర్తి సంపాదించునోయని వేయిమంది వేలుపులకు మ్రొక్కుచున్న యాంధ్రమాత యభీష్టము సిద్ధించుగాక యని మనసారంగోరుచున్నాము. మాతృభాషాపరిజ్ఞాన మావంతయులేని పరభాషా పట్టభద్రతవలన హిందూదేశమునకు ముక్తికలుగుట యసాధ్యము.

ఆర్యభాషయందు గల గొప్పదనము జర్మనీ మొదలగు పరిదేశములవారు వేయి నోళ్ళు బొగచుచున్నారు కాని ఆ యార్యుల సంతతులనుని చెప్పుకొనుచున్న మన యీ

నాటివారికి మాత్ర మాగీర్వాణభాష 'మృత భాష' యైనది.

ఇట్టి వివరీతాభిప్రాయముఁకులోనుగాక శ్రీ మహాలక్ష్మీసుందరమ్మగారు యువతీమణుల యున్నత సంస్కృతభాషాపేక్ష చూపుచున్న యుత్తమమార్గమునుబట్టి యాంధ్రపాఠరీమణులు ఆంధ్రమాతకు వాసిఁ గూర్చుగాక! సర్వభాషలకును మాతృప్రాయమైయున్నది కదా సంస్కృతము. అట్టి స్థితిలో దీనినిఁ జెప్పదగినంతవరకు నేర్చుకొన్నచో హిందీ, మరాఠీ, ఓఢిషము మొదలగు నెన్నో భాషలు సుసాధ్యములగుననుట నిర్వివాదము. మరియొకమాట - తెనుఁగువారికి సంస్కృతము సుసాధ్యమైనట్లు లెక్కిన వారికిఁగాదు. తెనుఁగుమాటలలో స్వచ్ఛములగు గీర్వాణభాషాపదములే, విభక్తిప్రత్యయము మాత్రము మారి 'తత్సమ' పదములను పేరుతో నిత్యవ్యవహారమునందు సిద్ధములైనవి. కాబట్టియే మన పూర్వులు 'తెలుఁగెరుఁగక సంస్కృతంబు తెన్నీ మెరుఁగున్' అన్నారు. ఇది యధార్థము కావునఁ బ్రపథమమందు మాతృభాషయదాని సహాయమున సంస్కృతమును దీనివలన నితరభాషలును అతిసుభువుగా నేర్చుకోవచ్చును. ఈసక్రమవద్దలి వదలితిమి కాబట్టి

మాతృభాషకాలేదు. మరొకభాష పట్టుబడ  
గోను.

ఇట్టి విషమస్థితిలోఁబడక సక్రమముగఁ  
జదివి యీ విద్యుషీకుమారి మూడుభాషల  
యందు ముద్దుగా, నుద్దిగా, బెద్దలు  
హర్షించునట్లు ముచ్చటించఁగలెను.

పరమేశ్వరుఁడీమె ననుగ్రహించుగాక!

కాంగ్రెస్ స్వర్ణోత్సవము

మానవాభ్యుదయమునకని, జాతీయోద్ధ  
రణకని బయలుదేరు సంస్థలు సభలు, చాల  
కాలము సాగుటే దుర్లభము; అట్లు సాగిన  
గాని వాని ప్రాముఖ్యత జైటబడజాలదు.  
జాతీయమహాసభ దేశభక్తులగు కొంతమంది  
మహాపురుషులచే భారతదేశ దీప్తిని గోరి  
యిప్పటి కేబది సంవత్సరముల క్రింద  
ప్రారంభించబడినది. క్రమక్రమమున  
శాఖోపశాఖలై విస్తరించి నేడు దేశమున  
సగ్రస్థాన మాక్రమించినది. అదెట్లు అభివృద్ధి  
జెందినదియు, మధ్య నన్నియవస్థల బొంది  
నదియు ప్రకృత మెట్టి స్థితియందున్నదియు  
ప్రతిభారతీయునికి దెలియకపోలేదు. ఒక్క  
విషయము మాత్రము గమనింపదగినది.  
జాతీయమహాసభారంభమున దానియందు  
పాల్గొన్నవారిలో స్త్రీలు చాల కొలదిమంది  
మాత్రమే. జాతీయభావము భారతదేశమం  
తటను క్రమక్రమమున వ్యాపించున్నను  
జాతీయసభయందు, తత్కార్యక్రమమందు  
పాల్గొని పనిజేసిన స్త్రీమతి సరోజినీదేవి  
అనిబిసెంటు మొదలగు వారలను నేళ్లపై  
లెక్కింపవచ్చును.

1920 సంవత్సరమున నిది మారిపోయి  
నది. జాతీయభావము మారుమూలల నల్లు  
కొన్నది. జాతీయసభాకార్యక్రమమున బని  
చేయుటకై వేలకొలదిస్త్రీలు తమ కత్యంత  
ప్రియులగు పతులను సంతానమును గూడ  
విడిచిప్రాణములపై నావగొనక యనంతమగు  
త్యాగమును గావించి స్వాతంత్ర్యసమరమున  
పాల్గొనిరి. అదియునుగూడ గడచిపోయినది.  
మరల పదివత్సరములు జరిగినవి. తిరిగి  
భారతనారీమణులకు పరీక్షాకాల మేతెంచినది.  
స్వాతంత్ర్యసమరము సాగినది. సకలము త్య  
జించి చంటిబిడ్డలను చంకనుబెట్టుకొని సమర  
మునదూకిరి. శాంతముగ కారాగృహముల  
బ్రవేశించిరి. ప్రపంచమంతయు దిగ్భ్రమ  
జెంద జాతీయనాయకుల పద్ధతియగు సహింసా  
తత్వ మవలంబించి ఆత్మబలముచే సామ్రాజ్య  
బలమునే యెదిరించిరి. జాతీయసభ కార్య  
క్రమమునకై కొందరు ఆభరణములను, తమ  
ప్రియ పతులను, సుతులను, తుదకు తమ్ము  
లను అప్పించుకొనిరి. ఇట్టి యపూర్వ నారీ  
మణుల సేవనముననే భారతమాత పవిత్ర  
మయ్యెను. జాతీయసభాశయములు  
ఫలించెను.

నేడు అఖిలభారత జాతీయసభాస్వర్ణో  
త్సవము జరుగుచున్నది గదా! ఇయ్యది  
యిందులో పాల్గొన్న భారతనారీమణుల  
మహాత్వమహోత్సవమని గూడ వదించుట  
కెంతమాత్రము సందియములేదు. ఈసమయ  
మున వారి యమూల్యత్యాగమును, సేవను  
భారతీయులు మరువజాలరు; భారతమాత



శ్రీశక్తివ్యూహిణియని పూజింపక విడువ జాలరు.

శ్లో॥ కం. వీరేశలింగము పంతులుగారి

విగ్రహ ప్రతిష్ఠ

“ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే” అని శ్రీ కృష్ణధగవాసు లానతిచ్చినట్లు మహామహు లపుడపుడు సాధారణ మానవులమధ్య జనియించి వారిని సన్మార్గమునకు ద్రిష్టచుండుట సహజమే. పురాతన హిందూధర్మము లన్నియు పెడత్రోవద్రోక్కి, మానవ సౌభాగ్యమునకై నిర్మింపబడిన ఆచార వ్యవహారములన్నియు హానికరములై మేలు నకు బదులు కీడుగల్గించుచున్న సమయ మున వానిని కాలదేశపాత్రముల ననుస రించి సంస్కరింపక తప్పదు. కాని అనాది నుండి వచ్చుచున్న యాచారముల నెదుర్కొ నుటకు దైర్యము సాహసము, జ్ఞానము పట్టుదల మొదలగు గొప్పగుణములు గావల సియుండును. ఇందున కేమహానీయులు గావసి యుండురు. సాధారణ కుటుంబమున జని యించియు. దేశమునందు చెలరేగుచున్న బాల్యవిహాహాది పూర్వాచారములను సంస్కరింప కందుకూరు వీరేశలింగము పంతులుగారు బాసుకొనిరన వారికెంతటి సాహసము, ఎంతవిజ్ఞాన సామగ్రియుండవల యునో సులభముగ నూహింపనగు. వా రాంధ్రదేశమున కెంత యమూల్యసేవ గావించిరో యదిజెప్ప సాధ్యముగాదు. అందు ముఖ్యముగ శ్రీలలితయమ్మై వారు

గావించిన సేవ యాచంద్రతారార్కము నిలుచునదియే. రాజారామమోహన రాయి మొదలగు మహాత్ములద్రోవద్రోక్కి సంస్కారములయొక సానుక్రోధులైయున్న సనాతన వాదుల కించిత్తుగూడ లెక్కింపక ధనమానప్రాణములను తృణమువలె గణించి విధవా వివాహములను, రజస్వలాసంతర వివాహములనుగావించి యాంధ్రదేశమునకు మార్గదర్శకుడయ్యెను. వారి సంకల్పమే యిపుడు శారదాచట్టముమూలమున ఫలించి నది. ఎంతటి సంస్కరణాభిలాషియో, యంత కంటె నెక్కుడుగ సాహిత్య సార్యభాము డగుటచే శ్రీలకు విద్యగూడ దను వాదోప వాదములను ఖండించి, పురుషులతో సమా నమగు హక్కువారి కన్నిటియందును గల దనుభావముచు లోకమునకు వెల్లడించెను. ఉపన్యాసవేదికలపై నెక్కినోటికివచ్చినట్లెల్ల వాగి యింటమాత్రము తద్యత్తిరేకులై యుండునట్టి వారివలెగాక వీరేశలింగము పంతులుగారు ఇంటగెల్చియే రచ్చగెలువ జాలెను. వారి సతీమణియొడ వారికెట్టి గౌర వాదరములుండెనో యదియ యిందులకు నిదర్శనము. ఇట్టిమహామహుని జ్ఞాపకార్థమై రాణ్యహేంద్రపురమున విగ్రహప్రతిష్ఠ గావించి యాంధ్రావని తనకు మహాపురు షులయందుండు కృతజ్ఞతను గౌరవమును ప్రకటించు కొనియెను. ఇంతటితో కార్యము పూర్తిగాదు. సహృదయులగు యాంధ్రు లెల్లరు దేశసౌభాగ్యమునకు మూలమగు శ్రీజనాదరణ వహించి వారి పురోవృద్ధికై పాటుబడుదురేని శ్లో॥ కం. వీరేశలింగము

పంతులుగారియాత్మ తన విగ్రహప్రతిష్ఠ కంటే వేయిమడుంగులు సంతసించునని మా విశ్వాసము.

బాలికల ఉన్నత పాఠశాల; హైదరాబాదు

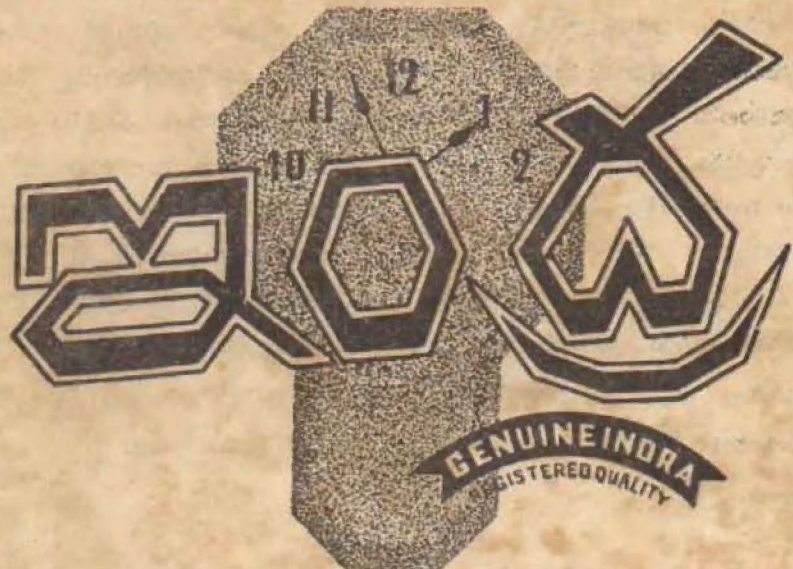
ఈ పాఠశాల సప్తమవార్షికపు నివేదిక నందుకొనుటకు సంతసించుచున్నాము. ఇది దేశీయవద్దతులపై మాతృభాషయందు విద్య గలపుటకు స్థాపింపబడినది. ఇందీ వత్సరము మునుపటికన్న చాల యభివృద్ధి గనబడుచున్నది. ప్రతి తరగతియందును సగము విద్యార్థుల కంటేయ యెక్కువగా తమ పరీక్షలయందు నెగుచుండుట పాఠ శాలాధికారుల శ్రద్ధ, ఉపాధ్యాయులకృషి, విద్యార్థుల యక్కిరను దెలియజేయుచున్నది.

అందుచే విద్యావిధానమిచట సర్వవిధముల తృప్తిగానున్నదని జెప్పవచ్చును. బాలికలకు మాతృభాషయం దధికాసక్తిగలిగించి వారిచే రచనల ప్రోత్సహించు టెంతయు గమనింప దగిన విషయము. వారికి తగుప్రోత్సాహ మున్న త్వరలో నభివృద్ధికి రాగలరనుటకు వారిచే ప్రకటితమగుచున్న మాతృభార తియే నిదర్శనము. ఈపత్రిక వాతప్రతిగా నెలువకుచున్నది. ఉదారులు పెక్కుమంది పాఠశాలకు సాయముజేయుచున్నార గాని సరియగు సాయమింకను జేకూరలేదు. ప్రభు త్వమువారియొక్కయు తదితర విద్యాభిమా నులయొక్కయు, ఆదరణమునుబోది యీ యున్నతపాఠశాల ఉన్నతస్థితికి వచ్చుగాక యని గోరుచున్నాము.



# భరతఖండమంతయు “ఇంద్ర” టైమే సరియైనది.

అఫీసుకు గాని ఇంటికి గాని యీ నమ్మకమైన గడియారమునే కొనుము. ఇండియా యందు  
 వేలకొలది యిండ్లలో “ఇంద్ర” గడియారములే వాడుబడుచున్నవి.  
 ఇది చాలచోక, గాని ఎక్కువ ఉపయోగకరము.



8 దినములు మొదలు మూపెంటు గంటలు, అరగంటలు కొట్టును, ఇట్లైన  
 మొయిక్ స్ప్రింగు, మహాగది పాలిష్ కేసు, ఎనామిల్ డయలు, ఆరేఖియా  
 లేక లోనును అంకెలు, గరిగి, 10 సువర్ణరములు గ్యారంటీతో ఇవ్వబడును.

డ్రాప్ ఆకగ్, రెగులేటర్.

8"	డయల్	రు. 8/8	...	రు. 15/-
10"	"	రు. 12/-	...	రు. 20/-
12"	"	రు. 15/-	...	రు. 25/-

(ప్యాకింగ్ పోస్టేజి వేరు)

అగ్లర్ల పెంట రు. 5/- అడ్వాన్సుగా పుపును,  
 సమావసూదలి రైల్వేస్టేషను వ్రాయవలయును.

## జలాల్ & సన్స్

హాచ్ మేకర్స్, గవర్నమెంటు ఆ రెయిల్వే సప్లయర్స్.

హెడ్ అఫీసు  
 46, రటన్ బజార్, మద్రాసు 190-B మాంకోరోడ్డు  
 బ్రాంచి